

วิทยานิพนธ์

การวิเคราะห์รูปแบบนันทนาการและประสบการณ์นันทนาการของ
ผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ANALYSIS OF RECREATION PATTERNS AND RECREATION EXPERIENCES
OF VISITORS TO NATURE-BASED RECREATION AREAS
IN MAE HONG SON PROVINCE

นางสาวกาญจนา จันทบุผา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พ.ศ. 2551

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (อุทยานและนันทนาการ)

ปริญญา

อุทยานและนันทนาการ

อนุรักษ์วิทยา

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง การวิเคราะห์รูปแบบนันทนาการและประสบการณ์นันทนาการของผู้มาเยือนแหล่ง
นันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

Analysis of Recreation Patterns and Recreation Experiences of Visitors to Nature-based
Recreation Areas in Mae Hong Son Province

นามผู้วิจัย นางสาวกาญจนา จันทนุผา

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์นภวรรณ ฐานะกาญจน์, Ph.D.)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(รองศาสตราจารย์สันต์ เกตุปราณีต, Ph.D.)

หัวหน้าภาควิชา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.รชนี เอมพันธุ์, Ph.D.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์วินัย อัจจงหาญ, M.A.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ เดือน พ.ศ.

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การวิเคราะห์รูปแบบนันทนาการและประสบการณ์นันทนาการของผู้มาเยือน
แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

Analysis of Recreation Patterns and Recreation Experiences of Visitors to
Nature-based Recreation Areas in Mae Hong Son Province

โดย

นางสาวกาญจนา จันทนุภา

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (อุทยานและนันทนาการ)

พ.ศ. 2551

กาญจนา จันทบุผา 2551: การวิเคราะห์รูปแบบนันทนาการและประสบการณ์นันทนาการของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (อุทยานและนันทนาการ) สาขาอุทยานและนันทนาการ ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ผู้ช่วยศาสตราจารย์นภวรรณ ฐานะกาญจน์, Ph.D. 159 หน้า

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบนันทนาการและประสบการณ์นันทนาการของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เปรียบเทียบประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนากับประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงจากการไปเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ เปรียบเทียบประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงจากการไปเยือนแหล่งนันทนาการแต่ละแหล่ง และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับกับความพึงพอใจโดยรวมและความต้องการกลับมาเยือน โดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากผู้มาเยือนจำนวน 500 คน จากแหล่งนันทนาการที่เป็นตัวแทนพื้นที่ศึกษา 5 แห่ง คือ โป่งน้ำร้อนท่าปาย ถ้ำน้ำลอด น้ำตกผาเสื่อ หุบเขาคอไห่แม่อุคอ และถ้ำปลา วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา การวิเคราะห์ปัจจัย การทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยสองประชากรแบบจับคู่ การวิเคราะห์ความแปรปรวน และการวิเคราะห์สหสัมพันธ์

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่ไม่เคยมาเยือนพื้นที่ศึกษามาก่อน ใช้เวลาในแหล่งนันทนาการประมาณ 1 ชั่วโมง 25 นาที โดยมีกิจกรรมชมทิวทัศน์เป็นกิจกรรมนันทนาการที่ผู้มาเยือนคาดหวังและเข้าร่วมมากที่สุด ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสามารถจำแนกกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาได้ 5 กลุ่ม คือ 1) ด้านความเป็นอิสระ การผ่อนคลายความเครียด และพัฒนาจิตใจ 2) ด้านการผจญภัย ความท้าทาย การบุกเบิกสิ่งใหม่ และพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย 3) ด้านความสนุกสนาน การได้พบเห็นสิ่งใหม่ และหลีกเลี่ยงสภาพที่จำเจ 4) ด้านการแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ และ 5) ด้านการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (cumulative percentage of variance = 58.42) และสามารถจำแนกกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับได้ 4 กลุ่ม คือ 1) ด้านความเป็นอิสระ การผ่อนคลายความเครียด และพัฒนาจิตใจ 2) ด้านการผจญภัย ความท้าทาย การบุกเบิกสิ่งใหม่ และพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย 3) ด้านความสนุกสนาน การได้พบเห็นสิ่งใหม่ และหลีกเลี่ยงสภาพที่จำเจ และ 4) ด้านการแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ (cumulative percentage of variance=55.39) ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนากับประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับ พบว่า มีประสบการณ์นันทนาการเพียง 16 คู่ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจากตัวแปรทั้งหมด 28 คู่ การเปรียบเทียบประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับทั้ง 4 กลุ่มจากการไปเยือนแหล่งนันทนาการแต่ละแห่ง พบว่า มี 3 กลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ ด้านความเป็นอิสระ ผ่อนคลายความเครียด และพัฒนาจิตใจ ($F=.032$; $Sig.=.003$) ด้านการผจญภัย ความท้าทาย การบุกเบิกสิ่งใหม่ และพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย ($F=3.877$; $Sig.=.004$) ด้านความสนุกสนาน การได้พบเห็นสิ่งใหม่ และหลีกเลี่ยงสภาพที่จำเจ ($F=4.566$; $Sig.=.001$) และประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจโดยรวมและความต้องการกลับมาเยือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

Kanchana Jantabupha 2008: Analysis of Recreation Patterns and Recreation Experiences of Visitors to Nature-based Recreation Areas in Mae Hong Son Province. Master of Science (Parks and Recreation), Major Field: Parks and Recreation, Department of Conservation. Thesis Advisor: Assistant Professor Noppawan Tanakanjana, Ph.D. 159 pages.

The objectives of this study were to study recreation patterns and recreation experiences of visitors to nature-based recreation areas in Mae Hong Son province, to compare desired recreation experiences with actual experiences in visiting the recreation areas, to compare recreation experiences gained from each of recreation area and to test the relationship between recreation experiences with overall satisfaction and the need for revisit the recreation areas. Questionnaires were used to collect data from 500 visitors who visited 5 represented recreation areas including Tha Pai Hot Spring, Num Lod Cave, Pha Sua Waterfall, Wild Sun Flower Field Doi Mae U-Kho and Pla Cave. The survey data were analyzed by descriptive statistics, Factor Analysis, Paired Samples t-test, Analysis of Variance and Correlation Analysis.

The study found that most visitors had no experience in visiting the recreation areas before and their average time spending for this visit was 1 hour and 25 minutes. Sightseeing was the recreation activity that most visitors desired and engaged in when they visited the recreation areas. Factor analysis grouped 28 items of desired experience into 5 groups including 1) independence, tension release and spiritual development; 2) risk taking, to discover something news and physical development; 3) enjoyment, to see new things and to get away from boring situation; 4) to display ability and creativity and 5) social interaction (cumulative percentage of variance=58.42). The same analysis grouped 28 items of actual recreation experience into 4 groups including 1)independence, tension release and spiritual development; 2) risk taking, to discover something news and physical development; 3) enjoyment, to see new things and to get away from boring situation and 4) to display ability and creativity (cumulative percentage of variance= 55.39). The analysis of differences between desired experiences and actual recreation experiences found that 16 pairs from 28 pairs of recreation experience were significantly different. The comparison on 4 groups of recreation experience that gained from each of recreation area found that 3 groups of recreation experience had significantly differences including independence, tension release and spiritual development ($F = 4.032$; $Sig. = .003$); risk taking, to discover something news and physical development ($F = 3.877$; $Sig. = .004$) and enjoyment, to see new things and to get away from boring situation ($F = 4.566$; $Sig. = .001$). Recreation experience significantly correlated with overall satisfaction and the need for revisit the recreation areas in the future.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผศ.ดร. นภวรรณ ฐานะกาญจน์ ประธานกรรมการที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์ รศ.ดร.สันต์ เกตุปราณีต อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วมที่กรุณาแนะนำกระบวนการ
คิดและแนวทางในการศึกษาวิจัยและให้คำปรึกษาระหว่างดำเนินการศึกษาวิจัย ตลอดจนตรวจ
แก้ไขวิทยานิพนธ์จนกระทั่งเสร็จสมบูรณ์ ขอกราบขอบพระคุณ ผศ.ดร.ดรชณี เอ็มพันธ์ ผู้แทน
บัณฑิตวิทยาลัย และ ดร. ธรรมศักดิ์ ยี่มิน ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกที่กรุณาแนะนำแนวทางและตรวจ
แก้ไขวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอกราบขอบพระคุณ โครงการระบบสนับสนุนการวาง
แผนการจัดการแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน ระยะที่ 2 ภายใต้การสนับสนุนจาก
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ในการสนับสนุนทุนวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ศึกษาทุกแห่งที่ให้ความอนุเคราะห์และ
อำนวยความสะดวกในเรื่องต่าง ๆ อย่างดียิ่ง และขอขอบพระคุณหัวหน้าอุทยานแห่งชาติน้ำตกแม่
สุรินทร์และหัวหน้าสถานีพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่าถ้ำน้ำลอดที่ให้ความอนุเคราะห์ที่
พักในระหว่างการเก็บข้อมูล ตลอดจนขอขอบคุณคุณเวทิต พุ่มพวง คุณสุพร พลพันธ์ คุณนิทัศน์
นุ่นสงค์ คุณธนะสิน ยี่มน้อย คุณเอกสิทธิ์ ปัญญาเส็ง คุณปญชรัสมิ์ ทรงธรรมวัฒน์ คุณวนิดา
จินะ โกลิ คุณสุภาภรณ์ วงษ์นิยมที่ให้ความช่วยเหลือและสละเวลามาร่วมเหน็ดเหนื่อยในการเก็บ
ข้อมูล ขอขอบคุณเพื่อน พี่ น้องนิสิตปริญญาโทสาขาอุทยานและนันทนาการ เพื่อนวนศาสตร์รุ่นที่ 67
ทุกท่านในน้ำใจไมตรี กำลังใจ และความช่วยเหลือที่ดีเสมอมา ขอขอบพระคุณคุณตา คุณยาย แม่
น้ำเบิ้ม น้องกล้วย น้องเบญญ น้องเบม ที่คอยห่วงใย คอยให้กำลังใจ และให้คำปรึกษาที่ดีแก่ผู้วิจัย
เสมอมา ขอขอบคุณคุณประกาศิต ระวีวรรณ และครอบครัวในกำลังใจและความห่วงใยที่มีให้กัน

สุดท้ายนี้ ขอมอบคุณความดีและประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ แต่ครอบครัว
จอมแปงและบุพการีผู้มีพระคุณอันใหญ่หลวงที่สนับสนุนทุกอย่างก้าวของชีวิต ผู้ตอบแบบสอบถาม
สอบถามทุกท่านที่สละเวลาอันมีค่าในการให้ข้อมูลในการศึกษาวิจัย และครูบาอาจารย์ที่ประสิทธิ์
ประสาทวิชาความรู้ทุกท่าน ทำให้ผู้วิจัยสำเร็จการศึกษาในครั้งนี้

กาญจนา จันทบุษยา

เมษายน 2551

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	(1)
สารบัญตาราง	(2)
สารบัญภาพ	(4)
คำนำ	1
วัตถุประสงค์	3
การตรวจเอกสาร	7
อุปกรณ์และวิธีการ	46
อุปกรณ์	46
วิธีการ	46
ผลและวิจารณ์	57
สรุปและข้อเสนอแนะ	131
สรุป	131
ข้อเสนอแนะ	133
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	138
ภาคผนวก	144
ภาคผนวก ก แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย	145
ภาคผนวก ข การทดสอบความน่าเชื่อถือ (reliability) ของแบบสอบถาม	154
ประวัติการศึกษา และการทำงาน	159

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติแต่ละประเภทตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย	13
2	ลักษณะทางสังคมประชากรของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน	61
3	ประสบการณ์ในการมาเยือนและลักษณะทั่วไปเกี่ยวกับการเดินทางของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน	68
4	ลักษณะการใช้เวลาในแหล่งนันทนาการของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน	74
5	การได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งนันทนาการของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน	78
6	การปฏิบัติตัวก่อนการเดินทางของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน	79
7	กิจกรรมนันทนาการที่คาดหวังของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน	82
8	กิจกรรมนันทนาการที่กระทำจริงของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน	84
9	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของจำนวนกิจกรรมที่ผู้มาเยือนประกอบในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติแต่ละแห่ง	86
10	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจำแนกตามประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนา	91
11	ค่า Factor loading ของประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาของผู้มาเยือน	97
12	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจำแนกตามประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับ	103
13	ค่า Factor loading ของประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับของผู้มาเยือน	108

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
14	ผลการเปรียบเทียบประสพการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนากับประสพการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงของผู้มาเยือน	113
15	ความพึงพอใจโดยรวม ความต้องการกลับมาเยือน และปัจจัยที่เกี่ยวข้องของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน	120
16	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของประสพการณ์นันทนาการที่ได้รับจากการไปเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติแต่ละแหล่ง	125
17	ค่าสหสัมพันธ์เพียร์สัน (r) ระหว่างประสพการณ์นันทนาการที่ได้รับกับความพึงพอใจโดยรวมและความต้องการย้ายแหล่งนันทนาการ	129
ตารางผนวกที่		
ข1	การทดสอบความน่าเชื่อถือ (reliability) ของประสพการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนา	155
ข2	การทดสอบความน่าเชื่อถือ (reliability) ของประสพการณ์นันทนาการที่ได้รับ	157

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประสบการณ์นันทนาการ	18
2	แหล่งนันทนาการในจังหวัดแม่ฮ่องสอน	36
3	ลักษณะทั่วไปของโป่งน้ำร้อนท่าปาย	37
4	ลักษณะทั่วไปของถ้ำน้ำลอด	39
5	ลักษณะทั่วไปของน้ำตกผาเสื่อ	40
6	ลักษณะทั่วไปของหุบบัวตองคอยแม่อุคอ	41
7	ลักษณะทั่วไปของถ้ำปลา	42

การวิเคราะห์รูปแบบนันทนาการและประสบการณ์นันทนาการของผู้มาเยือน แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

Analysis of Recreation Patterns and Recreation Experiences of Visitors to Nature-based Recreation Areas in Mae Hong Son Province

คำนำ

การท่องเที่ยวทางธรรมชาติได้รับความนิยมอย่างมากในปัจจุบัน ประกอบกับกิจกรรมท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ มีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการทางนันทนาการของนักท่องเที่ยว ดังเห็นได้จากสถิตินักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2539-2548) พบว่า มีจำนวนนักท่องเที่ยวเฉลี่ยต่อปีประมาณ 60.87 ล้านคนเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยโดยมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 4.29 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2549) และส่วนใหญ่นิยมท่องเที่ยวในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ เนื่องจากต้องการหลีกเลี่ยงจากความเครียดจากภาระหน้าที่และการทำงาน รวมถึงความกดดันจากความวุ่นวายของสภาพเศรษฐกิจและสังคม

การศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์นันทนาการเป็นเรื่องที่มีการวิจัยกันมากในต่างประเทศ ในประเทศไทยแม้ว่าจะมีการศึกษาอยู่บ้างแล้ว แต่ส่วนใหญ่เป็นการประเมินระดับประสบการณ์นันทนาการจากการไปเยือนแหล่งนันทนาการในลักษณะภาพรวม การศึกษาในเชิงลึกโดยเฉพาะในลักษณะของการเปรียบเทียบประสบการณ์ที่พึงปรารถนา กับประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงจากการไปเยือนแหล่งนันทนาการที่มีลักษณะเฉพาะยังมีไม่มากนัก ผู้ศึกษาเห็นว่าข้อมูลจากการศึกษาในครั้งนี้ น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการจัดการแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติอย่างยั่งยืนได้ในอนาคต ประกอบกับจังหวัดแม่ฮ่องสอนซึ่งเป็นพื้นที่ที่เลือกศึกษาเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญด้านการท่องเที่ยวจังหวัดหนึ่งของประเทศและจากการรวบรวมสถิตินักท่องเที่ยวที่เดินทางไปเยือนแม่ฮ่องสอนในช่วง 10 ปี (พ.ศ. 2540-2549) พบว่า จำนวนนักท่องเที่ยวมีปริมาณเพิ่มขึ้นในแต่ละปีโดยมีจำนวนนักท่องเที่ยวเฉลี่ยต่อปีประมาณ 255,772 คน มีอัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 6.78 (ศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2550) และคาดว่าจะมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นในอนาคต เนื่องจากจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ อากาศ

เย็นสบาย รวมไปถึงผู้คนหลากหลายเชื้อชาติและวัฒนธรรมที่ยังรักษาวิถีชีวิตเรียบง่าย ตลอดจน ประเพณีและวัฒนธรรมเก่าแก่ให้คงอยู่ ด้วยเหตุนี้แม่ฮ่องสอนจึงกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีเสน่ห์ และสร้างประสบการณ์ที่หลากหลายแก่ผู้มาเยือนทั้งการได้สัมผัสกับธรรมชาติที่งดงาม รวมถึงการ ได้เรียนรู้วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการศึกษาวิจัยในครั้ง นี้จึงเป็นประโยชน์โดยตรงต่อจังหวัดแม่ฮ่องสอนและการจัดการการท่องเที่ยวทางธรรมชาติของ ภาคเหนือตอนบน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบนันทนาการและประสบการณ์นันทนาการของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. เพื่อเปรียบเทียบประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนา กับประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงจากการไปเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน และเปรียบเทียบประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงจากการไปเยือนแหล่งนันทนาการแต่ละแหล่ง
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับ กับ ความพึงพอใจโดยรวม และความต้องการกลับมาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์รูปแบบนันทนาการและประสบการณ์นันทนาการของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยทำการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติตัวแทนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน 5 แห่ง คือ โป่งน้ำร้อนท่าปาย ถ้ำน้ำลอด น้ำตกผาเสื่อ ทุ่งบัวตองดอยแม่อุคอ และถ้ำปลา

นิยามศัพท์

“แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ” หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติหรือพื้นที่ที่มีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีคุณค่าด้านความงามเป็นเอกลักษณ์และได้รับอนุญาตให้เข้าไปประกอบกิจกรรมนันทนาการได้ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ใช้แหล่งนันทนาการที่เป็นตัวแทน 5 แห่ง คือ โป่งน้ำร้อนท่าปาย ถ้ำน้ำลอด น้ำตกผาเสื่อ ทุ่งบัวตองดอยแม่อุคอ และถ้ำปลา

“ผู้มาเยือน” หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปที่เดินทางไปเยือนและประกอบกิจกรรมนันทนาการในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ ทั้งผู้ที่พักค้างแรมและไม่พักค้างแรมในแหล่งนันทนาการ

“รูปแบบนันทนาการ” หมายถึง ลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการประกอบกิจกรรมนันทนาการของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการ ประกอบด้วย ประสบการณ์ในการมาเยือน กลุ่มการเดินทาง ขนาดกลุ่ม การได้รับข้อมูลข่าวสาร การเตรียมความพร้อมก่อนการเดินทาง การใช้เวลาในพื้นที่ กิจกรรมนันทนาการที่คาดหวัง และกิจกรรมนันทนาการที่ประกอบจริง

“ประสบการณ์ในการมาเยือน” หมายถึง จำนวนครั้งที่ผู้ตอบแบบสอบถามเคยเดินทางมาเยือนและประกอบกิจกรรมนันทนาการในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ

“กลุ่มการเดินทาง” หมายถึง ลักษณะของกลุ่มผู้ร่วมเดินทางในการไปท่องเที่ยวและประกอบกิจกรรมนันทนาการในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ

“ขนาดกลุ่ม” หมายถึง จำนวนสมาชิกทั้งหมดที่ร่วมเดินทางในการไปท่องเที่ยวและประกอบกิจกรรมนันทนาการในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ

“การใช้เวลาในพื้นที่” หมายถึง ลักษณะใช้เวลาในการประกอบกิจกรรมนันทนาการของผู้มาเยือนในรูปแบบของการพักค้างแรมหรือไม่พักค้างแรมในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ

“การได้รับข้อมูลข่าวสาร” หมายถึง การรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติของผู้มาเยือนจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ

“การเตรียมความพร้อมก่อนการเดินทาง” หมายถึง การกระทำพฤติกรรมหรือสิ่งต่าง ๆ ที่แสดงถึงการเตรียมความพร้อมก่อนเดินทางสู่แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติของผู้มาเยือน

“กิจกรรมนันทนาการที่คาดหวัง” หมายถึง กิจกรรมนันทนาการที่ผู้มาเยือนปรารถนาหรือต้องการกระทำเมื่อไปเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ

“กิจกรรมนันทนาการที่ประกอบจริง” หมายถึง กิจกรรมนันทนาการที่ผู้มาเยือนได้กระทำเมื่อไปเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ

“ประสบการณ์นันทนาการ” หมายถึง สิ่งที่มีมาเยือนมีความคาดหวังจะได้รับและได้รับจริง จากการไปเยือนและประกอบกิจกรรมนันทนาการในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ ประกอบด้วย ประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนา และประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง

“ประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนา” หมายถึง สิ่งที่มีมาเยือนคาดหวังจะได้รับหรือ ให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจไปเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ ประกอบด้วย การได้ ใกล้ชิด สัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ การได้ทำกิจกรรม/ใช้เวลาร่วมกับคนใกล้ชิด การได้ พบปะผูกมิตรกับผู้อื่น/ผู้คนแปลกหน้า การผจญภัยเสี่ยงภัยและความท้าทาย การพัฒนาทักษะใน การประกอบกิจกรรมและฝึกฝนการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ การได้ใช้พลังกำลังและสมรรถภาพร่างกาย การเรียนรู้และศึกษาธรรมชาติ พรรณไม้ และสัตว์ป่า การมีโอกาสไปเยือนสถานที่ที่ใฝ่ฝัน/ ประทับใจ การเรียนรู้และศึกษาประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น การหลีกเลี่ยงจาก สภาพแวดล้อมที่จำเจในชีวิตประจำวันชั่วคราว การผ่อนคลายจากความเครียด วิตกกังวล การพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบเงียบ/สันโดษ การได้บุกเบิก/สำรวจสถานที่ใหม่ ๆ การใช้ เวลาเป็นส่วนตัว การเป็นอิสระ/ปราศจากการควบคุม การแสดงออกถึงความชอบส่วนบุคคล และ/ หรือ สะท้อนค่านิยมของตนเอง การได้รับอากาศบริสุทธิ์ ความสำเร็จและความภูมิใจจากการได้ กระทำสิ่งที่ต้องการ การมีโอกาสแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่น การได้ฟื้นฟูสุขภาพกายและสุขภาพจิต จากความกดดันต่าง การได้แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์ การได้พบเห็น/สัมผัสความโดดเด่น เป็นเอกลักษณ์ของทรัพยากร การได้หลีกเลี่ยงจากภาระหน้าที่ในชีวิตประจำวัน การได้พบเห็นสิ่ง แปลกใหม่ ความสนุกสนาน/เพลิดเพลิน การได้ทำกิจกรรมที่หลากหลาย การได้เป็นผู้นำหรือสอน ผู้อื่นในการประกอบกิจกรรม และการพึ่งพาตนเอง/ทดสอบความสามารถของตนเอง

“ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง” หมายถึง สิ่งที่มีมาเยือนได้รับจากไปเยือนและ ประกอบกิจกรรมนันทนาการในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ ประกอบด้วย การได้ใกล้ชิด สัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ การได้ทำกิจกรรม/ใช้เวลาร่วมกับคนใกล้ชิด การได้พบปะผูก มิตรกับผู้อื่น/ผู้คนแปลกหน้า การผจญภัยเสี่ยงภัยและความท้าทาย การพัฒนาทักษะในการประกอบ กิจกรรมและฝึกฝนการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ การได้ใช้พลังกำลังและสมรรถภาพร่างกาย การเรียนรู้และ ศึกษาธรรมชาติ พรรณไม้ และสัตว์ป่า การมีโอกาสไปเยือนสถานที่ที่ใฝ่ฝัน/ประทับใจ การเรียนรู้ และศึกษาประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น การหลีกเลี่ยงจากสภาพแวดล้อมที่จำเจ ในชีวิตประจำวันชั่วคราว การผ่อนคลายจากความเครียด วิตกกังวล การพักผ่อนใน บรรยากาศที่สงบเงียบ/สันโดษ การได้บุกเบิก/สำรวจสถานที่ใหม่ ๆ การใช้เวลาเป็นส่วนตัว การ

เป็นอิสระ/ปราศจากการควบคุม การแสดงออกถึงความชอบส่วนบุคคล และ/หรือ สะท้อนค่านิยมของตนเอง การได้รับอากาศบริสุทธิ์ ความสำเร็จและความภูมิใจจากการได้กระทำสิ่งที่ต้องการ การมีโอกาสแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่น การได้ฟื้นฟูสุขภาพกายและสุขภาพจิตจากความกดดันต่าง การได้แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์ การได้พบเห็น/สัมผัสความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของทรัพยากร การได้หลีกเลี่ยงจากภาระหน้าที่ในชีวิตประจำวัน การได้พบเห็นสิ่งแปลกใหม่ ความสนุกสนาน/เพลิดเพลิน การได้ทำกิจกรรมที่หลากหลาย การได้เป็นผู้นำหรือสอนผู้อื่นในการประกอบกิจกรรม และการพึ่งพาตนเอง/ทดสอบความสามารถของตนเอง

“ความรู้สึกแออัด” หมายถึง ความรู้สึกอึดอัดหรือไม่รู้สึกอึดอัดของผู้มาเยือนต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่พบเห็นขณะประกอบกิจกรรมนันทนาการภายในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ

“การพบเห็นพฤติกรรมที่ทำลายสภาพแวดล้อม” หมายถึง การพบเห็นหรือไม่พบเห็นการกระทำพฤติกรรมที่ทำลายสภาพแวดล้อมของผู้มาเยือนกลุ่มอื่น เช่น เดินออกนอกเส้นทางที่กำหนด ทิ้งขยะและสิ่งของเหลือใช้นอกภาชนะที่จัดรองรับ ขับถ่ายของเสียนอกห้องสุขา ขีดเขียนต้นไม้/โขดหิน/ผนังถ้ำ หักเด็ดพรรณไม้ หักเด็ดหินงอกหินย้อยภายในถ้ำ

“ความขัดแย้งระหว่างประกอบกิจกรรม” หมายถึง ความรู้สึกของผู้มาเยือนที่มีต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวกลุ่มอื่น ๆ ว่าไม่เป็นอุปสรรคและไม่ขัดแย้งต่อการประกอบกิจกรรมนันทนาการของผู้มาเยือน หรือเป็นอุปสรรคและขัดแย้งต่อการประกอบกิจกรรมนันทนาการ

“ความรู้สึกต่อสภาพแวดล้อม” หมายถึง ความรู้สึกของผู้มาเยือนต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติภายในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ ในลักษณะของความเสื่อมโทรมหรือไม่เสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

“ความพึงพอใจโดยรวม” หมายถึง ความรู้สึกพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจของผู้มาเยือนที่ได้รับจากการเดินทางมาเยือนและประกอบกิจกรรมนันทนาการในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ

“ความต้องการกลับมาเยือน” หมายถึง ความต้องการกลับมาเยือนหรือไม่กลับมาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติเมื่อมีโอกาสอีกครั้ง

การตรวจเอกสาร

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยและองค์ความรู้ที่ปรากฏในเอกสารและสิ่งอ้างอิงจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำมาพัฒนากรอบแนวคิดและวิธีการศึกษาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วย 1) นันทนาการในพื้นที่ธรรมชาติ 2) ประสบการณ์นันทนาการ 3) ลักษณะผู้ใช้ประโยชน์พื้นที่นันทนาการทางธรรมชาติ และ 4) พื้นที่ศึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

นันทนาการในพื้นที่ธรรมชาติ

นันทนาการและกิจกรรมนันทนาการทางธรรมชาติ

คำว่า “นันทนาการ” หรือ “recreation” มาจากรากศัพท์ภาษาละตินคำว่า “recreare” ซึ่งแปลว่า สร้างหรือทำให้เกิดใหม่ หรือทำให้สดชื่นแจ่มใสและมีความหมายรวมถึงการกระทำใด ๆ ที่มีผลต่อความสดชื่นแจ่มใสของสุขภาพร่างกายและจิตใจ สำหรับประเทศไทยแต่เดิมกระทรวงศึกษาธิการได้บัญญัติศัพท์คำว่า “สันทนาการ” ขึ้นใช้โดยมีความหมายบ่งบอกถึงกิจกรรมที่เน้นเฉพาะการกีฬา เกมหรือการเล่นต่างๆ ซึ่งมีความหมายที่ค่อนข้างแคบ ต่อมาในปี พ.ศ. 2507 พระยาอนุমানราชชน ได้บัญญัติคำใหม่ว่า “นันทนาการ” ขึ้นมาแทนซึ่งหมายถึง ลักษณะอาการแห่งความสนุกสนานร่าเริง หรือ การทำให้สนุกสนานร่าเริง ระतिकใจ แต่นันทนาการเป็นคำที่มีความหมายมากกว่าเป็นเพียงการแสดงลักษณะอาการหรือพฤติกรรมเท่านั้น (คณิต, 2535; สุรเชษฐ์และศิริลักษณ์, 2535)

ในช่วงเวลาหลายปีที่ผ่านมาได้มีนักวิชาการหลายท่านที่เป็นผู้ที่เชี่ยวชาญในสาขาวิชาด้านนันทนาการทั้งประเทศไทยและต่างประเทศได้ให้ความหมายของนันทนาการ เพื่อสร้างความชัดเจนและความเข้าใจแก่ผู้ที่สนใจศึกษา อาทิ Meyer and Brightbill (1959) กล่าวว่า นันทนาการเป็นกิจกรรมที่บุคคลเข้าร่วมด้วยความสมัครใจในช่วงเวลาว่าง โดยมีความพึงพอใจและความสุขที่ได้รับเป็นแรงกระตุ้นในการเข้าร่วมกิจกรรม ต่อมา Butler (1976) กล่าวว่า นันทนาการเป็นรูปแบบอย่างหนึ่งของการใช้เวลาว่างเพื่อให้เกิดความรื่นรมย์และความพึงพอใจแก่ตนเองซึ่งใกล้เคียงกับ สุรเชษฐ์และศิริลักษณ์ (2535) ได้สรุปความหมายของนันทนาการว่า นันทนาการเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดผลดีกับร่างกาย จิตใจ หรืออารมณ์ต่อผู้เข้าร่วมโดยตรง เป็นกิจกรรมที่ทำในเวลาว่างและ

ด้วยความสมัครใจของผู้กระทำเองและกิจกรรมนั้นต้องเป็นที่พึงประสงค์ของสังคม ไม่ใช่ข้อบอขายมุข เช่นเดียวกับ พีระพงศ์ (2542) กล่าวถึงนันทนาการว่าเป็นกิจกรรมที่กระทำในเวลาว่างโดยมีความพึงพอใจ สมัครใจ ไม่มีการบังคับ และได้รับความสุขเพลิดเพลินใจจากการเข้าร่วมกิจกรรม และ บรรเทิงและเจษฎา (2544) กล่าวว่า กิจกรรมนันทนาการเป็นการที่บุคคลใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และมีคุณค่า โดยเข้าร่วมด้วยความสมัครใจอย่างมีความพึงพอใจเป็นพื้นฐานและเป็นการแสดงออกที่เป็นธรรมชาติของแต่ละบุคคลตามความต้องการและความสนใจต่อการแสวงหาความสุขในเวลาว่างที่มีอยู่

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า นันทนาการเป็นกิจกรรมที่บุคคลเข้าร่วมด้วยความสมัครใจโดยไม่ได้เป็นสิ่งที่กระทำเป็นอาชีพหรือภารกิจในชีวิตประจำวัน หากแต่บุคคลเกิดแรงจูงใจที่อยากทำกิจกรรมด้วยตนเอง ซึ่งกิจกรรมนั้นย่อมทำให้เกิดผลดีต่อร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ของผู้กระทำโดยตรง อีกทั้งมิใช่เป็นสิ่งที่ผิดศีลธรรม เป็นข้อบอขายมุขและขัดต่อกฎหมายแต่อย่างใด

นอกจากการให้คำนิยามที่ชัดเจนเกี่ยวกับนันทนาการแล้วนักวิชาการหลายท่านได้กำหนดคุณสมบัติหรือลักษณะที่สำคัญของนันทนาการสรุปได้ดังนี้ 1) ต้องเป็นกิจกรรมที่มีกระทำหรือปฏิบัติโดยที่ร่างกายหรือกล้ามเนื้อหรืออวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งเคลื่อนไหว 2) ต้องเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจจากแรงกระตุ้นภายในของตนเอง โดยไม่ได้เกิดจากบังคับ 3) ต้องเกิดขึ้นในเวลาว่างที่อิสระจากภารกิจการงานและกิจส่วนตัว 4) ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความพึงพอใจหรือความรื่นรมย์ 5) เป็นกิจกรรมที่ได้รับการยอมรับจากสังคม ไม่ใช่ข้อบอขายมุขหรือผิดศีลธรรม 6) ไม่ยึดถือเป็นอาชีพ 7) เป็นสิ่งที่จริงจังและมีจุดหมาย 8) เป็นกิจกรรมที่สามารถยืดหยุ่นและเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม 9) เป็นการบำบัดรักษา และ 10) จัดขึ้นได้ในเวลาที่ไม่จำกัด ดังนั้น กิจกรรมบางประเภทจึงไม่จัดเป็นกิจกรรมนันทนาการ โดยเฉพาะกิจกรรมในลักษณะที่ให้ความสนุกสนานเพียงอย่างเดียวหรือกิจกรรมฆ่าเวลาหรือกิจกรรมที่ให้คุณค่าแก่ชีวิตน้อยมาก (Meyer and Brightbill, 1959; สุรเชษฐ์และศิริลักษณ์, 2535; บรรเทิงและเจษฎา, 2544)

ในกระแสของโลกยุคปัจจุบันที่การดำรงชีวิตประจำวันต้องอยู่ภายใต้ความกดดันและความตึงเครียดของสังคมอันส่งผลให้เกิดความเหนื่อยล้าของร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ของบุคคลเป็นอย่างมาก หลายคนจึงใช้กิจกรรมนันทนาการเป็นทางเลือกสำหรับการผ่อนคลายจากสภาพแวดล้อมในชีวิตประจำวัน อีกทั้งกิจกรรมนันทนาการที่มีหลากหลายรูปแบบซึ่งแต่ละกิจกรรมสามารถสร้างความพึงพอใจและความรื่นรมย์แก่ผู้กระทำกิจกรรมทั้งในลักษณะของงานอดิเรก การเล่นเกม

กิจกรรมนันทนาการในเขตชุมชนและเมือง รวมถึงกิจกรรมนันทนาการกลางแจ้ง ส่งผลให้ความต้องการด้านนันทนาการเพิ่มปริมาณมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแต่ละบุคคลย่อมเสาะหากิจกรรมนันทนาการตามที่ต้องการเพื่อสร้างความสุขและความพอใจให้แก่ตนเอง นอกจากนี้ได้มีการจัดแบ่งประเภทกิจกรรมนันทนาการไว้ในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งสามารถสรุปการจัดแบ่งประเภทกิจกรรมนันทนาการ ดังนี้

Hackett (1971) ได้จำแนกกิจกรรมนันทนาการออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) passive recreation เป็นการพักผ่อนที่ใช้กำลังกายน้อย มีความสงบ ผ่อนคลายจากภาระหน้าที่และความเครียด ได้แก่ ชมธรรมชาติ ปิกนิก ชมวิว เป็นต้น และ 2) active recreation เป็นกิจกรรมที่ต้องใช้กำลังกายมาก เช่น ล่องแก่ง เดินป่า ปีนเขา เป็นต้น

Jensen (1973) ได้แบ่งประเภทกิจกรรมนันทนาการตามความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อมออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) กิจกรรมนันทนาการที่ต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติ (resource-oriented) โดยมีกิจกรรมและความสนใจของบุคคลต่อลักษณะธรรมชาติเป็นตัวกำหนดประเภทกิจกรรมนันทนาการ เช่น การศึกษาธรรมชาติ และการเดินป่า และ 2) กิจกรรมนันทนาการที่ต้องอาศัยการแสดงออกส่วนบุคคลเป็นหลัก (activity-oriented) เช่น การเล่นกีฬา เล่นดนตรี นอกจากนี้กิจกรรมนันทนาการทั้งสองประเภทดังกล่าวแล้ว ยังมีกิจกรรมนันทนาการบางลักษณะที่ต้องอาศัยทั้งการแสดงออกและทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน หรือในความหมายที่เป็นกิจกรรมนันทนาการกลางแจ้ง (outdoor recreation)

สุรเชษฐ์และคณะ (2538) ได้จำแนกรูปแบบกิจกรรมนันทนาการในพื้นที่นันทนาการแบบเน้นธรรมชาติออกเป็น 2 ประเภทเช่นกัน คือ 1) appreciative recreational activities เป็นกิจกรรมประเภทชื่นชมธรรมชาติ เช่น ศึกษาธรรมชาติ ดูนก ถ่ายภาพ เป็นต้น และ 2) adventurous recreational activities เป็นกิจกรรมนันทนาการประเภทตื่นเต้นผจญภัย เช่น ปีนเขาหรือไต่เขา จักรยานตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติ วินเซิร์ฟ ล่องแพยาง เป็นต้น

ปัจจุบันการท่องเที่ยวทางธรรมชาติกำลังได้รับความนิยมส่งผลให้กิจกรรมนันทนาการมักเกิดขึ้นในพื้นที่ธรรมชาติหรือในสภาพแวดล้อมที่มีธรรมชาติเป็นองค์ประกอบหลัก ซึ่งการประกอบกิจกรรมนันทนาการในพื้นที่ธรรมชาติจัดอยู่รูปแบบหนึ่งของนันทนาการกลางแจ้ง โดยสุรเชษฐ์และศิริลักษณ์ (2535) ได้ให้ความหมายของ นันทนาการกลางแจ้ง หรือ outdoor recreation

ว่าเป็นกิจกรรมนันทนาการที่อาศัยทรัพยากรทางธรรมชาติเป็นแหล่งสำหรับประกอบกิจกรรมหรือกล่าวได้ว่าเป็นกิจกรรมที่บุคคลปฏิบัติภายใต้สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ และกิจกรรมนั้นมีความสัมพันธ์โดยตรงกับสิ่งแวดล้อม เช่น กิจกรรมการเดินทางชมธรรมชาติ เดินศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ ตั้งแคมป์พักแรม เดินป่า เป็นต้น ในทำนองเดียวกัน ดรธรณี (2546) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมนันทนาการกลางแจ้ง หมายถึง กิจกรรมในเวลาว่างที่ไม่ต้องอาศัยสิ่งปลูกสร้าง แต่จะอาศัยทรัพยากรธรรมชาติอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง เช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ เป็นแหล่งดำเนินกิจกรรมและมักต้องมีการวางแผนเตรียมตัวตลอดจนการเดินทางที่ต้องใช้ยานพาหนะ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญของนันทนาการกลางแจ้ง คือ 1) เพื่อพัฒนาความพึงพอใจที่มีต่อธรรมชาติ 2) เพื่อเพิ่มพูนความพึงพอใจต่อธรรมชาติ 3) เพื่อเปิดโอกาสให้มีการเปลี่ยนแปลงและพักผ่อน 4) เพื่อพัฒนาความแข็งแรงของร่างกาย และ 5) เพื่อพัฒนารูปแบบที่ดีของสังคม นอกจากนี้ ดรธรณี (2546) กล่าวถึงการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (nature-based tourism) ว่าหมายถึง การท่องเที่ยวทุกประเภทที่อาศัยทรัพยากรธรรมชาติเป็นฐานหลักในการประกอบกิจกรรมท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ เดินป่า ปีนเขา ชมธรรมชาติ อาบแดด ล่องแก่ง ฯลฯ จึงอาจกล่าวได้ว่านันทนาการทางธรรมชาติมีความสัมพันธ์กับนันทนาการกลางแจ้ง เนื่องจากกิจกรรมนันทนาการทั้งสองประเภทจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติเป็นทรัพยากรนันทนาการพื้นฐานในการประกอบกิจกรรม

แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ

การนันทนาการในพื้นที่ธรรมชาติไม่เพียงแต่ตัวกิจกรรมนันทนาการเท่านั้นที่สร้างความสุขความพึงพอใจแก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรม สิ่งสำคัญอีกสิ่งคือทรัพยากรนันทนาการอันเป็นฐานสำคัญในการประกอบกิจกรรม ซึ่งทรัพยากรนันทนาการ หมายถึง สิ่งใดก็ตามทั้งที่เป็นผลผลิตของมนุษย์และที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีคุณค่าสามารถนำมาใช้ประโยชน์แก่นมนุษย์หรือสังคม เพื่อสร้างความพึงพอใจและความสุขในรูปของนันทนาการ ซึ่งอาจรวมถึง สวนสาธารณะ สวนสัตว์ วนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ พื้นที่ป่าประเภทต่าง ๆ เกาะ ชายหาด น้ำตก ถ้ำ เป็นต้น (สุรเชษฐ์และศิริลักษณ์, 2535)

การใช้ประโยชน์ทรัพยากรนันทนาการเพื่อตอบสนองความต้องการด้านนันทนาการของผู้ใช้ประโยชน์ในปัจจุบันเกิดขึ้นในพื้นที่ธรรมชาติหรือแหล่งธรรมชาติมากขึ้น ด้วยเหตุนี้แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติจึงกลายเป็นทรัพยากรนันทนาการหลักอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ ซึ่ง นภวรรณ และคณะ (2541) ได้ให้ความหมายของแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติไว้ว่าเป็นพื้นที่ธรรมชาติอันได้แก่ พืชหญ้า ป่าไม้ ภูเขา น้ำตก ถ้ำ เกาะ ชายหาด ลำน้ำหรือแอ่งน้ำธรรมชาติ บ่อน้ำร้อน ธรณีสัณฐาน และอื่นๆ ที่มีคุณค่าด้านความงามเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและสามารถเข้าถึงโดยประกอบกิจกรรมนันทนาการได้โดยไม่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ ซึ่งในประเทศไทยส่วนใหญ่จะมีสภาพเป็นพื้นที่อนุรักษ์ตามกฎหมาย อันได้แก่ อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และเขตห้ามล่าสัตว์ป่า และจากการยอมรับให้เกิดกิจกรรมนันทนาการขึ้นในพื้นที่ธรรมชาติ ซึ่งค่อนข้างมีความเปราะบางในการถูกนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ จึงได้มีหน่วยงาน องค์กร และนักวิชาการทำการกำหนดความหมาย รวมถึงการจำแนกประเภทแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ เพื่อสร้างความเข้าใจและเป็นแนวทางสำหรับการจัดการในอนาคต โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544) ได้ทำการรวบรวมและสรุปปริมาณแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติที่กระจายอยู่ในประเทศไทยและจำแนกออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติทางบก หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมีลักษณะที่ตั้งตามภูมิจศาสตร์อยู่บนแผ่นดิน และมีนักท่องเที่ยวเดินทางไปประกอบกิจกรรมในพื้นที่ ได้แก่ ภูเขา น้ำพุร้อน น้ำพุ ธรณีสัณฐาน บ่อน้ำร้อน ชารน้ำร้อน ถ้ำ น้ำตก ทะเลสาบ (น้ำจืด) หนอง บึง แก่ง พรุ ซากฟอสซิล เป็นต้น โดยมีจำนวนทั้งสิ้น 1,038 แห่ง อยู่ในภาคเหนือจำนวน 353 แห่ง ภาคกลางจำนวน 240 แห่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 226 แห่ง และภาคใต้จำนวน 219 แห่ง

2. แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติทางทะเล หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีลักษณะที่ตั้งตามภูมิจศาสตร์อยู่บริเวณชายทะเลหรือกลางทะเล และมีนักท่องเที่ยวเดินทางไปประกอบกิจกรรมในพื้นที่ ได้แก่ ภูเขา ธรณีสัณฐาน ถ้ำ ทะเลสาบ (น้ำเค็ม) อ่าว เกาะ หาดทราย ชายทะเล ปะการัง ฟอสซิลทางทะเล แหล่งดำน้ำ เป็นต้น โดยมีจำนวนทั้งสิ้น 305 แห่ง อยู่ในภาคใต้ 198 แห่ง กระจายตัวอยู่บริเวณคาบสมุทรทังฝั่งทะเลอันดามัน ฝั่งอ่าวไทยและภาคกลางจำนวน 107 แห่ง

นอกจากนี้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2543) ได้แบ่งแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ ภายในประเทศออกเป็น 5 ลักษณะ ได้แก่ 1) ทะเล เกาะ ชายหาด อุทยานแห่งชาติทางทะเล 2) น้ำตก น้ำพุร้อน แก่ง แม่น้ำ ลำคลอง บึง ทะเลสาบ 3) ป่าไม้ อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนรุกขชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 4) ภูเขา คอย ถ้ำ จุดชมวิว และ 5) แหล่งศึกษาทางธรณีวิทยา ในขณะที่ นกวรรณ และคณะ (2549ก) ได้จำแนกแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติออกตาม ลักษณะเฉพาะของระบบนิเวศที่เป็นฐานทรัพยากรออกเป็น 9 ประเภท คือ น้ำตก ลำน้ำ/อ่างเก็บน้ำ ถ้ำ น้ำพุร้อน/บ่อน้ำร้อน ธรณีสัณฐาน จุดชมวิว เส้นทางศึกษาธรรมชาติ เกาะ และ ชายหาด ซึ่งแหล่งนันทนาการแต่ละประเภทมีนิยามดังนี้

น้ำตก หมายถึง ธารน้ำธรรมชาติที่ไหลผ่านภูมิประเทศที่มีความลาดชัน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับหรือเปลี่ยนแปลงลักษณะการไหลของน้ำ คือ ไหลลงจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำหรือไหลลดหลั่นลงมาเป็นชั้น ๆ

ลำน้ำ หมายถึง ธารน้ำธรรมชาติขนาดใหญ่ที่เป็นที่รวมของลำธารสายเล็ก ๆ ที่ไหลผ่านลักษณะภูมิประเทศต่าง ๆ และ อ่างเก็บน้ำ หมายถึง แอ่งขนาดใหญ่ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อเก็บน้ำจากธรรมชาติ เช่น อ่างเก็บน้ำของเขื่อนต่าง ๆ

ถ้ำ หมายถึง โพรงที่ลึกเข้าไปในพื้นดินหรือภูเขาที่ขึ้นตามธรรมชาติและมีขนาดใหญ่พอที่มนุษย์สามารถเข้าไปได้

น้ำพุร้อน/บ่อน้ำร้อน หมายถึง น้ำใต้ดินที่ผุด และ/หรือ ฟุ้งขึ้นมาเหนือพื้นผิวดินในระดับที่สูง-ต่ำแตกต่างกันตามแรงดันจากพื้นผิวโลก มีอุณหภูมิสูงกว่าอุณหภูมิของร่างกายมนุษย์และแตกต่างกันตั้งแต่อุ่น ไปจนถึงจุดเดือด

ธรณีสัณฐาน หมายถึง พื้นที่ที่ปรากฏลักษณะของแผ่นดินที่มีลักษณะโดดเด่น งดงามตามธรรมชาติ

จุดชมวิว หมายถึง บริเวณที่มีทัศนียภาพงดงามตามธรรมชาติหรือบริเวณที่สามารถมองเห็นทัศนียภาพที่งดงามได้

เส้นทางศึกษาธรรมชาติ หมายถึง เส้นทางเดินที่ตัดผ่านพื้นที่ธรรมชาติ เพื่อให้ผู้ใช้ประโยชน์สามารถสัมผัสและเรียนรู้ธรรมชาติที่ปรากฏอยู่ในบริเวณนั้น

เกาะ หมายถึง ส่วนของแผ่นดินที่มีน้ำล้อมรอบ และอยู่เหนือน้ำเมื่อมีน้ำขึ้นสูงสุด

ชายหาด หมายถึง พื้นที่ระหว่างแนวน้ำขึ้นสูงสุดและลงต่ำสุด มีความกว้างและความลาดชันแตกต่างกันตามลักษณะของชายฝั่งแต่ละบริเวณ ประกอบด้วย หาดทราย หาดเลน หาดหิน

นถาวรณ และคณะ (2549ก) ทำการรวบรวมบัญชีรายชื่อแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติที่กระจายตัวในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยสำหรับเป็นฐานข้อมูลในการสืบค้นในอนาคต ดังปรากฏตามตารางที่ 1 ซึ่งแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติส่วนใหญ่มักอยู่ในพื้นที่อนุรักษ์ อาทิ อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า วนอุทยาน อันเป็นแหล่งอนุรักษ์ธรรมชาติที่สำคัญของประเทศ ดังนั้น การเข้าไปประกอบกิจกรรมนันทนาการในพื้นที่ธรรมชาติจึงควรกระทำด้วยความเหมาะสมโดยไม่ทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากร และควรเน้นย้ำถึงการจัดการด้านนันทนาการที่ใช้ธรรมชาติเป็นสิ่งที่ชี้นำการจัดการบนฐานความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ

ตารางที่ 1 แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติแต่ละประเภทตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย

ประเภทแหล่ง	จำนวนในแต่ละภูมิภาค						รวม (แหล่ง)
	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	กลาง	ตะวันตก	ตะวันออก	ใต้	
1. น้ำตก	243	123	14	42	49	152	623
2. ลำน้ำ/อ่างเก็บน้ำ	37	49	-	13	1	22	122
3. ถ้ำ	64	43	-	34	1	68	210
4. น้ำพุร้อน/บ่อน้ำร้อน	32	1	-	4	-	15	52
5. ธรณีสีฐาน	16	24	-	1	3	9	53
6. จุดชมวิว	63	64	1	12	2	13	155
7. เส้นทางศึกษาธรรมชาติ	22	10	-	16	1	6	55
8. เกาะ	-	-	-	5	21	81	107
9. ชายหาด	-	-	-	19	30	78	127
รวม (แหล่ง)	477	314	15	146	108	444	1504

ที่มา: นถาวรณ และคณะ (2549ก)

ประสบการณ์นันทนาการ

ประสบการณ์ (experience) เป็นสิ่งที่เคยพบเห็น สัมผัส เรียนรู้ ปฏิบัติในอดีตของบุคคลที่ส่งผลต่อความรู้สึกนึกคิดและการตัดสินใจในปัจจุบัน จากการค้นคว้าเกี่ยวกับประสบการณ์นันทนาการ (recreation experience) พบว่ามีผู้ให้นิยามเกี่ยวกับประสบการณ์นันทนาการไว้มากมาย แต่โดยภาพรวมอาจกล่าวได้ว่าประสบการณ์นันทนาการ หมายถึง ผลจากการเข้าร่วมกิจกรรม โดย Brown (1983) กล่าวว่าประสบการณ์นันทนาการเป็นผลตอบแทนหรือรางวัลของความรู้สึกภายในจิตใจของปัจเจกบุคคลจากการที่ปัจเจกบุคคลเข้าร่วมในกิจกรรมนันทนาการด้วยความสมัครใจ ในทำนองเดียวกัน Seppo (1988) กล่าวถึงประสบการณ์นันทนาการว่าเป็นความรู้สึกของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวหรือสิ่งแวดล้อม โดยสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งในช่วงเวลาก่อน ระหว่าง และหลังจากเดินทางท่องเที่ยว และ นภวรรณ (2546) กล่าวเพิ่มเติมว่าประสบการณ์นันทนาการในอดีตของปัจเจกบุคคลมีผลต่อทักษะในการเข้าร่วมกิจกรรมในปัจจุบัน นอกจากนี้ครุฑ (2548) ได้ให้นิยามของประสบการณ์ด้านนันทนาการ หมายถึง ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกนึกคิด การรับรู้ และการเรียนรู้อื่น ๆ ที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการเดินทางไปเที่ยวในแต่ละครั้ง

กล่าวโดยสรุป ประสบการณ์นันทนาการ คือ ผลที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการของบุคคล ซึ่งส่งผลต่อความรู้สึกนึกคิดของปัจเจกบุคคลจากการที่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมนันทนาการ โดยเริ่มตั้งแต่ช่วงเวลาก่อนเข้าร่วมกิจกรรม ขณะร่วมกิจกรรม และหลังจากเข้าร่วมกิจกรรม แล้วนำความรู้สึกที่เกิดขึ้นมาประมวลเป็นประสบการณ์นันทนาการของปัจเจกบุคคล

จากนิยามข้างต้นเห็นได้ว่าประสบการณ์นันทนาการไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะขณะที่นักท่องเที่ยวเข้าประกอบกิจกรรมในแหล่งนันทนาการเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงช่วงเวลาก่อน ระหว่าง และหลังการเดินทางด้วย ทั้งนี้ได้มีนักวิจัยหลายท่านได้พยายามทำความเข้าใจกับประสบการณ์นันทนาการจนนำไปสู่ความก้าวหน้าในการพัฒนาแบบจำลองเกี่ยวกับประสบการณ์นันทนาการ โดย Clawson and Knetsh (1966) ได้ทำการสรุปขั้นตอนของการเกิดประสบการณ์นันทนาการเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ช่วงของการพิจารณาไตร่ตรอง (anticipation) เป็นช่วงของการใช้ความคิดเพื่อพิจารณาและไตร่ตรองก่อนเดินทาง โดยมีการศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบกิจกรรมนั้นๆ เช่น ลักษณะแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมนั้นๆที่น่าสนใจ ช่วงเวลาที่เหมาะสมในการประกอบกิจกรรม ค่าใช้จ่าย อุปกรณ์ เป็นต้น รวมถึงการพูดคุยปรึกษาหารือกับผู้ที่มีประสบการณ์มาก่อน จนนำไปสู่การตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมหรือตัดสินใจเดินทาง ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลานี้คือ ความกระตือรือร้นและความรู้สึกตื่นเต้น ซึ่งการได้รับข้อมูลข่าวสารที่เพียงพอ มีความถูกต้อง มีความน่าสนใจและตรงกับความเป็นจริงจะเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเกิดประสบการณ์นั้นๆ

2. ช่วงเวลาของการเตรียมการและการเดินทาง (preparation and travel) เป็นช่วงของการเตรียมสิ่งต่าง ๆ ก่อนการเดินทาง เช่น อุปกรณ์และเครื่องใช้ที่จำเป็น การสะอาดร่างกายและการพักผ่อน เตรียมความพร้อมของสุขภาพร่างกาย เป็นต้น รวมถึงการเดินทางไปสู่แหล่งนั้นๆ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลานี้คือ ความรู้สึกตื่นเต้น กระตือรือร้นและมีความคาดหวังต่อแหล่งนั้นๆ การไปเยือนและกิจกรรมนั้นๆที่จะเกิดขึ้น ซึ่งสภาพของการเดินทาง เช่น สภาพถนน ยานพาหนะ และการบริการที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ จะเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเกิดประสบการณ์นั้นๆ

3. ช่วงเวลาของการเข้าร่วมกิจกรรม (participation / on-site experience) เป็นช่วงของการเข้าร่วมประกอบกิจกรรมนั้นๆ โดยนักท่องเที่ยวมีการเลือกกิจกรรมนั้นๆรูปแบบต่าง ๆ ตามที่ตนเองต้องการ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลานี้คือ การได้รับการตอบสนองแรงจูงใจและความคาดหวัง เช่น ความรู้สึกพอใจ สนุกสนาน ประทับใจ ผ่อนคลาย รู้สึกสดชื่น ได้รับความรู้ หรืออาจเกิดความรู้สึกทางลบร่วมด้วยจากการไม่ได้รับการตอบสนองแรงจูงใจและความคาดหวัง เช่น ไม่ประทับใจ ไม่สะดวกสบาย ไม่พอใจ ซึ่งสภาพของพื้นที่ สภาพสังคม และสภาพการจัดการพื้นที่จะเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสบการณ์นั้นๆ

4. ช่วงเวลาของการเดินทางกลับ (return travel) เป็นช่วงของการเดินทางออกจากแหล่งท่องเที่ยว ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลานี้คือ ความเมื่อยล้า อ่อนเพลีย และความรู้สึกอื่นที่ต่อเนื่องจากการประกอบกิจกรรม ซึ่งสภาพของการเดินทาง เช่น สภาพถนน ยานพาหนะ และการบริการที่เกี่ยวข้อง เป็นต้นจะเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเกิดประสบการณ์นั้นๆ

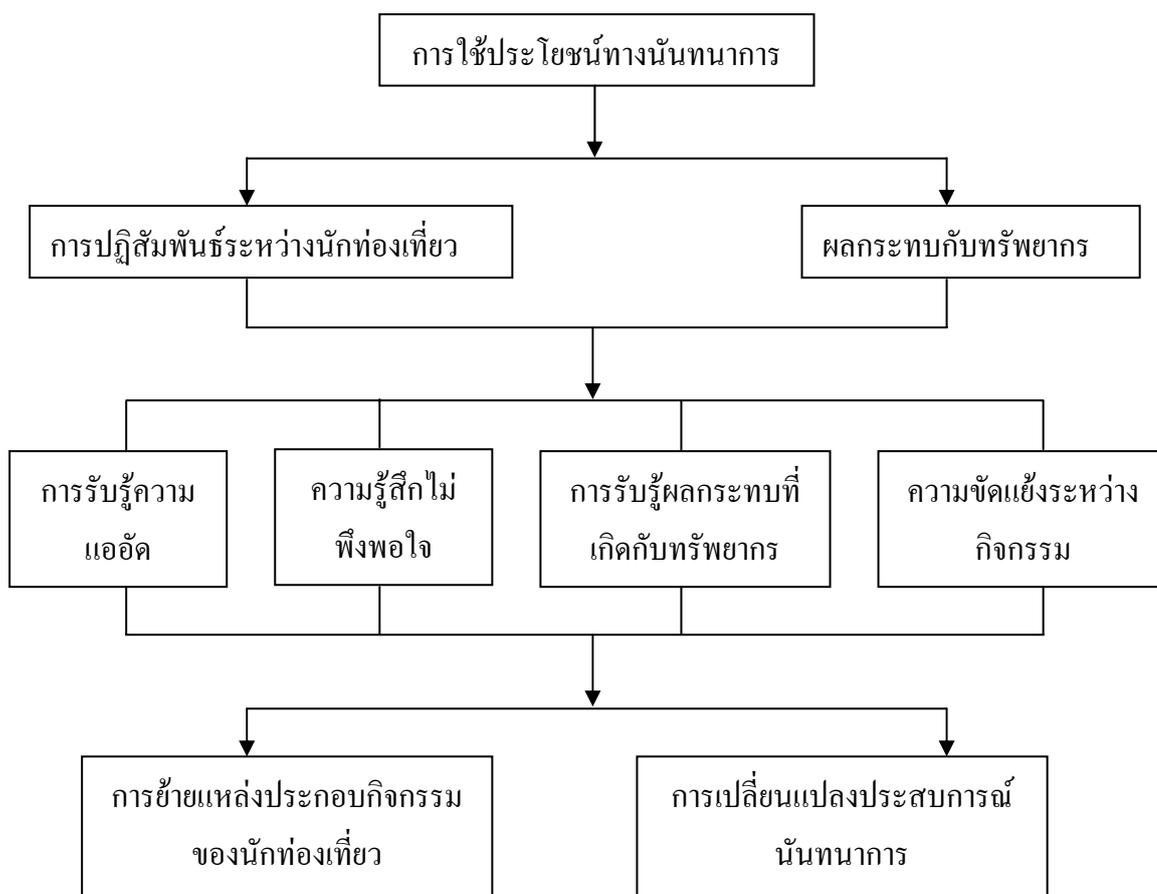
5. ช่วงเวลาของการบันทึกความทรงจำ (recollection) เป็นระยะเวลาหลังจากการเดินทางกลับจากการไปเยือนแหล่งนันทนาการหรือประกอบกิจกรรม ในขั้นตอนนี้จะมีการจัดลำดับเหตุการณ์และประสบการณ์ที่เกิดขึ้น หรือการบันทึกความทรงจำ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลา นี้คือ เกิดทัศนคติและความตั้งใจในการไปเยือนแหล่งนันทนาการและการประกอบกิจกรรมในอนาคต ซึ่งข้อมูลเสริมที่ได้จากการพูดคุยและแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้ที่เกี่ยวข้องจะเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสบการณ์นันทนาการที่ดี

จากขั้นตอนการเกิดประสบการณ์นันทนาการดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่าประสบการณ์นันทนาการเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องกัน ซึ่งแต่ละขั้นตอนล้วนสำคัญต่อการสร้างประสบการณ์นันทนาการที่ดีสำหรับการประมวลเป็นความรู้สึกในขั้นสุดท้ายในทิศทางทางบวกหรือทางลบ ขณะเดียวกัน Borrie and Birzell (2001) ได้ชี้แนะว่านักจัดการมักให้ความสำคัญแต่เฉพาะประสบการณ์นันทนาการที่เกิดขึ้นในแหล่งนันทนาการเท่านั้นและขาดการคำนึงถึงประสบการณ์นันทนาการที่นักท่องเที่ยวได้รับจากภายนอกแหล่งนันทนาการ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่นักจัดการไม่ควรละเลย เนื่องจากประสบการณ์นันทนาการเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจากการประมวลความรู้สึกในส่วนต่าง ๆ ออกมาเป็นความรู้สึกในภาพรวม

อีกมุมมองหนึ่งของประสบการณ์นันทนาการคือการจำแนกประสบการณ์นันทนาการออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนา และ ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง โดยประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาจะเป็นสิ่งที่ปัจเจกบุคคลรู้สึกหรือคาดหวังไว้ก่อนที่จะเดินทางเข้าไปในแหล่งนันทนาการ ซึ่งสิ่งที่บอกถึงประสบการณ์นันทนาการที่นักท่องเที่ยวต้องการหรือพึงปรารถนาคือ แรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ โดยแรงจูงใจจะเกี่ยวข้องกับความคาดหวัง ซึ่งความคาดหวังจะมีอิทธิพลต่อประสบการณ์นันทนาการของนักท่องเที่ยว เนื่องจากความคาดหวังเป็นเสมือนแรงผลักดันให้เกิดแรงจูงใจในการกระทำสิ่งที่ปรารถนาหรือคาดหวังเอาไว้ นักท่องเที่ยวแต่ละคนย่อมมีระดับความคาดหวังที่แตกต่างกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวและปัจจัยแวดล้อมเป็นสำคัญ แต่ช่วงเวลาที่มามีอิทธิพลต่อประสบการณ์นันทนาการมากที่สุด คือ ช่วงของการเข้าไปประกอบกิจกรรมนันทนาการในแหล่งนันทนาการ ซึ่งจะสร้างประสบการณ์ที่แท้จริงหรือประสบการณ์ที่ได้รับจริงให้แก่นักท่องเที่ยวได้มากที่สุด เนื่องจากนักท่องเที่ยวจะประมวลผลของประสบการณ์จากสถานการณ์ที่เผชิญในขณะที่นั้นมากกว่าช่วงเวลาอื่น ๆ

คุณภาพของประสบการณ์นั้นทนทานการขึ้นกับความสอดคล้องกันระหว่างสิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่ได้รับจริง ซึ่งความสอดคล้องของประสบการณ์นั้นทนทานการที่ได้รับจริงกับประสบการณ์นั้นทนทานการที่คาดหวังจะเป็นตัวกำหนดระดับความพึงพอใจโดยรวม ซึ่งประสบการณ์นั้นทนทานการจะมีคุณค่าที่น่าประทับใจมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ความสอดคล้องของสิ่งที่ได้รับจริงในการเดินทางท่องเที่ยวเกี่ยวกับสิ่งที่นักท่องเที่ยวคาดหวังไว้ก่อนการเดินทางท่องเที่ยว การเตรียมตัวก่อนการเดินทางท่องเที่ยว คุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการที่ได้รับจากการเดินทางท่องเที่ยว เป็นต้น (Brown, 1988; ครรชณี, 2546) สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพประสบการณ์นั้นทนทานการจะพิจารณาทั้งในเรื่องปัจจัยทางพฤติกรรม ทรัพยากรธรรมชาติ สภาพสังคม และแนวคิดทางจิตวิทยา เช่น แรงจูงใจ การรับรู้เกี่ยวกับความแออัด ความขัดแย้ง ความพึงพอใจ และผลที่ได้จากการบูรณาการองค์ประกอบต่าง ๆ ของการจัดการนั้นทนทานการและการจัดการพฤติกรรมมนุษย์ร่วมกัน (Brown, 1988) ซึ่งการศึกษาประสบการณ์นั้นทนทานการต้องวิเคราะห์เป็นปัจเจกบุคคล (individual) เนื่องจากแต่ละบุคคลมีความรู้สึกนึกคิดที่เป็นผลจากลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน

จากแนวคิดเกี่ยวกับประสบการณ์นั้นทนทานการอาจกล่าวได้ว่าประสบการณ์นั้นทนทานการเกี่ยวข้องกับความคาดหวังของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นเสมือนการสร้างแรงจูงใจให้แก่บุคคลในการที่จะแสวงหาสิ่งที่จะตอบสนองให้ตรงกับความคาดหวัง เมื่อสิ่งที่ได้รับไม่ตรงตามความคาดหวังย่อมนำไปสู่ความผิดหวังและเกิดความรู้สึกทางลบต่อสิ่งนั้น โดยอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงประสบการณ์นั้นทนทานการได้ โดย นภวรรณ (2548) กล่าวถึง การเปลี่ยนแปลงประสบการณ์นั้นทนทานการว่าเป็นรูปแบบของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เพื่อลดหรือกำจัดความรู้สึกทางลบ โดยที่ปัจเจกบุคคลอาจเปลี่ยนความคาดหวังและความชอบ เพื่อลดผลทางลบของการรับรู้หรือความแออัดที่เคยรู้สึก โดย Kuss *et al.* (1990) ได้กล่าวถึงปัจจัยอันเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประสบการณ์นั้นทนทานการ (experiential change) ดังปรากฏตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประสบการณ์นันทนาการ

ที่มา: ดัดแปลงจาก Kuss *et al.* (1990)

จากภาพที่ 1 อธิบายได้ว่าการเปลี่ยนแปลงประสบการณ์นันทนาการของนักท่องเที่ยวถือเป็นผลกระทบทางลบต่อนักท่องเที่ยว โดยมีลักษณะเป็นผลกระทบที่ต่อเนื่องเป็นลูกโซ่โดยเริ่มต้นตั้งแต่การเข้าใช้ประโยชน์ทางนันทนาการในแหล่งนันทนาการ ซึ่งก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวด้วยกันเองและการสร้างผลกระทบกับทรัพยากรในพื้นที่จากการใช้ประโยชน์ ประกอบกับเงื่อนไขอื่นๆ จากปัจจัยแวดล้อมทางกายภาพและปัจจัยทางด้านสังคมอันประกอบด้วย การรับรู้ความแออัด ความรู้สึกไม่พึงพอใจ การรับรู้ผลกระทบที่เกิดกับทรัพยากร และความขัดแย้งระหว่างกิจกรรมจนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงประสบการณ์นันทนาการและการย้ายแหล่งประกอบกิจกรรมของนักท่องเที่ยว ซึ่งสามารถอธิบายในแต่ละปัจจัยให้ละเอียดมากขึ้น ได้ดังนี้

(Kuss *et al.*,1990; นภวรรณ, 2548ข)

1. การรับรู้ความแออัด (perceived crowding) การรับรู้ความแออัดเป็นการประเมินระดับความแออัดของนักท่องเที่ยวโดยขึ้นกับความหนาแน่น (density) ในหน่วยจำนวนคนต่อพื้นที่ ซึ่งความแออัดเป็นลักษณะการประเมินความหนาแน่นในเชิงลบโดยเกิดจากความรู้สึกถึงความแออัดอย่างแท้จริงของนักท่องเที่ยวหรือเกิดขึ้นเมื่อนักท่องเที่ยวคนอื่นหรือกลุ่มอื่นมีจำนวนมากเกินจรรยาบรรณซึ่งกันและกันในขณะที่ประกอบกิจกรรมในแหล่งนันทนาการ จนกระทั่งบุคคลรู้สึกว่าไม่สามารถบรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการได้ เนื่องจากถูกขัดขวางหรือรบกวนมากจนเกินขีดความสามารถที่จะทนรับได้ ซึ่งความอดทนของนักท่องเที่ยวผันแปรตามปัจจัยส่วนบุคคลและบรรทัดฐานของบุคคลที่แตกต่างกัน

2. การรับรู้ต่อผลกระทบที่เกิดกับทรัพยากร (perceived resource impact) เป็นการรับรู้ถึงความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมขณะประกอบกิจกรรมนันทนาการของนักท่องเที่ยว เช่น ปัญหาความเสื่อมโทรมของพื้นที่ ปัญหาธรรมชาติถูกทำลาย เป็นต้น ซึ่งการรับรู้ผลกระทบดังกล่าวมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ 1) การรับรู้ถึงระดับของผลกระทบ ซึ่งสัมพันธ์กับการให้ความสำคัญต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นของนักท่องเที่ยว และ 2) ผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการให้เกิดขึ้นหรือไม่ หรือ นักท่องเที่ยวยอมรับได้ในระดับมากน้อยเพียงใด หากนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญต่อผลกระทบมากและรับรู้ถึงความเสื่อมโทรมของทรัพยากรมากระดับประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวย่อมลดลง ทั้งนี้ความคาดหวังของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสภาพของแหล่งนันทนาการจะมีผลต่อการรับรู้ผลกระทบต่อทรัพยากรได้เช่นกัน

3. ความพึงพอใจ / ความไม่พึงพอใจของนักท่องเที่ยว (satisfaction / dissatisfaction) ความพึงพอใจเป็นผลมาจากการได้รับประสบการณ์นันทนาการที่มีคุณภาพและเป็นเป้าหมายหลักของการจัดการพื้นที่นันทนาการ ความพึงพอใจเป็นการแสดงออกของพฤติกรรมภายในของมนุษย์ที่ไม่อาจสังเกตเห็นได้โดยตรงหากบุคคลไม่ได้แสดงออกอย่างเปิดเผย โดยอาจต้องอาศัยการสังเกตหรือวัดจากพฤติกรรมภายนอกหรือจากสภาพแวดล้อมรอบตัว ซึ่งความพึงพอใจของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกันตามแรงจูงใจที่ต่างกันและมีปัจจัยเกี่ยวข้องมากมายที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ ในทางจิตวิทยาความพึงพอใจมาจากแรงจูงใจที่ได้รับการตอบสนอง ซึ่งแรงจูงใจจะเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมไปตามทิศทางและเป้าหมายที่กำหนด โดยแรงจูงใจมาจากความต้องการอันเกิดจากการขาดสมดุลทางสรีระหรือทางใจที่เป็นแรงผลักดันให้เกิดแรงขับ รวมถึงความคาดหวังและการตั้งเป้าหมายได้มาจากการบวนการของความคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณจากการพิจารณาตามความต้องการและสถานการณ์ปัจจุบันที่ช่วยในการกำหนดทิศทางและจุดมุ่งหมาย (ศักดิ์ไทย, 2541; นภวรรณ, 2548ก)

นภวรรณ (2546) กล่าวถึง การเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการว่าเป็นการแสวงหาความพึงพอใจให้กับตนเอง ซึ่งระดับความพึงพอใจของแต่ละบุคคลจะไม่เท่าเทียมกัน เนื่องจากมีปัจจัยต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจโดยรวมของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการ ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 2 ปัจจัยสำคัญ คือ ปัจจัยด้านสถานการณ์ และ ปัจจัยด้านการประเมินเชิงการให้คุณค่า โดยที่ปัจจัยด้านสถานการณ์นั้นเกี่ยวข้องกับสภาพของทรัพยากร สภาพทางสังคม และสภาพการจัดการพื้นที่ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ทำหน้าที่ในการจัดการแหล่งนันทนาการต้องทำการจัดการให้เหมาะสมกับลักษณะของแหล่งนันทนาการนั้น ๆ ส่วนปัจจัยด้านการประเมินเชิงการให้คุณค่าเกี่ยวข้องกับลักษณะเฉพาะส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวตามพื้นฐานทางเศรษฐกิจสังคม พื้นฐานทางวัฒนธรรม ประสบการณ์ ทัศนคติ ความชอบ และบรรทัดฐาน

4. ความขัดแย้งระหว่างการประกอบกิจกรรม (conflict between user) เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวคนอื่นหรือกลุ่มอื่นที่ไม่เป็นไปตามที่นักท่องเที่ยวคาดหวัง อาจเป็นไปในลักษณะของการรบกวนหรือแสดงพฤติกรรมอื่นไม่เหมาะสมในแหล่งนันทนาการทำให้ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวลดลง ซึ่งระดับความรุนแรงของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นผันแปรตามความสำคัญของวัตถุประสงค์และกิจกรรมที่ถูกรบกวน หากความเข้มข้นของการใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้นผลกระทบก็เพิ่มขึ้นตามมา เนื่องจากบรรทัดฐานและการแสดงออกของพฤติกรรมนันทนาการในแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน

5. การเปลี่ยนแปลงประสบการณ์นันทนาการ (experiential change) เป็นสิ่งที่ได้รับผลมาจากความรู้สึกถึงการรับรู้ความแออัดของนักท่องเที่ยว การรับรู้ความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม ความรู้สึกไม่พึงพอใจ และความขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยว ส่งผลให้ประสบการณ์นันทนาการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการที่นักท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงมาตรฐานหรือความคาดหวังของตน เพื่อชดเชยหรือทดแทนความรู้สึกทางลบที่เกิดขึ้นถือเป็นการเปลี่ยนแปลงประสบการณ์นันทนาการของนักท่องเที่ยว โดยการเปลี่ยนแปลงประสบการณ์นันทนาการสามารถเกิดขึ้น ใน 2 ลักษณะด้วยกัน คือ ประการที่ 1 นักท่องเที่ยวอาจมีการปรับเปลี่ยนบรรทัดฐานในการประกอบกิจกรรมนันทนาการไปจากเดิมและยอมรับประสบการณ์นันทนาการใหม่ที่ได้รับ เป็นผลให้ประสบการณ์นันทนาการที่เหมาะสมที่ควรได้รับจากพื้นที่ที่แตกต่างไปจากเดิม และประการที่ 2 นักท่องเที่ยวอาจย้ายแหล่งประกอบกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนหรือหลีกเลี่ยงไปจากสภาพแวดล้อมที่เคยเผชิญไปสู่สภาพแวดล้อมใหม่ที่พึงพอใจมากกว่า

6. การย้ายแหล่งประกอบกิจกรรม (visitor displacement) เป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม หรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบการประกอบกิจกรรมนั้นแทนการจากสภาพแวดล้อมที่เคยประกอบไปสู่ สภาพแวดล้อมใหม่ ซึ่งสิ่งที่แสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจะปรากฏใน ลักษณะของประสบการณ์นั้นแทนการที่คาดหวังไม่ได้รับการตอบสนองจากแหล่งนั้นแทนการเดิม และ ต้องการประสบการณ์ใหม่ที่แตกต่างจากเดิม โดยอาจปรับรูปแบบการเข้าร่วมกิจกรรม นั้นแทนการ เช่น การลดความถี่ในการไปเยือน การเลือกไปเยือนในช่วงการใช้ประโยชน์เบาบาง เป็นต้น

นอกจากนี้แนวคิดเกี่ยวกับประสบการณ์นั้นแทนการ ได้ถูกนำไปพัฒนาเป็นแนวทางในการ วางแผนด้านนั้นแทนการ โดยมุ่งเน้นความสำคัญในประเด็นเกี่ยวกับการให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามา เยือนแหล่งนั้นแทนการ ได้รับประสบการณ์ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับพื้นที่ การสร้างความ หลากหลายทางนั้นแทนการ พร้อมกับการรักษาคุณภาพของประสบการณ์นั้นแทนการที่ นักท่องเที่ยวควรได้รับ ไปสู่การพัฒนาแบบจำลองการวางแผนนั้นแทนการที่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย ในปัจจุบันหลายแบบจำลองด้วยกัน อาทิ Recreation Opportunity Spectrum (ROS) (Clark and Stankey, 1979) Visitor Experience and Resource Protection (VERP) (National Park Service, 1997) เป็นต้น ซึ่งการที่นักจัดการแหล่งนั้นแทนการให้ความสำคัญต่อการสร้างประสบการณ์ นั้นแทนการที่มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยวและนำแนวคิดนี้ไปปฏิบัติให้เป็นจริง ไม่เพียงแต่สามารถ ช่วยรักษาคุณภาพของประสบการณ์นั้นแทนการของนักท่องเที่ยว แต่ยังทำให้แหล่งนั้นแทนการเกิดความยั่งยืนในการใช้ประโยชน์อีกด้วย

การศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์นั้นแทนการ ได้มีผู้ทำการศึกษาหลายท่านโดยส่วนใหญ่เป็น ลักษณะของการศึกษา จำแนก และวิเคราะห์ประสบการณ์นั้นแทนการออกมาเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

Brown (1983) ได้ศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์นั้นแทนการที่เหมาะสมกับแหล่งนั้นแทนการ และกิจกรรมนั้นแทนการแต่ละประเภท โดยทำการจำแนกประสบการณ์นั้นแทนการการออกเป็น 17 ประเด็น คือ 1) การได้สัมผัสธรรมชาติ 2) การลดความกดดันทางร่างกาย 3) การหลีกเลี่ยงความ กัดค้นทางสังคม 4) การประสบความสำเร็จ 5) ความเป็นอิสระ 6) สะท้อนความชอบส่วนบุคคล 7) นึกถึงอดีต 8) การได้เลี้ยง/ผจญภัย/ตื่นเต้น 9) พบปะ/สังเกตผู้อื่น 10) พัฒนาทักษะการใช้อุปกรณ์ 11) ออกกำลัง/สร้างความแข็งแรงของร่างกาย 12) ความคิดสร้างสรรค์/ความคิดริเริ่ม 13) การได้ เรียนรู้ 14) ใช้เวลาร่วมกับครอบครัว 15) ความเป็นส่วนตัว 16) ความปลอดภัย และ 17) การพักผ่อน

Driver (1983) ได้พัฒนาเกณฑ์สำหรับประสบการณ์นันทนาการ (The Recreation Experience Preference Scales and Domains) โดยจำแนกกลุ่มของประสบการณ์นันทนาการเป็น 21 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) ความสำเร็จที่ได้ทำสิ่งที่ต้องการ 2) ความเป็นผู้นำ 3) ความเสี่ยง/ความท้าทาย 4) ทักษะในการใช้อุปกรณ์ 5) ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว 6) การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม 7) การได้พบปะผู้คนแปลกหน้า 8) การเรียนรู้ธรรมชาติ 9) การใกล้ชิดกับธรรมชาติ 10) สะท้อนค่านิยม/ความชอบส่วนบุคคล 11) ความคิดสร้างสรรค์/ความคิดริเริ่ม 12) การรำลึกความหลัง 13) การออกกำลังกาย/พัฒนาความแข็งแรงของร่างกาย 14) การพักผ่อน 15) หลีกหนีจากผู้คนและความเครียดทางสังคม 16) ลดความเครียดทางร่างกาย 17) ความปลอดภัย 18) การหลีกหนีจากคนในครอบครัว 19) การแบ่งปันกับผู้อื่น 20) ลดความเสี่ยง และ 21) สัมผัสบรรยากาศที่ดี

สำหรับในประเทศไทย นิภารัตน์ (2547) ได้ศึกษาการรับรู้สภาพแวดล้อมทางกายภาพและประสบการณ์นันทนาการของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ผลการศึกษาพบว่า ประสบการณ์นันทนาการที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่พึงปรารถนา คือ ต้องการสัมผัสและอยู่ใกล้ชิดธรรมชาติ ต้องการพบเห็นธรรมชาติที่สวยงามและหลากหลาย และต้องการหลีกหนีสภาพแวดล้อมที่แออัดวุ่นวาย นอกจากนี้ยังพบอีกว่าประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับจริงมีความสอดคล้องกับประสบการณ์ที่พึงปรารถนา และ อุษารดี (2548) ได้วิเคราะห์ความหลากหลายทางนันทนาการในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ โดยทำการศึกษาความหลากหลายของกิจกรรมนันทนาการ แรงจูงใจ และประสบการณ์นันทนาการที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการไปเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ ผลการศึกษาระบุว่า ประสบการณ์นันทนาการพบว่า สามารถจำแนกกลุ่มของประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจากตัวแปรประสบการณ์นันทนาการ 53 ตัวแปรออกเป็น 5 กลุ่ม คือ 1) ประสบการณ์ที่ได้สัมผัสใกล้ชิดกับธรรมชาติ 2) ประสบการณ์ที่ได้พัฒนาสมรรถภาพร่างกาย 3) ประสบการณ์ในการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม 4) ประสบการณ์ที่ได้รับความเป็นอิสระและการพัฒนาทางด้านจิตใจ และ 5) ประสบการณ์ในการปรับตัวเข้ากับสิ่งใหม่

ทั้งนี้อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ประสบการณ์นันทนาการสามารถเกิดขึ้นได้โดยเป็นผลมาจากหลากหลายปัจจัยที่มีส่วนในการเสริมสร้างให้เกิดประสบการณ์นันทนาการ ซึ่งประสบการณ์นันทนาการที่เกิดขึ้นแก่นักท่องเที่ยว นั้นไม่เพียงแต่เป็นผลจากปัจจัยภายในอันเกิดจากความรู้สึกรักใคร่หรือลักษณะส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว แต่ยังมีปัจจัยภายนอกที่เข้ามาเกี่ยวข้องทั้งในส่วนของฐานทรัพยากรธรรมชาติ การปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น พฤติกรรมนักท่องเที่ยว และการจัดการด้านนันทนาการของพื้นที่ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้หากมีการผสมผสานกันอย่างลงตัวและสอดคล้องกันแล้ว

ย่อมสามารถสร้างประสบการณ์นันทนาการที่มีคุณภาพให้เกิดขึ้น แต่หากปัจจัยดังกล่าวเกิดความขัดแย้งกัน โดยสิ้นเชิงย่อมนำไปสู่ผลทางลบอันทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการเปลี่ยนแปลงประสบการณ์นันทนาการไปจากเดิมได้เช่นกัน ทั้งนี้ในการจัดการแหล่งนันทนาการนักจัดการจึงไม่ควรมองข้ามการสร้างประสบการณ์นันทนาการที่มีคุณภาพให้แก่ผู้ใช้ประโยชน์ เนื่องจากคำว่า “คุณภาพ” เมื่อนำไปใช้กับสิ่งใดย่อมหมายถึงสิ่งที่ดีหรือผลดี เช่นเดียวกับคำว่า “คุณภาพของประสบการณ์นันทนาการ” ที่อาจไม่ใช่สิ่งที่ย่ำในทางปฏิบัติ แต่นักจัดการแหล่งนันทนาการก็ควรให้ความสำคัญและไม่มองข้ามสิ่งนี้ในการจัดการแหล่งนันทนาการ เพื่อความยั่งยืนของทรัพยากรในอนาคต

ลักษณะผู้ใช้ประโยชน์พื้นที่นันทนาการทางธรรมชาติ

พื้นที่ธรรมชาติเป็นแหล่งที่ให้คุณภาพประโยชน์มากมายหลายประการ อาทิ คุณค่าทางการตลาด คุณค่าในแง่ของการเกื้อหนุนสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ คุณค่าทางวิทยาศาสตร์ คุณค่าในการเป็นแหล่งความหลากหลายทางพันธุกรรม คุณค่าด้านความงาม คุณค่าด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม คุณค่าด้านการบำบัดจิตใจ และคุณค่าด้านนันทนาการ (นภวรรณ, 2548ก) โดยเฉพาะคุณค่าทางด้านนันทนาการที่เอื้อประโยชน์ในการเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ สร้างความสนุกสนาน ความเพลิดเพลิน ความรื่นรมย์ให้แก่ผู้เข้าไปใช้ประโยชน์ เช่น อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนรุกชาติ สวนพฤกษศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งแหล่งนันทนาการเหล่านี้มีกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์หลักก็คือ นักท่องเที่ยวหรือนักนิยมธรรมชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวหรือศึกษาธรรมชาติในพื้นที่ ซึ่งในปัจจุบันการนันทนาการหรือการท่องเที่ยวทางธรรมชาติกำลังเป็นที่ชื่นชอบของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมากดังเห็นได้จากสถิตินักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติที่มีจำนวนมากขึ้น อาทิ การท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาตินั้นมีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น และจากการรวบรวมสถิตินักท่องเที่ยวโดยส่วนศึกษาและวิจัยอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช (2549) พบว่า ตั้งแต่ พ.ศ. 2540-2549 มีผู้มาเยือนพื้นที่อุทยานแห่งชาติมียอดรวมทั้งสิ้น 149,338,926 คน โดยมีจำนวนผู้มาเยือนเฉลี่ยต่อปีประมาณ 14,933,893 คนและมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 1.29

นอกจากนี้ ดร.รชนี (2548) กล่าวถึง นันทนาการทางธรรมชาติหรือการท่องเที่ยวทางธรรมชาติว่าประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 องค์ประกอบ คือ ทรัพยากรนันทนาการ การบริหารจัดการ และผู้ใช้ประโยชน์ ซึ่งทั้งสามองค์ประกอบดังกล่าวมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน และกล่าวเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวคิดพื้นฐานในการจัดการนันทนาการหรือการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

ว่าทรัพยากรนันทนาการและผู้ใช้ประโยชน์จะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงซึ่งกันและกันโดย “ทรัพยากรนันทนาการ” ซึ่งในที่นี้คือ “แหล่งท่องเที่ยวหรือแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ” มีปัจจัยสำคัญเข้ามาเกี่ยวข้องคือ ระบบนิเวศ อันเป็นสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมให้ทรัพยากรนันทนาการมีความน่าสนใจ โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ เนื่องจากผู้มาเยือนส่วนใหญ่ที่เข้าไปในพื้นที่นันทนาการทางธรรมชาติย่อมคาดหวังที่จะได้เห็นสภาพธรรมชาติของแหล่งนันทนาการที่มีความสมบูรณ์และสวยงาม ไม่ใช่ความเสื่อมโทรมของพื้นที่ ส่วน “ผู้ใช้ประโยชน์” หมายถึง ผู้เข้าไปใช้พื้นที่นันทนาการเพื่อประกอบกิจกรรมนันทนาการหรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนันทนาการ (ดรชนี, 2548) ในที่นี้ก็คือ “ผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการ” หรืออาจเรียกอีกนัยหนึ่งว่า “นักท่องเที่ยว” ทั้งนี้ยังมีปัจจัยอื่นมีผลต่อผู้ใช้ประโยชน์ คือ ลักษณะสังคมประชากร ความเข้าใจ การรับรู้ ความต้องการ/ความชอบ แรงบันดาลใจ กิจกรรมนันทนาการ และพฤติกรรมการใช้พื้นที่ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีผลต่อการที่ผู้ใช้ประโยชน์จะตัดสินใจไปท่องเที่ยว ทำกิจกรรมนันทนาการ ตลอดจนการปฏิบัติตนในแหล่งนันทนาการ ซึ่งพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้ใช้ประโยชน์จะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรนันทนาการทั้งสิ้น ในขณะที่ “การบริหารจัดการ” ก็เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องมีขึ้นในพื้นที่นันทนาการทางธรรมชาติ เนื่องด้วยการบริหารจัดการเป็นเสมือนเครื่องมือหรือวิธีการที่จะนำไปใช้ในการพัฒนา ดูแล ควบคุมทั้งทรัพยากรนันทนาการและผู้ใช้ประโยชน์ให้อยู่ในทิศทางที่เหมาะสม โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อให้เกิดความสมดุลและความยั่งยืนของระบบนิเวศที่จะรองรับการนันทนาการในรูปแบบต่าง ๆ จากผู้ใช้ประโยชน์ไม่ให้เสื่อมสภาพไปจากเดิม

ทั้งนี้เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับผู้ใช้ประโยชน์หรือผู้มาเยือนมากขึ้น องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Travel Organization, WTO) ได้ดำเนินการกำหนดคำจำกัดความให้มีความเป็นสากลและสร้างเข้าใจอย่างถูกต้องในการนำไปใช้ เพื่อความมีมาตรฐานในการเก็บข้อมูลทางการท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ถือเอาคำจำกัดความดังกล่าวมาปรับใช้จนถึงปัจจุบัน ดังนี้

ผู้มาเยือน (visitor) หมายถึง บุคคลที่เดินทางไปยังสถานที่ซึ่งมิใช่ถิ่นพำนักถาวรของตนเป็นการชั่วคราว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพักผ่อน เยี่ยมญาติมิตร ศึกษาหาความรู้ การกีฬา การศาสนา การประชุม การรักษาสุขภาพ หรือเพื่อประกอบภารกิจใด ๆ โดยมีได้รับค่าจ้าง แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. นักท่องเที่ยว (tourist) หรือ ผู้มาเยือนที่ค้างคืน หมายถึง บุคคลที่เดินทางจากถิ่นที่พำนักของตนไปค้างคืนยังอีกสถานที่หนึ่งโดยมีระยะเวลาพำนักในสถานที่ที่ไปเยือนอย่างน้อย 24 ชั่วโมง แต่ไม่เกิน 90 วัน เพื่อกิจกรรมต่าง ๆ แต่ต้องไม่เกิดค่าจ้าง ค่าตอบแทนจากสถานที่ที่ตนไปเยือน

1.1 นักท่องเที่ยวภายในประเทศ (domestic tourist) หมายถึง นักท่องเที่ยวที่เดินทางอยู่ภายในประเทศที่เป็นถิ่นพำนักของตน ได้แก่ ชาวไทยหรือคนต่างด้าวที่มีถิ่นพำนักอยู่ในประเทศไทย โดยมีระยะเวลาที่พำนักในสถานที่ที่ไปเยือนอย่างน้อย 24 ชั่วโมงและไม่เกิน 60 วัน

1.2 นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (international tourist) หมายถึง นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยและพำนักอยู่ในสถานที่ที่ไปเยือนอย่างน้อย 24 ชั่วโมงและไม่เกิน 60 วัน

2. นักทัศนจาร (excursionist) หรือ ผู้มาเยือนที่ไม่ค้างคืน หมายถึง บุคคลที่เดินทางจากถิ่นที่พำนักของตนไปยังอีกสถานที่หนึ่ง โดยมีระยะเวลาพำนักในสถานที่ที่ไปเยือนน้อยกว่า 24 ชั่วโมง

นอกจากนี้ สรุประยุทธ์และคณะ (2538) ได้จำแนกลักษณะนักท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติตามพฤติกรรมการใช้พื้นที่เพื่อนันทนาการและท่องเที่ยว ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. กลุ่มนักท่องเที่ยวที่นิยมธรรมชาติและ/หรือการผจญภัย โดยนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีลักษณะดังนี้ 1) มีแนวโน้มที่จะมีจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์และมีความรับผิดชอบในการใช้พื้นที่ 2) จำนวนคนต่อกลุ่มไม่ใหญ่มาก 3) สนใจกิจกรรมท่องเที่ยวที่เอื้ออำนวยให้คนได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ศึกษาธรรมชาติ ตลอดจนการผจญภัย ตื่นเต้น ท้าทาย 4) ไม่เน้นสิ่งอำนวยความสะดวกที่ฟุ่มเฟือยและมากเกินไป ความต้องการขั้นพื้นฐาน แต่สนใจในธรรมชาติ และวิถีชีวิต/วัฒนธรรมท้องถิ่น 5) มีการศึกษาสูง มีรายได้ต่อหัวต่อปีสูง และ 6) ไม่สนับสนุนกิจกรรมหรือผลิตภัณฑ์ที่ได้มาจากการทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่ควรสงวนรักษาไว้

2. กลุ่มนักท่องเที่ยวโดยทั่วไป โดยนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีลักษณะดังนี้ 1) จะไปเยี่ยมชมในแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมสูง ไม่สนใจกับความแออัด 2) ส่วนใหญ่เป็นการไปเที่ยวหรือกระทำกิจกรรม เพื่อให้ได้ความสนุกสนาน ความบันเทิง 3) ส่วนใหญ่จะขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ไม่เคารพสถานที่และขาดความรับผิดชอบในการเป็นนักท่องเที่ยวที่ดี อาจเพราะขาดความเอาใจใส่ ไม่สนใจจะปฏิบัติตามกฎระเบียบหรือไม่รู้จักระเบียบการเที่ยวที่ถูกต้อง 4) ขาดความสนใจจะเรียนรู้ธรรมชาติที่อยู่รอบข้าง และ 5) ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกที่หรูหราฟุ่มเฟือย

ในขณะที่ รัชพร (2545) ได้จำแนกประเภทนักท่องเที่ยวโดยแบ่งตามระดับความสนใจของกลุ่มนักท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ออกเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

1. นักธรรมชาติวิทยา (naturalists) เป็นกลุ่มที่มีจุดประสงค์หลักในการเดินทางท่องเที่ยว เพื่อการศึกษาเกี่ยวกับพืช สัตว์ สิ่งแวดล้อมในระบบนิเวศ
2. นักท่องเที่ยวผู้รักธรรมชาติ (nature tourists) เป็นกลุ่มที่รู้จักกันในนามนักนิยมไพร กลุ่มนี้มีความสนใจหลักที่ความงามของธรรมชาติแบบดั้งเดิมของคนท้องถิ่น
3. นักท่องเที่ยวที่ชอบแสวงหาความตื่นเต้น และแปลกใหม่ (mainstream nature tourists) อาจเรียกนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ว่า นักผจญภัย นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้นิยมเข้าไปเที่ยวในสถานที่ที่มีสภาพธรรมชาติที่ห่างไกลความเจริญและลำบากในการเข้าถึง
4. นักท่องเที่ยวทั่วไปที่ต้องการชื่นชมธรรมชาติ (casual tourist) นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้นิยมท่องเที่ยวโดยให้สภาพธรรมชาติมาเสริมความหลากหลายให้กับประสบการณ์ท่องเที่ยวของตนเองเท่านั้น

สุรเชษฐ์ และ ศิริลักษณ์ (2535) กล่าวว่า การใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติอาจส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งผู้มาเยือนหรือนักท่องเที่ยวจะก่อให้เกิดผลกระทบเล็กน้อยแตกต่างกันออกไปตามปริมาณการใช้ประโยชน์ การกระจายการใช้ประโยชน์ ประเภทกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ ขนาดของกลุ่ม และพฤติกรรมของผู้ใช้ประโยชน์ อธิบายได้ดังนี้

1. ปริมาณการใช้ประโยชน์ (amount of use) ปริมาณการใช้ประโยชน์ของผู้มาเยือนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อแหล่งนันทนาการ เนื่องจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรนันทนาการที่มากเกินไปจะทำให้ทรัพยากรนันทนาการเสื่อมโทรม หากการใช้ประโยชน์นั้นมีปริมาณที่มากเกินไป ทรัพยากรจะรองรับไว้ได้
2. การกระจายการใช้ประโยชน์ (use distribution) โดยทั่วไปแล้วผู้มาเยือนมักจะรวมตัวและใช้ประโยชน์พื้นที่ในบริเวณใดบริเวณหนึ่งเป็นประจำ และมีแนวโน้มจะเลือกพื้นที่เดิมในการประกอบกิจกรรม เช่น บริเวณที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกกระจุกตัวอยู่ บริเวณที่ใกล้แหล่งน้ำ

เป็นต้น ดังนั้นจึงควรมีการกระจายหรือถ่ายเทการใช้ประโยชน์ของผู้มาเยือนไปสู่บริเวณอื่น ๆ ที่อยู่โดยรอบทรัพยากรนั้นแทนการหลัก

3. ประเภทของกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ (type of user group) กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ที่มีจำนวนกินพักแรมยาวนาน เข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการหลายชนิดและมีความต้องการใช้ประโยชน์มากย่อมมีโอกาสในการสร้างผลกระทบได้มาก เช่น กลุ่มผู้มาค้างแรมมักสร้างผลกระทบรุนแรงกว่ากลุ่มเดินป่าในเวลากลางวัน กลุ่มผู้กางเต็นท์จะใช้ทรัพยากรยาวนานกว่าและในสัดส่วนที่มากกว่ากลุ่มที่ใช้พื้นที่ในเวลากลางวัน เป็นต้น นอกจากนี้ประเภทกิจกรรมที่เลือกประกอบก็มีอิทธิพลต่อการสร้างผลกระทบเช่นกัน

4. ขนาดของกลุ่ม (party size) กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ขนาดใหญ่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรมากกว่ากลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ขนาดเล็ก แม้ว่ากลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ขนาดใหญ่จะมีสัดส่วนน้อยเมื่อเทียบกับปริมาณรวมของผู้มาเยือนทั้งหมด แต่ก็สามารถสร้างผลกระทบในสัดส่วนที่มากกว่าได้ เช่น การขยายบริเวณกางเต็นท์โดยการตัดสาขาศีรษะเพื่อให้มีพื้นที่รองรับสัมภาระและทำกิจกรรมของกลุ่ม การเดินป่าของกลุ่มที่มีขนาดใหญ่ย่อมมีการส่งเสียงดังรบกวนสัตว์ป่า การเดินออกนอกเส้นทางสร้างความเสียหายได้มากกว่า

5. พฤติกรรมของผู้ใช้ประโยชน์ (user behavior) พฤติกรรมของผู้มาเยือนเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อสภาพแวดล้อม ด้วยเหตุนี้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ของผู้มาเยือนจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของผู้ใช้ประโยชน์ ประกอบด้วย 1) ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบซึ่งการที่ผู้มาเยือนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเหมาะสมในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรย่อมนำไปสู่การมีทัศนคติและพฤติกรรมที่ดีในการท่องเที่ยว 2) ประสบการณ์ของผู้มาเยือน ผู้ที่เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้พื้นที่ที่ต้องยอมมีแนวโน้มนำที่จะสร้างผลเสียหายต่อพื้นที่ได้น้อยกว่าผู้ที่ขาดประสบการณ์ 3) แรงจูงใจ เป็นแรงกระตุ้นให้ผู้มาเยือนเลือกท่องเที่ยวในแหล่งนันทนาการต่าง ๆ รวมถึงเลือกทำกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ ด้วยเช่นกัน และ 4) กลุ่มสังคมและโครงสร้าง กิจกรรมนันทนาการที่ผู้มาเยือนเลือกประกอบได้รับอิทธิพลจากกลุ่มที่ตนเข้าร่วมเป็นสมาชิก ซึ่งอิทธิพลของกลุ่มที่ตนเองเป็นสมาชิกจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมด้านนันทนาการและมีอิทธิพลต่อปริมาณและชนิดของผลกระทบอีกด้วย กล่าวคือ ผู้มาเยือน 2 กลุ่มคือ กลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มเพื่อนและอีกกลุ่มเป็นกลุ่มครอบครัว ทั้งสองกลุ่มจะมีกิจกรรมการใช้ประโยชน์และพฤติกรรมที่ต่างกัน เช่น การทิ้งขยะ การส่งเสียงดัง การพักแรม เป็นต้น

ดังนั้นการเป็นนักท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติที่ดีควรเริ่มต้นจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของแหล่งท่องเที่ยว วัฒนธรรมประเพณีเฉพาะ ตลอดจนการปฏิบัติตนในพื้นที่ และการเตรียมตัวไปเที่ยวอย่างเหมาะสม โดยสอบถามแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เชื่อถือได้ล่วงหน้า และสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมในพื้นที่จากเจ้าหน้าที่ อีกทั้งนักท่องเที่ยวควรมีแนวคิดที่จะเป็นนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยว และที่สำคัญนักท่องเที่ยวควรเลือกกิจกรรมที่มีโอกาสสัมผัสเรียนรู้ธรรมชาติและใช้บริการโปรแกรมสื่อความหมายธรรมชาติ หลีกเลี่ยงกิจกรรมเพื่อความสนุกสนานเฮฮาหรือการบันเทิงต่างๆ ที่ขัดแย้งกับความสงบหรือสภาพธรรมชาติที่มีอยู่เดิมและการซื้อของที่ระลึกที่ได้มาจากทรัพยากรธรรมชาติที่ควรสงวนรักษาไว้ เช่น ผลิตภัณฑ์จากสัตว์ป่า ปะการัง กัลปังหาไม้ป่า เป็นต้น (สุรเชษฐ์และคณะ, 2538)

สำหรับการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่นันทนาการทางธรรมชาติสามารถนำเทคนิคต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ได้ แต่นักจัดการแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติควรมีความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบในแต่ละด้านเสียก่อนทั้งในด้านของฐานทรัพยากรนันทนาการและผู้ใช้ประโยชน์ เพื่อให้การจัดการนั้นเกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ ซึ่งเทคนิคในการจัดการผู้มาเยือนมีหลายรูปแบบแต่ละรูปแบบย่อมมีความเหมาะสมในแต่ละแหล่งนันทนาการแตกต่างกันออกไป ซึ่งเทคนิคการจัดการผู้ใช้ประโยชน์สามารถสรุปได้ในภาพรวมดังนี้ 1) การจำกัดปริมาณการใช้ประโยชน์ (limits on amount of use) 2) การกระจายการใช้ประโยชน์ (dispersal of use) 3) การรวมการใช้ประโยชน์ (concentration of use) 4) การจำกัดระยะเวลาการใช้ประโยชน์ (limits on length of stay) 5) การจำกัดฤดูกาลในการใช้ประโยชน์ (seasonal limits on use) 6) การจำกัดขนาดกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ (party size limits) และ 7) การให้การศึกษาเรื่องผลกระทบ (low impact education) (สุรเชษฐ์และศิริลักษณ์, 2535) นอกจากนี้ยังมีเทคนิคอื่น ๆ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ได้อีก ทั้งนี้การจัดการผู้ใช้ประโยชน์อาจไม่มีเทคนิคใดเทคนิคหนึ่งที่ตายตัว ซึ่งอาจต้องนำหลายเทคนิคมาปรับใช้ร่วมกันในการบริหารจัดการโดยอาจต้องพิจารณาองค์ประกอบอื่น ๆ ร่วมกันในการหาแนวทางในการจัดการที่เหมาะสม เพื่อความยั่งยืนของแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ

พื้นที่ศึกษา : จังหวัดแม่ฮ่องสอน

จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ทิศตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีพื้นที่ประมาณ 12,681.259 ตารางกิโลเมตร ความยาวจากทิศเหนือจรดทิศใต้ประมาณ 250 กิโลเมตร ความกว้างจากทิศตะวันออกจรดทิศตะวันตกประมาณ 95 กิโลเมตร มีภูเขาและป่าที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพันธุ์ไม้และสัตว์ป่านานาชนิด รวมทั้งแหล่งโบราณคดีสำคัญและผู้คนหลายเผ่าพันธุ์มีภาษาและวัฒนธรรมประเพณีที่น่าสนใจและแตกต่างจากจังหวัดอื่นๆ (กรมศิลปากร, 2542)

ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตั้งอยู่ระหว่างเส้นละติจูดที่ 17 องศา 48 ลิปดา ถึง เส้นละติจูดที่ 19 องศา 49 ลิปดา และ เส้นลองจิจูดที่ 97 องศา 22 ลิปดา ถึง เส้นลองจิจูดที่ 98 องศา 9 ลิปดา มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้ (กรมศิลปากร, 2542)

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	รัฐฉาน ประเทศเมียนมาร์
ทิศใต้	ติดต่อกับ	อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	อำเภอแม่แจ่ม และ อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	รัฐฉาน รัฐคะยา และรัฐกอกูเล ประเทศเมียนมาร์

จังหวัดแม่ฮ่องสอนแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอปาย อำเภอปางมะผ้า อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน อำเภอขุนยวม อำเภอแม่ลาน้อย อำเภอแม่สะเรียง และอำเภอสบเมย

ประวัติความเป็นมา

ปี พ.ศ. 2374 เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์ที่ 5 นามว่า พระเจ้ามโหตรประเทศ ได้มอบหมายให้เจ้าแก้วเมืองมาเป็นแม่กองนำไพร่พลช้างต่อและหมอควาญออกสำรวจสถานการณ์ชายแดนด้านตะวันตก และให้จับช้างป่ามาใช้งานที่เชียงใหม่ เจ้าแก้วเมืองมาเดินทางมาพบทำเลเหมาะเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ แห่งหนึ่งตั้งอยู่บนที่ราบริมน้ำปาย จึงเรียกชาวบ้านมาแนะนำให้นำบุกเบิกที่ดินทำนาทำไร่ แล้วแต่งตั้งให้ชาวไทยชื่อ “พะกาหม่อง” ผู้ปกครองหมู่บ้าน แล้วให้ชื่อหมู่บ้านว่า “โป่งหมู” เพราะมีดินโป่งและหมูป่าจำนวนมากลงมากินโป่ง ต่อมาเรียกเพี้ยนเป็น บ้านปางหมู หลังจากพะกาหม่องกับเจ้าแก้วเมืองมาตระเวนไปทางใต้และจับช้างป่าได้ตามที่ต้องการ ก็เดินทางมาถึงพื้นที่ที่มีทำเลเหมาะอีกแห่งหนึ่ง มีร่องน้ำสำหรับฝักช้าง จึงหยุดไพร่พลเพื่อฝักช้าง ก่อนเจ้าแก้วเมืองมาจะเดินทางกลับเชียงใหม่ได้แต่งตั้งให้ แสมโกม บุตรเขยของพะกาหม่องเป็นผู้ใหญ่บ้านและตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “แม่ฮ่องสอน” อันหมายถึงร่องน้ำฝักช้าง ทุกปีพะกาหม่องและแสมโกมจะต้องนำเงินค่าต่อไม้ ซึ่งได้จากการค้าไม้สักในแถบนี้ ไปถวายเจ้ามโหตรประเทศ ณ เมืองเชียงใหม่ กระทั่งปี พ.ศ. 2399 เกิดการสู้รบในพม่าทำให้ชาวไทยใหญ่อพยพเข้ามาอยู่ที่ปางหมู แม่ฮ่องสอน เมืองปาย และขุนยวมเพิ่มขึ้น ในจำนวนนี้มีชายหนุ่มผู้หนึ่งชื่อ “ชานกะเล” เข้ามาอยู่ที่บ้านปางหมู ต่อมาได้รับความไว้วางใจให้ไปครองเมืองขุนยวม นับจากนั้นแม่ฮ่องสอนที่มีแต่ป่ารกชัฏก็เริ่มมีชาวไทยใหญ่มารตั้งถิ่นฐานมากขึ้น นอกจากเข้ามาทำไร่ทำนาแล้ว บางพวกยังเข้ามาทำไม้ล่องไปขายเมืองมะละแหม่ง ทำให้แม่ฮ่องสอนกลายเป็นเมืองใหญ่ขึ้น ในปี พ.ศ. 2417 เจ้าอินทวิชานนท์ ผู้ครองนครเชียงใหม่ ได้ยกฐานะแม่ฮ่องสอนเป็นเมืองหน้าด่าน แล้วแต่งตั้ง ชานกะเล เป็น “พญาสิงหนาทราชา” เจ้าเมืองคนแรก แต่ชาวเมืองพากันยกย่องว่าเป็นเจ้าฟ้าตามแบบเจ้าผู้ครองเมืองใหญ่ในรัฐฉาน เมื่อปี พ.ศ. 2443 รัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าให้รวมเมืองแม่ฮ่องสอน เมืองขุนยวม เมืองยวมใต้ (แม่สะเรียง) และเมืองปาย ตั้งเป็นบริเวณเชียงใหม่ตะวันตก พ.ศ. 2446 เปลี่ยนชื่อเป็นบริเวณพายัพเหนือ ขึ้นตรงต่อข้าหลวงใหญ่มณฑลพายัพและตั้งที่ว่าการเมืองแม่ฮ่องสอน ในปี พ.ศ. 2453 ได้เปลี่ยนฐานะเป็นเมืองจัตวาและย้ายที่ว่าการแขวงจากเมืองขุนยวมมาตั้งที่เมืองแม่ฮ่องสอนจนถึงปี พ.ศ. 2476 ได้ยกฐานะเป็นจังหวัดแม่ฮ่องสอนและโปรดเกล้าให้พระศรีสุราชเป็นผู้ว่าการจังหวัดคนแรก ขึ้นตรงต่อกระทรวงมหาดไทยจนถึงปัจจุบัน (ปาริชาติ, 2537; กรมศิลปากร, 2542; กฤษกร, 2547)

ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นเทือกเขาสูงสลับซับซ้อนคิดเป็นร้อยละ 90 ของพื้นที่จังหวัด เทือกเขาสำคัญในจังหวัดแม่ฮ่องสอน คือ แนวเทือกเขาดนนรงค์ชัยที่เรียงตัวขนานกันเป็น 3 แนว ประกอบด้วย เทือกเขาดนนรงค์ชัยตะวันตก เทือกเขาดนนรงค์ชัยกลาง และเทือกเขาดนนรงค์ชัยตะวันออก โดยมีดอยแม่ยะเป็นยอดเขาที่สูงที่สุดในจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีความสูงประมาณ 2,005 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล ส่วนช่องว่างระหว่างเทือกเขาที่เรียงขนานกันจะเป็นหุบเขาที่มีที่ราบแคบ ๆ น้ำท่วมถึง ที่ราบข้างค้ำและแอ่งระหว่างเขา ซึ่งกลายเป็นพื้นที่เพาะปลูกและที่ตั้งชุมชน โดยมีหุบเขาที่สำคัญคือ หุบเขาแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นหุบเขาที่ยาวที่สุดของทิวเขาดนนรงค์ชัย ประกอบด้วย หุบแม่น้ำปายและหุบแม่น้ำยวม ซึ่งมีที่ราบสูงค้ำที่อำเภอขุนยวม ใกล้กับต้นน้ำยวม (กรมศิลปากร, 2542)

ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทยห่างไกลจากอิทธิพลของน้ำทะเล ประกอบกับมีภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นเทือกเขาสูงและป่าไม้ เป็นผลให้มีสภาพอากาศระหว่างปีมีความแตกต่างกันมาก ซึ่งจะมีอากาศที่ร้อนจัดในฤดูร้อนและหนาวจัดในฤดูหนาว อีกทั้งยังมีความแตกต่างของอุณหภูมิในช่วงกลางวันกับกลางคืน โดยฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่ช่วงระหว่างกลางเดือนกุมภาพันธ์ – กลางเดือนพฤษภาคม สภาพอากาศจะร้อนอบอ้าว ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่ช่วงกลางเดือนพฤษภาคม - เดือนตุลาคม โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ทำให้อากาศชุ่มชื้นฝนจะตกชุกมาก ซึ่งจะมีปริมาณน้ำฝนมากที่สุดในเดือนสิงหาคม และฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่ช่วงเดือนตุลาคม - กลางเดือนกุมภาพันธ์ โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและความกดอากาศสูงจากประเทศจีน สภาพอากาศจะหนาวเย็นมาก (กองการวางแผนโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2529)

ทรัพยากรธรรมชาติ

1. ทรัพยากรป่าไม้ จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีสภาพทรัพยากรป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของพรรณไม้และสังคมพืชที่หลากหลาย จากการบันทึกข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติเกี่ยวกับเนื้อที่ป่าไม้จำแนกรายจังหวัดในปี พ.ศ. 2547 พบว่า จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีเนื้อที่ป่าทั้งหมด 11,128.20 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 87.80 ของพื้นที่จังหวัด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2548) โดยมีรายละเอียดสังคมพืชดังนี้ (ปาริชาติ, 2537; กรมศิลปากร, 2542)

1.1 ป่าประเภทผลัดใบ จังหวัดแม่ฮ่องสอนพบป่าผลัดใบ 2 ประเภท คือ

1.1.1 ป่าเบญจพรรณ พบทั่วไปในพื้นที่ไม่สูงนัก มีพันธุ์ไม้สำคัญ เช่น สัก (*Tectona grandis* L.f.) ประดู่ (*Pterocarpus macrocarpus* Kurz) แดง (*Xylocarpus xylocarpa* (Roxb.) Taub var.) มะค่าโมง (*Azelia xylocarpa* (Kurz) Craib) ตะแบก (*Lagerstroemia cuspidate* Wall.) เสลา (*Lagerstroemia tomentosa* C.Presl) อ้อยช้าง (*Lanea coromandelica* (Hottt.) Merr.) ยมหอม (*Toona ciliate* M.Rome.) ยมหิน (*Chukrasia tabularis* A.Jass.) มะเกลือ (*Diospyros mollis* Griff.) สมพง (*Tetrameles nudiflora* R.Br.) เก็ดคำ (*Dalbergia assamica* Benth.) เก็ดแดง (*Dalbergia cultrata* Graham ex Benth.) เป็นต้น

1.1.2 ป่าเต็งรัง ลักษณะเป็นป่าโปร่ง ดินเป็นดินร่วนปนทราย กรวดและลูกรัง มีความชื้นน้อย เกิดไฟป่าลุกลามทุกปี มีพันธุ์ไม้สำคัญ เช่น เต็ง (*Shorea obtusa* Wall. ex Blume) รัง (*Shorea siamensis* Miq.S) เหียง (*Dipterocarpus obtusifolius* Teijsm. ex Miq.) พลวง (*Dipterocarpus tuberculatus* Roxb.) พะยอม (*Shorea roxburghii* G.Don) สมอไทย (*Terminalia chebula* Retz. Var.) ตะแบก (*Lagerstroemia cuspidate* Wall) รกฟ้า (*Terminalia alata* Heyne ex Roth) เป็นต้น

1.2 ป่าประเภทไม่ผลัดใบ จังหวัดแม่ฮ่องสอนพบป่าไม่ผลัดใบ 2 ประเภท คือ

1.2.1 ป่าดงดิบเขาหรือป่าดิบเขา พบตามพื้นที่สูงเหนือระดับน้ำทะเลตั้งแต่ 1,000 เมตรขึ้นไปและมีอากาศค่อนข้างเย็น มีลักษณะเป็นป่าโปร่งแต่มีสีเขียวตลอดปี ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำลำธารสายต่าง ๆ มีพันธุ์ไม้สำคัญ เช่น กำลังเสือโคร่ง (*Betula alnoides* Buch.-Ham. ex

G.Don) จำปีป่า (*Michelia floribunda* Finet & Gagnep) หว้า (*Syzygium cumini* (L.) Skeels) มะขามป้อมดง (*Cephalotaxus mannii* Hook.f.) พญาไม้ (*Podocarpus nerifolius* D.Don) เป็นต้น และมีไม้พื้นล่าง เช่น ผักกูด (*Asystasiella neesiana* Lindau) กกล้วยไม้ดิน (*Bromheadia finlaysoniana* (Lindl.) Rchb.f.) เป็นต้น

1.2.2 ป่าสนเขา พบทั่วไปที่ความสูงตั้งแต่ 700 เมตรขึ้นไป และดินมีความเป็นกรดสูง มีลักษณะเป็นป่าโปร่งไม่ผลัดใบ ประกอบด้วยไม้สนทั้งสนสองใบ (*Pinus merkusii* Jungh. & de Vriese) และสนสามใบ (*Pinus kesiya* Royle ex Gordon) ในพื้นที่บางแห่งเป็นต้นสนล้วน แต่บางแห่งมีไม้ชนิดอื่นขึ้นปะปน เช่น ไม้ตระกูลก่อ (*Lithocarpus* sp.) เต็ง (*Shorea obtusa* Wall. ex Blume) รัง (*Shorea siamensis* Miq.S) เทียง (*Dipterocarpus obtusifolius* Teijsm. ex Miq.) พลวง (*Dipterocarpus tuberculatus* Roxb.) เป็นต้น

2. ทรัพยากรน้ำ จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงชันและมีสภาพป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธารและแม่น้ำสายสำคัญของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ดังนี้ (กรมศิลปากร, 2542)

2.1 แม่น้ำปาย เป็นแม่น้ำสายที่ยาวที่สุดในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ต้นน้ำเกิดจากทิวเขาถนนธงชัยและทิวเขาแดนลาวทางตอนเหนือของอำเภอปาย ไหลลงมาทางทิศใต้ตามหุบเขาผ่านอำเภอปายและหักไหลไปทิศทางตะวันตกผ่านอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน ไปบรรจบกับแม่น้ำสาละวิน ในเขตรัฐกะยา ประเทศเมียนมาร์ มีความยาวทั้งสิ้น 180 กิโลเมตร กว้าง 40 เมตร ความยาวเฉพาะส่วนที่ไหลผ่านประเทศไทย 135 กิโลเมตร มีน้ำไหลตลอดทั้งปี ในฤดูฝนน้ำในแม่น้ำไหลเชี่ยวมากและเปลี่ยนทิศทางบ่อยครั้งสร้างความเสียหายแก่ไร่นาและบ้านเรือนที่อยู่ริมแม่น้ำเป็นบริเวณกว้าง ลำน้ำและลำห้วยที่ทำให้เกิดแม่น้ำปายมีหลายสาย เช่น ห้วยปู้ ห้วยแม่สะอา น้ำแม่ของ น้ำแม่สะมาด ห้วยแม่สา เป็นต้น

2.2 แม่น้ำยวม ต้นกำเนิดจากทิวเขาถนนธงชัยกลางด้านทิศตะวันออกของอำเภอขุนยวม ไหลผ่านอำเภอขุนยวมไปทางทิศตะวันตก หักไปทางทิศใต้ผ่านอำเภอแม่ลาน้อย อำเภอแม่สะเรียง แล้ววกกลับไปทางทิศตะวันตกไปบรรจบกับแม่น้ำเมยที่อำเภอสบเมย มีความยาวทั้งสิ้น 215 กิโลเมตร มีน้ำไหลตลอดทั้งปี แม่น้ำยวมอำนวยประโยชน์ทางการเกษตรในบริเวณที่ราบลุ่มฝั่งแม่น้ำในอำเภอขุนยวม อำเภอแม่ลาน้อย และอำเภอแม่สะเรียง ลำน้ำและลำห้วยที่ทำให้เกิด

แม่น้ำยมมีหลายสาย เช่น น้ำแม่เงา น้ำแม่ปอน น้ำแม่ลาหลวง น้ำแม่ลาน้อย น้ำแม่สะเรียง
น้ำแม่ปู้ น้ำแม่อุคอ เป็นต้น

2.3 แม่น้ำสาละวิน หรือชาวแม่ฮ่องสอนเรียกว่า “แม่น้ำคง” เป็นแม่น้ำที่ไหลมาจาก
ประเทศทิเบตไหลผ่านประเทศเมียนมาร์ โดยมีส่วนหนึ่งของแม่น้ำสาละวินความยาวประมาณ 127
กิโลเมตรถือเป็นเส้นกั้นพรมแดนระหว่างอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอนกับประเทศเมียนมาร์
ซึ่งเริ่มต้นในเขตอำเภอแม่ลาน้อยจนถึงแม่น้ำเมยในเขตอำเภอสบเมย

2.4 แม่น้ำเมย ต้นกำเนิดอยู่ในจังหวัดตาก ไหลผ่านอำเภอแม่สอด อำเภอบ้านตาก และ
อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก มาบรรจบกับแม่น้ำสาละวินที่บริเวณสบเมยในเขตอำเภอสบเมย
จังหวัดแม่ฮ่องสอน

3. ทรัพยากรสัตว์ป่า จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีพื้นที่ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์อันเป็นที่อาศัยและ
แหล่งอาหารที่สำคัญของสัตว์ป่านานาชนิด เช่น หมูป่า (*Sus scrofa*) กวาง (*Cervus unicolor*)
เสือ (*Panthera sp.*) ไก่ป่า (*Gallus gallus*) เม่น (*Hystrix brachyura*) ค่าง (*Presbytis sp.*) เป็นต้น และ
จากการสำรวจสัตว์ป่าที่หายากและใกล้สูญพันธุ์ เมื่อ พ.ศ. 2529 โดยสหภาพนานาชาติเพื่อการ
อนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ (IUCN) พบว่า สัตว์ป่าสำคัญที่หายาก มีคุณค่าแก่การ
สงวนและคุ้มครองให้มืออยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน คือ ช้างป่า (*Elephas maximus*) วัวแดง (*Bos*
banteng) กวางผา (*Nemorhaedus griseus*) เลียงผา (*Capricornis sumatraensis*) นกยูง (*Pavo*
muticus) และ นกเงือกคอแดง (*Aceros nipalensis*) (กรมศิลปากร, 2542)

ทรัพยากรนันทนาการและการท่องเที่ยว

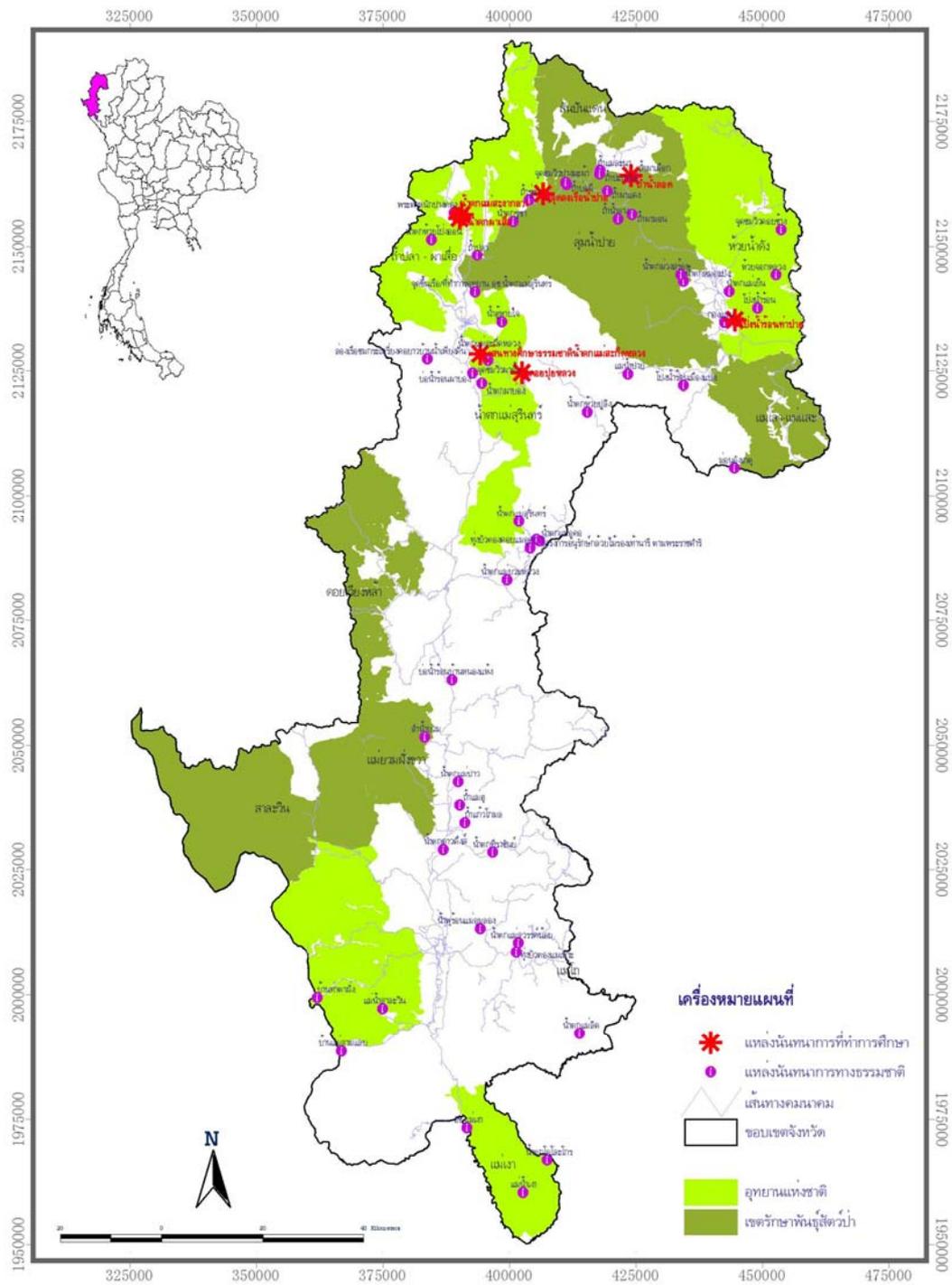
จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยวและนันทนาการ ในลำดับต้น
ของภาคเหนือ เนื่องจากแม่ฮ่องสอนมีความเป็นธรรมชาติของป่าไม้ที่สมบูรณ์ สภาพอากาศเย็น
สบาย ตลอดจนการรักษาขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของของชุมชนต่าง ๆ ที่เป็นเสน่ห์
ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากแต่ละปี ประกอบกับแหล่งท่องเที่ยวที่
หลากหลายรูปแบบกระจายตัวอยู่ทั่วทั้งจังหวัดแม่ฮ่องสอน และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว
ผ่านสื่อต่าง ๆ ทำให้จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมมากขึ้น โดยสามารถแบ่ง

ประเภทแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอนออกเป็น 3 ประเภท คือ (กองการวางแผนโครงการ
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2529; ปาริชาติ, 2537; สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2550)

1. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติน้ำตกแม่สุรินทร์ น้ำตกดาวดึงส์
อุทยานแห่งชาติถ้ำปลา-น้ำตกผาเสื่อ ทุ่งบัวตองแม่อูคอ ทุ่งบัวตองแม่เหาะ น้ำตกชู้ซ่า คอยปุยหลวง
ล่องแก่งลำน้ำปาย โป่งน้ำร้อนท่าปาย บ่อน้ำร้อนแม่หุ น้ำสุมหายใจ ห้วยน้ำคิง ถ้ำแม่ละนา ถ้ำน้ำลอด
บ่อน้ำร้อนผาบ่อง เขื่อนพลังน้ำผาบ่อง น้ำตกห้วยปูลิง น้ำแม่วนาป่าแปก น้ำตกหมอแปง กองแลน
น้ำตกแม่เย็น น้ำพุร้อนเมืองแปง น้ำพุร้อนโป่งร้อน ห้วยจอกหลวง น้ำตกแม่ยมหลวง ถ้ำแม่สุ
ล่องแก่งแม่เงา น้ำตกแม่วิด ถ้ำผาเผือก ถ้ำผีแมน ถ้ำน้ำบ่อผี ถ้ำผามอญ ถ้ำผาแดง ถ้ำปางคำ ถ้ำน้ำลาด
ถ้ำน้ำตกชู้ซ่า ถ้ำแก้ว โกมล เป็นต้น รายละเอียดที่ตั้งแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัด
แม่ฮ่องสอนปรากฏตามภาพที่ 2

2. แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ วัดพระธาตุคอกงมู วัดต่อแพ วัดจองกลาง
วัดกิตติวงศ์ วัดจองสูง วัดก้ำก่อ วัดจองคำ วัดน้ำฮู วัดพระนอน วัดหัวเวียง พระธาตุจอมมอญ
วัดศรีบุญเรือง วัดกลาง วัดม่วยต่อ เจดีย์พระธาตุแม่เย็น เป็นต้น

3. แหล่งท่องเที่ยวทางประเพณีและวัฒนธรรม ได้แก่ หมู่บ้านสบสอย พระตำหนักปางตอง
หมู่บ้านกะเหรี่ยงพะมะลอ บ้านในสอยเรือนประทับแรม โป่งแดง บ้านแม่วไมโครเวฟ บ้านสวยาม
บ้านแม่สามแลบ บ้านน้ำเพียงดิน บ้านรักไทย (แม่่อ) บ้านพะโข่โหล่ บ้านกะเหรี่ยงแม่ปิง
บ้านละว้า (ลัวะ) บ้านกะเหรี่ยงห้วยห้อม บ้านกะเหรี่ยงแม่สะก๊วะ บ้านแม่ลามาทหลวง เป็นต้น

ภาพที่ 2 แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน
 ที่มา: นภวรรณ และคณะ (2549)

แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติตัวแทนศึกษา

โป่งน้ำร้อนท่าปาย

โป่งน้ำร้อนท่าปาย ตั้งอยู่ที่ตำบลแม่ฮี้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในเขตหน่วยพิทักษ์ อุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดัง นค. 2 (โป่งร้อน) อุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดัง โป่งน้ำร้อนท่าปายมีลักษณะ เป็นบ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติที่ไหลมาจากใต้ดิน บริเวณโดยรอบบ่อน้ำร้อนถูกโอบล้อมด้วยป่าไม้สัก ที่สมบูรณ์ สภาพโดยทั่วไปเป็นบ่อน้ำร้อนที่มีอุณหภูมิประมาณ 80 องศาเซลเซียส บางจุดมีน้ำพุคุด เป็นฟองขึ้นมา มีไอหมอกปกคลุมพื้นที่ มีธารน้ำที่ไหลจากบ่อน้ำร้อนไหลผ่านทั่วบริเวณ โดยรอบ บ่อน้ำร้อนและธารน้ำมีจุดนั่งพักผ่อน และมีบริเวณสำหรับแช่น้ำร้อนและเล่นน้ำสำหรับ นักท่องเที่ยว สำหรับกิจกรรมท่องเที่ยวในโป่งน้ำร้อนท่าปาย ได้แก่ แช่น้ำร้อน ชมบ่อน้ำร้อน ชม ธรรมชาติ เล่นน้ำ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการสำหรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ ลานกางเต็นท์ ห้องอาบน้ำร้อน เป็นต้น

ภาพที่ 3 ลักษณะทั่วไปของโป่งน้ำร้อนท่าปาย

ถ้ำน้ำลอด

ถ้ำน้ำลอด ตั้งอยู่ที่ตำบลถ้ำลอด อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในสถานีวิพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่าถ้ำน้ำลอด ห่างจากตัวเมืองแม่ฮ่องสอนเป็นระยะทาง 77 กิโลเมตร จัดเป็นแหล่งนันทนาการประเภทถ้ำที่มีชื่อเสียงมากแห่งหนึ่งของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ถ้ำน้ำลอดเกิดจากการกัดเซาะของน้ำลงเป็นเวลานานนับล้านปี จนเกิดเป็นโพรงถ้ำทะลุใต้ภูเขา ภายในมีหินงอกหินย้อยที่ยังมีชีวิต อีกทั้งเป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญ บริเวณโดยรอบถ้ำน้ำลอดเป็นป่าเต็งรังและเป็นจุดศูนย์กลางที่ดีอีกแห่งสำหรับผู้สนใจคุณก (กฤษกร, 2547)

สภาพทั่วไปของถ้ำน้ำลอดมีลักษณะเป็นถ้ำขนาดใหญ่ ภายในถ้ำเป็นอุโมงค์ยาวทะลุภูเขา อีกด้านหนึ่งและมีน้ำไหลผ่านปากถ้ำตลอดทั้งปี สำหรับเส้นทางท่องเที่ยวภายในถ้ำมีระยะทางประมาณ 1,600 เมตร โดยเริ่มต้นจากการนั่งแพบริเวณปากถ้ำไปยังคูหาถ้ำต่าง ๆ ข้างในเพื่อชมความสวยงามภายในถ้ำและเรียนรู้ข้อมูลทางโบราณคดีที่สำคัญ เมื่อชมถ้ำครบทุกคูหาแล้วอาจเดินทางกลับโดยการนั่งแพขนนํ้ามายังปากถ้ำหรืออาจเดินทางกลับตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ระยะทางประมาณ 1,100 เมตรที่มาบรรจบกับปากถ้ำ การท่องเที่ยวภายในถ้ำน้ำลอดสามารถท่องเที่ยวได้เกือบตลอดทั้งปี เนื่องจากในฤดูฝนหากมีปริมาณน้ำมากเกินไปน้ำจะท่วมปากถ้ำทำให้ไม่สามารถเข้าไปเที่ยวภายในถ้ำได้และเป็นอันตรายอย่างมากจึงไม่เหมาะแก่การท่องเที่ยวมากนัก ภายในถ้ำน้ำลอดประกอบด้วยถ้ำที่สามารถเดินทะลุถึงกันและเป็นจุดท่องเที่ยวสำคัญ 3 ถ้ำ คือ

1) ถ้ำเสาหิน เป็นคูหาแรกที่ใหญ่ที่สุดในถ้ำน้ำลอด โถงถ้ำมีความสูงประมาณ 34 เมตร ส่วนที่เด่นที่สุด คือ เสาหินปูนขนาดใหญ่หลายต้น ซึ่งเกิดจากแท่งหินงอกหินย้อยค่อยๆออกมาบรรจบกันกลายเป็นแท่งหินรูปร่างคล้ายเสาหินปูน มีเส้นทางเดินเป็นวงรอบและจุดสื่อความหมายให้เดินชม

2) ถ้ำตุ๊กตา ภายในถ้ำมีหินงอกรูปร่างประหลาดเป็นปุ่มเล็กๆมองคล้ายตุ๊กตาดั้งเรียงรายอยู่มากมาย ด้านหนึ่งของผนังถ้ำยังปรากฏภาพเขียนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่มีลักษณะเด่น คือ ใช้สีแดงและสีดำในการเขียน ภาพเขียนมีทั้งหมดสามภาพ เป็นรูปคน สัตว์ และพืช แต่ถูกลบทิ้งเกือบทั้งหมดไปแล้ว

3) ถ้ำผีแมน เป็นถ้ำที่มีสัตว์ป่าจำพวกนกนางแอ่นและค้างคาวอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก อากาศภายในถ้ำค่อนข้างชื้นและอึดอัด ส่วนที่เด่นของถ้ำคือ โลงผีแมนและโบราณวัตถุที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ซึ่งมีโลงผีแมนให้ชมเป็นจุด ๆ จำนวนประมาณ 10 โลง นอกจากนี้ยังมีเศษภาชนะดินเผา ฟัน กระดูกของมนุษย์โบราณ ที่มีการค้นพบจัดแสดงให้นักท่องเที่ยวชมเช่นกัน

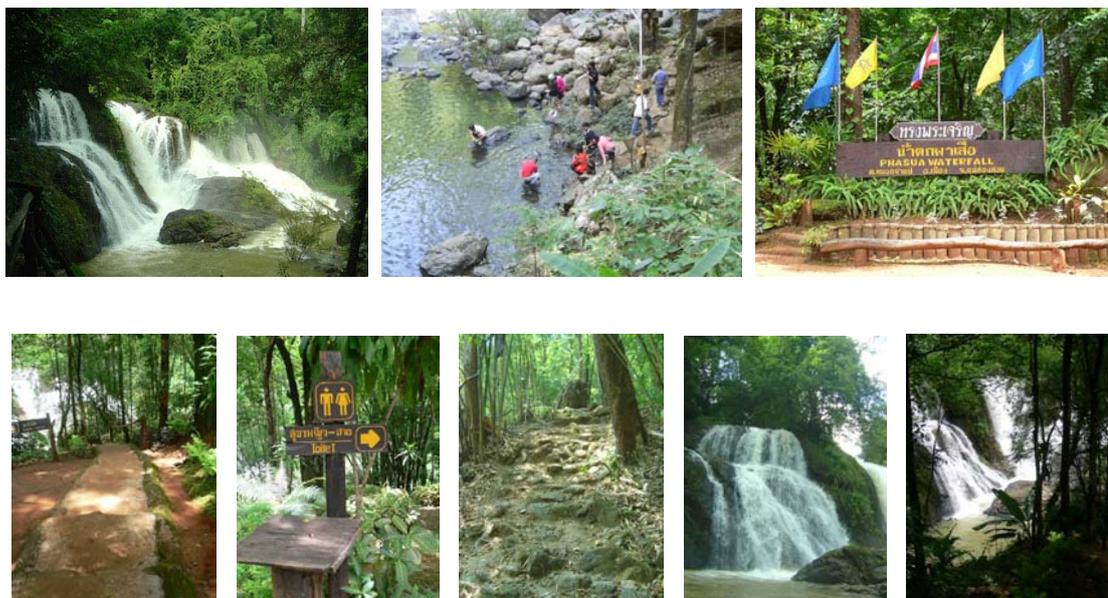
สำหรับกิจกรรมท่องเที่ยวในถ้ำน้ำลอด คือ ชมถ้ำ ชมหินงอกหินย้อย ศึกษาธรณีฐาน ลักษณะทางธรณีวิทยา ศึกษาโบราณคดีและประวัติศาสตร์ ถ่ายภาพ เดินชมธรรมชาติ ดูนก ทางเดินที่พักผ่อน เป็นต้น ส่วนการให้บริการเที่ยวชมถ้ำน้ำลอดคิดค่าบริการนำเที่ยว คือ ค่าตะเกียงและคนนำทางราคา 150 บาทต่อนักท่องเที่ยว 4 คน ส่วนการล่องแพมีอัตราค่าบริการโดยคิดราคาจากจุดที่นั่งท่องเที่ยวขึ้นและลงต่อแพ 1 ลำ คือ 1) ราคา 400 บาท สำหรับการล่องแพทั้งขาไปและขากลับจากถ้ำทั้ง 3 แห่ง 2) ราคา 300 บาทสำหรับนักท่องเที่ยวที่ล่องแพขาไปถ้ำทั้ง 3 แห่งแต่ไม่นั่งแพขากลับ และ 3) ราคา 200 บาทสำหรับการล่องแพเฉพาะขาไปและขากลับถ้ำเสาหินและถ้ำตุ๊กตา ทั้งนี้ อัตราการคิดค่าบริการล่องแพนักท่องเที่ยวดังกล่าวต้องตกลงราคากับผู้ให้บริการอีกครั้ง

ภาพที่ 4 ลักษณะทั่วไปของถ้ำน้ำลอด

น้ำตกผาเสื่อ

น้ำตกผาเสื่อ ตั้งอยู่ที่ตำบลหมอกจำแป่ อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในเขตหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ ถผ.2 (น้ำตกผาเสื่อ) อุทยานแห่งชาติถ้ำปลา – ผาเสื่อ จัดเป็นแหล่งนันทนาการประเภทน้ำตกที่ได้รับความนิยมในการท่องเที่ยว สามารถท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี นักท่องเที่ยวนิยมท่องเที่ยวในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมกราคมและเดือนเมษายน น้ำตกผาเสื่อมีต้นกำเนิดของสายน้ำจากลำน้ำแม่สะงาในเขตประเทศเมียนมาร์ สภาพทั่วไปเป็นน้ำตกขนาดกลาง มีน้ำไหลจากลาดหินสูงกว่า 20 เมตร เกิดเป็นม่านน้ำขนาดใหญ่มองคล้ายเสื่อแผ่คลุมหน้าผาหิน มีปริมาณน้ำไหลตลอดปี แต่ในช่วงฤดูแล้งมีปริมาณน้ำน้อยมาก บริเวณโดยรอบน้ำตกเป็นป่าเบญจพรรณที่ร่มรื่นและมีเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติโดยรอบตัวน้ำตก (กฤษกร, 2547) สำหรับกิจกรรมท่องเที่ยวในน้ำตกผาเสื่อ ได้แก่ ชมน้ำตก ชมธรรมชาติหรือศึกษาธรรมชาติ ถ่ายภาพ เป็นต้น ในแหล่งนันทนาการแห่งนี้ไม่เหมาะแก่การลงเล่นน้ำ เนื่องจากมีโขดหินขนาดใหญ่และกระแสน้ำรุนแรง ซึ่งอาจไม่ปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว ทางอุทยานแห่งชาติถ้ำปลา-น้ำตกผาเสื่อจึงจัดให้มีพื้นที่สำหรับชมวิวให้แก่นักท่องเที่ยว โดยมีป้ายสื่อความหมายให้นักท่องเที่ยวศึกษาข้อมูล นอกจากนี้ยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการสำหรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ ลานจอดรถ ลานชมน้ำตก ห้องน้ำ เป็นต้น

ภาพที่ 5 ลักษณะทั่วไปของน้ำตกผาเสื่อ

ทุ่งบัวตองคอยแม่อุคอ

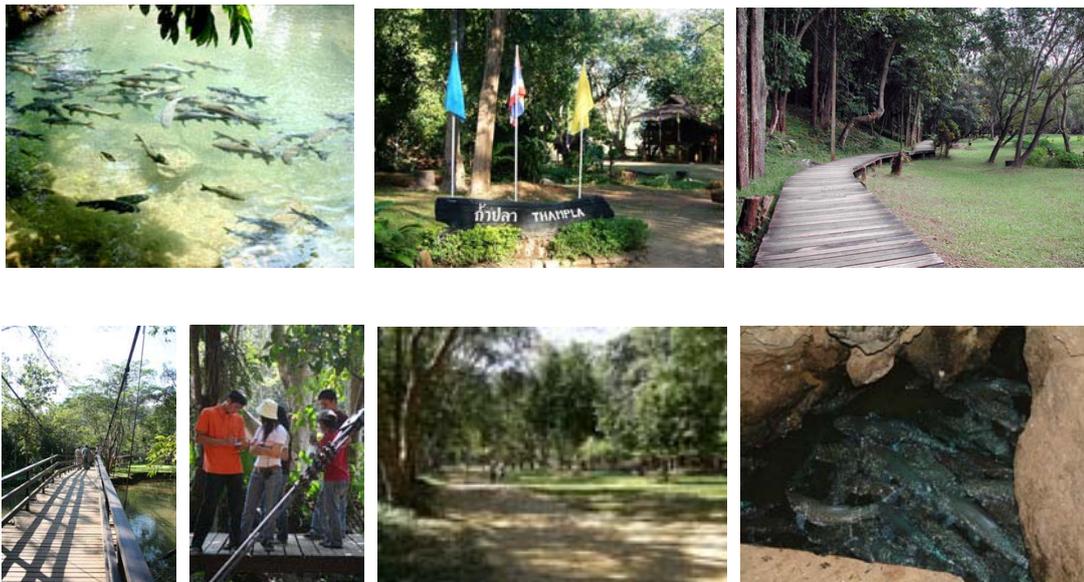
ทุ่งบัวตองคอยแม่อุคอ ตั้งอยู่ที่ตำบลแม่อุคอ อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน จัดเป็นแหล่งนันทนาการประเภทจุดชมวิวที่มีชื่อเสียงอีกแห่งของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถท่องเที่ยวในช่วงเดือนพฤศจิกายน – ธันวาคม สภาพโดยทั่วไปของทุ่งบัวตองคอยแม่อุคอ เป็นภูเขาที่ถูกปกคลุมด้วยต้นบัวตอง ซึ่งเป็นพืชคลุมดินวงศ์เดียวกับต้นทานตะวัน ดาวเรือง และหญ้าสาบเสือ ลักษณะของดอกมีกลีบแข็งสีเหลืองสดคล้ายดอกทานตะวัน แต่มีขนาดเล็กกว่า ออกดอกราวต้นเดือนพฤศจิกายนและร่วงโรยในช่วงปลายเดือนธันวาคม โดยในช่วงเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคมของทุกปี ต้นบัวตองที่ขึ้นปกคลุมเทือกเขาเตี้ย ๆ หลายลูกจะพากันผลิดอกเหลืองอร่ามปกคลุมทั่วทั้งภูเขาท่ามกลางอากาศหนาวเย็น ซึ่งเป็นภาพที่น่าประทับใจแก่ผู้พบเห็น โดยเฉพาะในช่วงเช้าและเย็นจะสวยงามเป็นพิเศษกว่าช่วงเวลาอื่น ทางจังหวัดแม่ฮ่องสอนจึงได้มีการจัดงานเทศกาลดอกบัวตองบานในช่วงเดือนพฤศจิกายนของทุกปีและสร้างจุดชมทิวทัศน์สำหรับนักท่องเที่ยว (กฤษกร, 2547) สำหรับกิจกรรมท่องเที่ยวที่ทุ่งบัวตองคอยแม่อุคอ ได้แก่ ชมทิวทัศน์ ชมดอกบัวตอง กางเต็นท์พักแรม เป็นต้น นอกจากนี้มีบริการร้านอาหารและที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวในช่วงเวลาดังกล่าว นักท่องเที่ยวสามารถสอบถามข้อมูลท่องเที่ยวได้จากที่ว่าการอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ 6 ลักษณะทั่วไปของทุ่งบัวตองคอยแม่อุคอ

ถ้ำปลา

ถ้ำปลา ตั้งอยู่ที่บ้านห้วยผา ตำบลห้วยผา อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในเขตอุทยานแห่งชาติถ้ำปลา-ผาเสื่อ ห่างจากตัวเมืองประมาณ 17 กิโลเมตร ถ้ำปลาเป็นถ้ำที่มีลักษณะพิเศษ คือ มีธารน้ำไหลออกมาจากโพรงถ้ำใต้ภูเขาและมีปลาพลวงจำนวนมากหลายร้อยตัวอาศัยอยู่ สภาพทั่วไปของถ้ำปลาดังอยู่เชิงเขาคอยถ้ำปลาบริเวณปากถ้ำมีลักษณะเป็นวังน้ำที่มึนน้ำไหลออกมาจากใต้ภูเขาหินตลอดเวลา ความกว้างประมาณ 2 เมตรและลึกประมาณ 1.5 เมตร มีปลาพลวงอาศัยอยู่จำนวนมาก ถ้ำปลาดังอยู่ริมลำน้ำแม่สะงี ซึ่งมีต้นน้ำอยู่ในประเทศเมียนมาร์ มีสะพานเชือกเดินข้ามลำห้วย ร่มรื่นด้วยพรรณไม้ใหญ่และสนามหญ้าเขียวขจี (กฤษกร, 2547) สำหรับกิจกรรมท่องเที่ยวที่ถ้ำปลา ได้แก่ ชมธรรมชาติ ชมฝูงปลาพลวง กางเต็นท์พักแรม ศึกษาธรรมชาติ เป็นต้น

ภาพที่ 7 ลักษณะทั่วไปของถ้ำปลา

การเข้าถึงและคมนาคม

การเดินทางสู่จังหวัดแม่ฮ่องสอนสามารถเดินทางได้ 3 เส้นทาง ดังนี้ (ศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2549)

1. การเดินทางโดยรถยนต์ โดยแบ่งเป็น 4 เส้นทางหลัก ดังนี้

1.1 ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 เริ่มจากจังหวัดเชียงใหม่ ผ่านอำเภอหางดง อำเภอสันป่าตอง อำเภอจอมทอง อำเภอฮอด ผ่านเข้าเขตจังหวัดแม่ฮ่องสอนไปยังอำเภอแม่สะเรียง อำเภอแม่ลาน้อย อำเภอขุนยวม จนถึงอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน รวมระยะทาง 350 กิโลเมตร เป็นถนนลาดยางตลอดเส้นทาง ถนนมีลักษณะคดเคี้ยวลาดชันลงไปมาตามแนวเขา มีจำนวน 1,864 โค้ง ใช้ประมาณ 6 ชั่วโมง

1.2 ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1095 เริ่มจากอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน ผ่านไปยังอำเภอปางมะผ้า อำเภอปาย จนไปบรรจบทางหลวงแผ่นดินสายเชียงใหม่-ฝาง ที่บ้านแม่มาลัย อำเภอแม่แตง ระยะทางประมาณ 245 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ 5 ชั่วโมง เป็นถนนลาดยางตลอดเส้นทางเช่นกัน แต่คดเคี้ยวและสูงชันกว่าทางหลวงหมายเลข 108

1.3 ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 105 จากอำเภอแม่สวด จังหวัดตากผ่านอำเภอท่าช้าง กิ่งอำเภอสบเมย และบรรจบเส้นทางหลวงหมายเลข 108 ที่อำเภอแม่สะเรียง อำเภอแม่ลาน้อย อำเภอขุนยวม จนถึงตัวเมืองแม่ฮ่องสอนระยะทางประมาณ 397 กิโลเมตร เส้นทางนี้ค่อนข้างเปลี่ยว เพราะมีคนใช้น้อยจึงไม่ควรเดินทางในเวลากลางคืน เส้นทางนี้นับว่ามีความสวยงามมาก เพราะมีสภาพป่าที่สมบูรณ์บางช่วงเลียบบแม่น้ำสาละวิน ใช้เวลาเดินทางจากอำเภอแม่สวด จังหวัดตากถึงอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอนประมาณ 5 ชั่วโมง

1.4 ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1263 เริ่มจากอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มายังอำเภอจอมทอง ผ่านอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ อำเภอแม่แจ่ม จนไปบรรจบทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 ที่อำเภอขุนยวม มายังอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ระยะทางประมาณ 250 กิโลเมตร

2. การเดินทางโดยรถโดยสารประจำทาง มีบริการรถโดยสารประจำทางให้บริการแก่ผู้มาเยือนโดยสามารถเดินทางได้ 2 เส้นทางหลัก คือ 1) เส้นทางกรุงเทพ-แม่ฮ่องสอน โดยเดินทางจากสถานีขนส่งสายเหนือ (หมอชิต2) โดยติดต่อที่บริษัท สมบัติทัวร์ และ 2) เส้นทางเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน มีรถโดยสารประจำทางทั้งธรรมดาและปรับอากาศ วิ่งบริการ 2 เส้นทางคือ สายเชียงใหม่-แม่สะเรียง-แม่ฮ่องสอน และ สายเชียงใหม่-ปาย-แม่ฮ่องสอน โดยติดต่อที่บริษัทเปรมประชาชนส่ง

3. การเดินทางโดยเครื่องบิน มีบริการเที่ยวบินเดินทางไปยังจังหวัดแม่ฮ่องสอนโดยรายละเอียดเที่ยวบินติดต่อได้ที่บริษัทการบินไทย บริษัทนกแอร์ และบริษัทพีบีแอร์

สมมติฐานการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานการวิจัย
ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ประสิทธิภาพนันทนาการที่ผู้มาเยือนได้รับจากการไปเยือนแหล่ง
นันทนาการแต่ละแหล่งแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 ประสิทธิภาพนันทนาการที่ได้รับมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจโดยรวม
และความต้องการกลับมาเยือน

อุปกรณ์และวิธีการ

อุปกรณ์

1. เอกสาร ข้อมูลและแผนที่พื้นที่ศึกษาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2. กล้องถ่ายภาพหรืออุปกรณ์บันทึกภาพ
3. คอมพิวเตอร์และโปรแกรมวิเคราะห์ทางสถิติ เครื่องพิมพ์ อุปกรณ์ประกอบสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลและอุปกรณ์สำนักงาน
4. แบบสอบถามผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ

วิธีการ

การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ

ดำเนินการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับนันทนาการในพื้นที่ธรรมชาติ ประสพการณ์นันทนาการ และลักษณะผู้ใช้ประโยชน์พื้นที่นันทนาการทางธรรมชาติ จากเอกสาร หนังสือ งานวิจัยและข้อมูลทุติยภูมิจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิด สมมติฐานการวิจัยและสร้างแบบสอบถามสำหรับเก็บข้อมูลปฐมภูมิ

การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ

1. การกำหนดพื้นที่ตัวแทนศึกษา

การศึกษาครั้งนี้มีพื้นที่เป้าหมาย คือ แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่ง นภวรรณ และคณะ (2549ข) ได้รวบรวมข้อมูลแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติจำนวนทั้งสิ้น 62 แห่ง แบ่งเป็น แหล่งนันทนาการทางประเภทน้ำตก 21 แห่ง ลำน้ำ 9 แห่ง ถ้ำ 14 แห่ง น้ำพุร้อน

6 แห่ง ธานีสถาน 1 แห่ง จุดชมวิว 9 แห่ง และเส้นทางศึกษาธรรมชาติ 2 แห่ง โดยอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า วนอุทยาน ป่าสงวนแห่งชาติ พื้นที่รับผิดชอบของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์การบริหารส่วนตำบล และพื้นที่อื่น ๆ

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบนันทนาการและประสบการณ์นันทนาการของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ โดยเน้นการศึกษาในลักษณะภาพรวมของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ดังนั้น ผู้วิจัยได้จึงดำเนินการคัดเลือกพื้นที่ตัวแทนในการศึกษาวิจัย โดยเลือกจากแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติที่มีจำนวนผู้มาเยือนมากที่สุด 10 ลำดับแรกของจังหวัดแม่ฮ่องสอน จากนั้นใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (sample random sampling) เพื่อให้แหล่งนันทนาการมีโอกาสถูกเลือกอย่างเท่าเทียมกัน โดยการจับฉลากเลือกพื้นที่ตัวแทนมาครั้งหนึ่งจนกระทั่งได้พื้นที่ตัวแทนดังกล่าว ประกอบด้วย โป่งน้ำร้อนท่าปาย ถ้ำน้ำลอด น้ำตกผาเสื่อ ทุ่งบัวตองคอยแม่อุคอ และถ้ำปลา

2. การกำหนดประชากรและหน่วยในการวิเคราะห์

กำหนดให้ผู้มาเยือนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ทั้งชายและหญิงที่เดินทางมาเพื่อประกอบกิจกรรมนันทนาการบริเวณพื้นที่ศึกษาเป็นประชากรเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ และหน่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ คือ ปัจเจกบุคคล

3. การกำหนดขนาดตัวอย่างและสุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ทำการกำหนดขนาดตัวอย่างประชากรในลักษณะโควต้า แหล่งนันทนาการละ 100 ตัวอย่าง รวม 5 แหล่ง จำนวนทั้งสิ้น 500 ตัวอย่าง สุ่มตัวอย่างประชากรอย่างเป็นระบบ (systematic sampling) จากประชากรผู้มาเยือนในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2549 ถึง เดือนมีนาคม 2550 ครอบคลุมทั้งในช่วงวันหยุดและวันธรรมดา โดยทำการแจกแบบสอบถามซึ่งเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลให้แก่ผู้มาเยือนทุกกลุ่ม กลุ่มละ 1 คน จนครบตามขนาดตัวอย่างที่กำหนด

4. การสร้างและทดสอบเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ซึ่งการสร้างเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลดำเนินการ โดยตรวจเอกสารจากแนวคิดและทฤษฎี รวมถึงผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์การศึกษา เพื่อกำหนดสมมติฐานการวิจัย จากนั้นทำการสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมทุกตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย ชื่อเรื่อง คำชี้แจง วัตถุประสงค์ และคำถาม โดยแบ่งเป็น 4 ตอน มีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับการเดินทางและการประกอบกิจกรรมนันทนาการของผู้มาเยือน ได้แก่ ประสบการณ์ในการมาเยือน กลุ่มเดินทาง ขนาดกลุ่ม รูปแบบการเดินทาง การได้รับข้อมูลข่าวสาร การเตรียมความพร้อมก่อนการเดินทาง กิจกรรมนันทนาการที่คาดหวัง และกิจกรรมนันทนาการที่ประกอบจริง

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาและประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับความรู้สึกแออัด การพบเห็นพฤติกรรมที่ทำลายสภาพแวดล้อม ความขัดแย้งระหว่างประกอบกิจกรรม ความรู้สึกต่อสภาพแวดล้อม ความพึงพอใจโดยรวม และความต้องการกลับมาเยือน

ตอนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้มาเยือน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และที่อยู่ปัจจุบัน

ในการทดสอบเครื่องมือผู้วิจัยทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยนำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปเสนอขอคำแนะนำจากคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้ตรงตามเนื้อหาและครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย ตลอดจนการใช้ข้อความที่ง่ายต่อความเข้าใจ จากนั้นนำแบบสอบถามไปทำการทดสอบล่วงหน้า (pre-test) กับผู้มาเยือนที่ประกอบกิจกรรมในพื้นที่ศึกษาจำนวน 50 ตัวอย่าง เพื่อนำมาตรวจสอบความน่าเชื่อถือ (reliability) ของเครื่องมือ โดยใช้วิธีการวัดความสอดคล้องภายในแบบครอนบาค (Cronbach) และดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามทั้งหมดให้ถูกต้องสมบูรณ์

ผลการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของเครื่องมือได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถาม
ในส่วนประสพการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาทั้ง 28 ตัวแปร มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.9118
ส่วนค่าความน่าเชื่อถือได้ของประสพการณ์นันทนาการที่ได้รับทั้ง 28 ตัวแปร มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา
เท่ากับ 0.9000 ดังรายละเอียดในตารางผนวกที่ ข1 และตารางผนวกที่ ข2 ตามลำดับ

5. การเก็บข้อมูลภาคสนาม

ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ศึกษาระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2549 ถึง เดือน
มีนาคม 2550 ดังรายละเอียดที่อธิบายไว้ในข้อ 3 เกี่ยวกับการสุ่มตัวอย่าง

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 การให้ค่าคะแนนตัวแปรและการจัดกระทำกับข้อมูล

1) ประสพการณ์ในการมาเยือน : ใช้จำนวนจริงจากจำนวนครั้งที่นักท่องเที่ยวเคย
เดินทางมาเยือนหรือประกอบกิจกรรมในพื้นที่ศึกษา

2) กลุ่มการเดินทาง : ทำการกำหนดตัวแปรทางเลือกให้ผู้มาเยือนเลือกตอบตาม
ประเภทกลุ่มผู้ร่วมเดินทางในการมาเยือนแหล่งนันทนาการ และจัดกระทำกับข้อมูลโดยกำหนดค่า
ตัวเลขแทนคำตอบแต่ละข้อดังนี้

เดินทางมาคนเดียว	ให้ค่าคะแนนเป็น	1
กลุ่มเพื่อน	ให้ค่าคะแนนเป็น	2
กลุ่มครอบครัว	ให้ค่าคะแนนเป็น	3
กลุ่มเพื่อนและครอบครัว	ให้ค่าคะแนนเป็น	4
กลุ่มบริษัทนำเที่ยว	ให้ค่าคะแนนเป็น	5
กลุ่มประเภทอื่น ๆ	ให้ค่าคะแนนเป็น	6

3) ขนาดกลุ่ม : ใช้จำนวนจริงจากจำนวนสมาชิกทั้งหมดที่ร่วมเดินทางไปเยือน
แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในการกำหนดขนาดกลุ่มของผู้มาเยือน

4) การได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งนันทนาการ : ทำการกำหนดตัวแปรทางเลือกให้ผู้มาเยือนเลือกตอบแหล่งข้อมูลที่ได้รับ และจัดกระทำกับข้อมูลเดิมที่อยู่ในรูปข้อมูลเชิงคุณภาพให้เป็นข้อมูลเชิงปริมาณในรูปตัวแปรหุ่น โดยกำหนดค่าคะแนนดังนี้

ไม่ได้รับ	ให้ค่าคะแนนเป็น	0
ได้รับ	ให้ค่าคะแนนเป็น	1

5) การเตรียมพร้อมก่อนการเดินทาง : ทำการกำหนดตัวแปรทางเลือกให้ผู้มาเยือนเลือกตอบตามที่ได้กระทำก่อนเดินทางเข้าสู่แหล่งนันทนาการ และจัดกระทำกับข้อมูลเดิมที่อยู่ในรูปข้อมูลเชิงคุณภาพให้เป็นข้อมูลเชิงปริมาณในรูปตัวแปรหุ่น โดยกำหนดค่าคะแนนดังนี้

ไม่ได้กระทำ	ให้ค่าคะแนนเป็น	0
ได้กระทำ	ให้ค่าคะแนนเป็น	1

6) การใช้เวลาในพื้นที่ : ใช้ข้อมูลการพักค้างของผู้มาเยือน และจัดกระทำกับข้อมูลเดิมที่อยู่ในรูปข้อมูลเชิงคุณภาพให้เป็นข้อมูลเชิงปริมาณในรูปตัวแปรหุ่น โดยกำหนดค่าคะแนนดังนี้

ไม่พักค้างแรม	ให้ค่าคะแนนเป็น	0
พักค้างแรม	ให้ค่าคะแนนเป็น	1

7) กิจกรรมนันทนาการที่คาดหวัง : ทำการกำหนดตัวแปรกิจกรรมนันทนาการจำนวน 20 กิจกรรม ให้ผู้มาเยือนเลือกตอบตามที่ต้องการหรือคาดหวังว่าจะกระทำเมื่อได้ไปเยือนแหล่งนันทนาการ และจัดกระทำกับข้อมูลเดิมที่อยู่ในรูปข้อมูลเชิงคุณภาพให้เป็นข้อมูลเชิงปริมาณในรูปตัวแปรหุ่น โดยกำหนดค่าคะแนนดังนี้

ไม่คาดหวัง	ให้ค่าคะแนนเป็น	0
คาดหวัง	ให้ค่าคะแนนเป็น	1

8) กิจกรรมนันทนาการที่ประกอบจริง : ทำการกำหนดตัวแปรกิจกรรมนันทนาการ จำนวน 20 กิจกรรม ให้ผู้มาเยือนเลือกตอบตามกิจกรรมที่ตนเองได้กระทำเมื่ออยู่ในแหล่งนันทนาการ และจัดกระทำกับข้อมูลเดิมที่อยู่ในรูปข้อมูลเชิงคุณภาพให้เป็นข้อมูลเชิงปริมาณในรูปตัวแปรหุ่น โดยกำหนดค่าคะแนนดังนี้

ไม่กระทำ	ให้ค่าคะแนนเป็น	0
กระทำ	ให้ค่าคะแนนเป็น	1

9) ประสพการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนา : ใช้ค่าคะแนนจริงตามที่ผู้มาเยือนระบุ โดยให้ค่าคะแนนตามระดับความสำคัญของประสพการณ์นันทนาการที่ผู้มาเยือนพึงปรารถนา ในลักษณะของการให้ความสำคัญมากที่สุด ไปสู่ไม่มีความสำคัญในแต่ละข้อ จำนวน 28 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดไว้ดังนี้

ไม่มีความสำคัญ	ให้ค่าคะแนนเป็น	0
สำคัญน้อยที่สุด	ให้ค่าคะแนนเป็น	1
สำคัญน้อย	ให้ค่าคะแนนเป็น	2
สำคัญปานกลาง	ให้ค่าคะแนนเป็น	3
สำคัญมาก	ให้ค่าคะแนนเป็น	4
สำคัญมากที่สุด	ให้ค่าคะแนนเป็น	5

10) ประสพการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง : ใช้ค่าคะแนนจริงตามที่ผู้มาเยือนระบุ โดยให้ค่าคะแนนตามระดับการได้รับประสพการณ์นันทนาการจากการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ ในลักษณะของการได้รับประสพการณ์มากที่สุด ไปสู่ไม่ได้รับประสพการณ์ในแต่ละข้อ จำนวน 28 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดไว้ดังนี้

ไม่ได้รับประสพการณ์	ให้ค่าคะแนนเป็น	0
ได้รับระดับน้อยที่สุด	ให้ค่าคะแนนเป็น	1
ได้รับระดับน้อย	ให้ค่าคะแนนเป็น	2
ได้รับระดับปานกลาง	ให้ค่าคะแนนเป็น	3
ได้รับระดับมาก	ให้ค่าคะแนนเป็น	4
ได้รับระดับมากที่สุด	ให้ค่าคะแนนเป็น	5

11) ความรู้สึกแออัด : ใช้ค่าคะแนนจริงตามระดับความรู้สึกแออัดต่อจำนวน
นักท่องเที่ยงที่พบเห็น ซึ่งผู้วิจัยกำหนดไว้ดังนี้

ไม่รู้สึกแออัด	ให้ค่าคะแนนเป็น	0
รู้สึกแออัดน้อยที่สุด	ให้ค่าคะแนนเป็น	1
รู้สึกแออัดน้อย	ให้ค่าคะแนนเป็น	2
รู้สึกแออัดปานกลาง	ให้ค่าคะแนนเป็น	3
รู้สึกแออัดมาก	ให้ค่าคะแนนเป็น	4
รู้สึกแออัดมากที่สุด	ให้ค่าคะแนนเป็น	5

12) การพบเห็นพฤติกรรมที่ทำให้สภาพแวดล้อม : ใช้ค่าคะแนนจริงตามระดับ
ความรู้สึกต่อการพบเห็นพฤติกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมนักท่องเที่ยงคนอื่นหรือกลุ่มอื่น
ซึ่งผู้วิจัยกำหนดไว้ดังนี้

ไม่พบเห็น	ให้ค่าคะแนนเป็น	0
พบเห็นน้อยที่สุด	ให้ค่าคะแนนเป็น	1
พบเห็นน้อย	ให้ค่าคะแนนเป็น	2
พบเห็นปานกลาง	ให้ค่าคะแนนเป็น	3
พบเห็นมาก	ให้ค่าคะแนนเป็น	4
พบเห็นที่สุด	ให้ค่าคะแนนเป็น	5

13) ความขัดแย้งระหว่างประกอบกิจกรรม : ใช้ค่าคะแนนจริงตามระดับความรู้สึก
ขัดแย้งกับการประกอบกิจกรรมอันเนื่องมาจากพฤติกรรมผู้มาเยือนกลุ่มอื่น ซึ่งผู้วิจัยกำหนดไว้ดังนี้

ไม่รู้สึกขัดแย้ง	ให้ค่าคะแนนเป็น	0
รู้สึกขัดแย้งน้อยที่สุด	ให้ค่าคะแนนเป็น	1
รู้สึกขัดแย้งน้อย	ให้ค่าคะแนนเป็น	2
รู้สึกขัดแย้งปานกลาง	ให้ค่าคะแนนเป็น	3
รู้สึกขัดแย้งมาก	ให้ค่าคะแนนเป็น	4
รู้สึกขัดแย้งมากที่สุด	ให้ค่าคะแนนเป็น	5

14) ความรู้สึกต่อสภาพแวดล้อม : ใช้ค่าคะแนนจริงตามระดับความรู้สึกต่อความ
 เลื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดไว้ดังนี้

มีสภาพไม่เลื่อมโทรม	ให้ค่าคะแนนเป็น	0
เลื่อมโทรมน้อยที่สุด	ให้ค่าคะแนนเป็น	1
เลื่อมโทรมน้อย	ให้ค่าคะแนนเป็น	2
เลื่อมโทรมปานกลาง	ให้ค่าคะแนนเป็น	3
เลื่อมโทรมมาก	ให้ค่าคะแนนเป็น	4
เลื่อมโทรมมากที่สุด	ให้ค่าคะแนนเป็น	5

15) ความพึงพอใจในการมาเยือน : ใช้ค่าคะแนนจริงตามระดับความรู้สึกพึงพอใจ
 โดยรวมของผู้มาเยือนขณะประกอบกิจกรรมนันทนาการในพื้นที่ศึกษา ซึ่งผู้วิจัยกำหนดไว้ดังนี้

ไม่พึงพอใจ	ให้ค่าคะแนนเป็น	0
รู้สึกพึงพอใจน้อยมาก	ให้ค่าคะแนนเป็น	1
รู้สึกพึงพอใจน้อย	ให้ค่าคะแนนเป็น	2
รู้สึกพึงพอใจปานกลาง	ให้ค่าคะแนนเป็น	3
รู้สึกพึงพอใจมาก	ให้ค่าคะแนนเป็น	4
รู้สึกพึงพอใจมากที่สุด	ให้ค่าคะแนนเป็น	5

16) ความต้องการกลับมาเยือน : ใช้ค่าคะแนนจริงตามระดับต้องการกลับมาเยือน
 พื้นที่ศึกษาแห่งนี้อีกของผู้มาเยือน ซึ่งผู้วิจัยกำหนดไว้ดังนี้

ไม่ต้องการกลับมาเยือนอีก	ให้ค่าคะแนนเป็น	0
ต้องการกลับมาเยือนน้อยมาก	ให้ค่าคะแนนเป็น	1
ต้องการกลับมาเยือนน้อย	ให้ค่าคะแนนเป็น	2
ต้องการกลับมาเยือนปานกลาง	ให้ค่าคะแนนเป็น	3
ต้องการกลับมาเยือนมาก	ให้ค่าคะแนนเป็น	4
ต้องการกลับมาเยือนมากที่สุด	ให้ค่าคะแนนเป็น	5

6.2 การใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งเป็นสถิติสำหรับการบรรยายและสรุปลักษณะข้อมูลในเบื้องต้น ซึ่งใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. ใช้สถิติวิเคราะห์ (analytical statistics) ในการทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ ประกอบด้วย การวิเคราะห์ปัจจัย (factor analysis) เพื่อจัดกลุ่มหรือรวมตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันไว้ในกลุ่มหรือ factor เดียวกัน การทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยสองประชากรแบบจับคู่ (paired samples t-test) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างประสบการณ์นั้นหนนาการที่พึงปรารถนาและประสบการณ์นั้นหนนาการที่ได้รับจริง การวิเคราะห์ความแปรปรวน (analysis of variance) และการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (correlation analysis) โดยกำหนดให้มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.1 การวิเคราะห์ปัจจัย (factor analysis) เป็นเทคนิคที่จะจัดกลุ่มหรือรวมตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันไว้ในกลุ่มหรือ Factor เดียวกัน ตัวแปรที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันจะมีความสัมพันธ์กันมาก โดยความสัมพันธ์นั้นอาจจะเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไปในทางตรงกันข้ามก็ได้ ส่วนตัวแปรที่อยู่คนละกลุ่มจะไม่มีความสัมพันธ์หรือมีความสัมพันธ์กันน้อยมาก ในเทคนิคนี้จะใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (correlation) วัดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ดังนั้นตัวแปรที่ใช้ควรเป็นตัวแปรเชิงปริมาณ ระดับการวัดแบบสเกลอันตรภาค (interval scales) หรือแบบสเกลอัตราส่วน (ratio scales) ซึ่งนำมาใช้ในการวิเคราะห์จัดกลุ่มประสบการณ์นั้นหนนาการที่พึงปรารถนา และ ประสบการณ์นั้นหนนาการที่ได้รับในการศึกษาครั้งนี้ โดยใช้ค่าสถิติดังต่อไปนี้ในการอธิบายผลการวิเคราะห์ข้อมูล (กัลยา, 2548)

2.1.1 Eigenvalues หมายถึง ค่าความผันแปรหรือความแปรปรวนทั้งหมดในตัวแปรเดิมที่สามารถอธิบายได้ โดยหาได้จากผลบวกค่า Factor loading ยกกำลังสองของแต่ละตัวแปรในกลุ่มหนึ่งๆ

2.1.2 เปอร์เซ็นต์ของความผันแปร (variance percentage) หมายถึง เปอร์เซ็นต์ของแต่ละกลุ่ม สามารถอธิบายความผันแปรได้ หาได้จากสัดส่วนของค่า Eigenvalues ของกลุ่มหนึ่ง ๆ กับจำนวนตัวแปรทั้งหมดคูณ 100

2.1.3 Cumulative Percentage หมายถึง ผลบวกสะสมของเปอร์เซ็นต์ของความผันแปร ซึ่งสามารถบอกได้ว่าการจำแนกกลุ่มในครั้งนี้อย่างไร จำนวนกลุ่มที่จัดใหม่ทั้งหมด สามารถอธิบายความผันแปรของตัวแปรทั้งหมดได้กี่เปอร์เซ็นต์

2.1.4 Factor loading หมายถึง ค่าที่แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรกับกลุ่มแต่ละกลุ่ม ถ้าค่า Factor loading ของตัวแปรกลุ่มใดมีค่ามาก (เข้าสู่ +1 หรือ -1) และของ Factor อื่นๆ มีค่า Factor loading ต่ำ (เข้าใกล้ศูนย์) จะจัดตัวแปรให้อยู่ในกลุ่มที่มีค่า Factor loading สูง

2.2 การทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยสองประชากรแบบจับคู่ (paired samples t-test) เป็นการทดสอบความสัมพันธ์หรือเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของ 2 ประชากร โดยใช้หลักการเลือกตัวอย่างแบบจับคู่ ซึ่งการจับคู่จะต้องเลือกตัวอย่างในแต่ละคู่ให้มีลักษณะเหมือนกันหรือมีปัจจัยที่จะมีอิทธิพลต่อตัวแปรที่จะนำมาทดสอบเหมือนกันมากที่สุด (กัลยา, 2250) ซึ่งนำมาใช้วิเคราะห์เปรียบเทียบระดับประสบการณ์นั้นทนทานการที่พึงปรารถนาและประสบการณ์นั้นทนทานการที่ได้รับของผู้มาเยือนในการศึกษาครั้งนี้

2.3 การวิเคราะห์ความแปรปรวน (analysis of variance) เป็นเทคนิคการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเชิงปริมาณกับตัวแปรเชิงกลุ่ม หรือเป็นการวิเคราะห์ความแตกต่างของระดับที่ต่างกันของปัจจัยที่คาดว่ามีความสัมพันธ์ต่อข้อมูล โดยตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนนั้นตัวแปรตามเป็นตัวแปรเชิงปริมาณ ส่วนตัวแปรอิสระหรือปัจจัยที่คาดว่ามีความสัมพันธ์เป็นตัวแปรเชิงกลุ่มที่สนใจเปรียบเทียบ ตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป (กัลยา, 2250) และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยในกลุ่มย่อยโดยใช้วิธีการของ scheffe ซึ่งนำมาใช้ในการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างประสบการณ์นั้นทนทานการที่ได้รับในแต่ละแหล่งนั้นทนทานการของผู้มาเยือนในการศึกษาครั้งนี้

2.4 การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (correlation analysis) เป็นการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โดยมุ่งที่จะตรวจสอบความมากน้อยของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ โดยไม่ต้องทราบว่าตัวแปรใดเป็นเหตุหรือตัวแปรใดเป็นผล โดยใช้สัญลักษณ์ r แทนค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ซึ่ง r มีค่าตั้งแต่ $+1$ ถึง -1 ซึ่งเครื่องหมายจะบ่งบอกทิศทางความสัมพันธ์และยิ่งค่า r เข้าใกล้ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรก็ยิ่งสูง ซึ่งนำมาใช้ในการทดสอบความสัมพันธ์ของประสบการณ์นั้นทางการที่ได้รับ กับ ความพึงพอใจโดยรวม และ ความต้องการกลับมาเยือน

ผลและวิจารณ์

การศึกษาการวิเคราะห์รูปแบบนันทนาการและประสบการณ์นันทนาการของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอนครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์การศึกษาโดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจากผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติที่เป็นตัวแทนพื้นที่ศึกษาจำนวน 5 แห่ง คือ โป่งน้ำร้อนท่าปาย ถ้ำน้ำลอด น้ำตกผาเสื่อ หุบบัวตองคอยแม่อุคอ และถ้ำปลา จำนวนทั้งสิ้น 500 ชุด ผลศึกษาแบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ลักษณะพื้นฐานทางสังคมประชากรของผู้มาเยือน

ตอนที่ 2 รูปแบบนันทนาการของผู้มาเยือน

ตอนที่ 3 ประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนา ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับ และการเปรียบเทียบประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนากับประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจากการไปเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ตอนที่ 4 ความพึงพอใจโดยรวม ความต้องการกลับมาเยือน และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 5 ผลการทดสอบสมมติฐาน

ตอนที่ 1 ลักษณะพื้นฐานทางสังคมประชากรของผู้มาเยือน

จากการศึกษาลักษณะพื้นฐานทางสังคมประชากรในภาพรวม พบว่า ผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นเพศหญิง ร้อยละ 59.0 และ เพศชาย ร้อยละ 41.0 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 21 -30 ปี ร้อยละ 51.6 รองลงมาอายุระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 24.3 โดยมีอายุเฉลี่ยประมาณ 32 ปี ผู้มาเยือนมีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรีมากที่สุด ร้อยละ 62.3 รองลงมา มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 25.70 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพพนักงานบริษัท เอกชน ร้อยละ 35.3 รองลงมาประกอบอาชีพรับราชการ ร้อยละ 22.8 มีรายได้ระหว่าง 10,001 – 20,000 บาทมากที่สุด ร้อยละ 35.2 รองลงมา มีรายได้น้อยกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 24.4

โดยมีรายได้เฉลี่ยประมาณ 26,363 บาท และผู้มาเยือนส่วนใหญ่เดินทางมาจากจังหวัดในภาคกลาง ร้อยละ 64.8 รองลงมาเดินทางมาจากในจังหวัดอื่น ๆ ในภาคเหนือ ร้อยละ 16.2 ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในแต่ละแหล่งนั้น ทนทางการตัวอย่างที่เป็นตัวแทนพื้นที่ศึกษาผลการศึกษารากฏดังนี้

โป่งน้ำร้อนท่าปาย

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 53 และเพศหญิง ร้อยละ 47 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 21 -30 ปี ร้อยละ 60.0 รองลงมาอายุระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 28.0 โดยมีอายุเฉลี่ยประมาณ 31 ปี ผู้มาเยือนมีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรีมากที่สุด ร้อยละ 67.0 รองลงมามีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 29.0 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ 55.0 รองลงมาประกอบอาชีพรับราชการ ร้อยละ 16.0 มีรายได้ระหว่าง 10,001 – 20,000 บาทมากที่สุด ร้อยละ 35.50 รองลงมามีรายได้ระหว่าง 20,001 - 30,000 บาท ร้อยละ 26.0 โดยมีรายได้เฉลี่ยประมาณ 28,012 บาท และผู้มาเยือนส่วนใหญ่เดินทางมาจากจังหวัดในภาคกลาง ร้อยละ 75.0 รองลงมาเดินทางมาจากในจังหวัดอื่น ๆ ในภาคเหนือ ร้อยละ 10.0

ถ้ำน้ำลอด

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 63.0 และเพศชาย ร้อยละ 37.0 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 21 -30 ปี ร้อยละ 59.0 รองลงมาอายุระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 16.0 โดยมีอายุเฉลี่ยประมาณ 32 ปี ผู้มาเยือนมีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรีมากที่สุด ร้อยละ 57.6 รองลงมามีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 30.3 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ 36.0 รองลงมาประกอบอาชีพรับราชการ ร้อยละ 18.0 มีรายได้ระหว่าง 10,001 – 20,000 บาทมากที่สุด ร้อยละ 33.70 รองลงมามีรายได้น้อยกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 24.7 โดยมีรายได้เฉลี่ยประมาณ 26,258 บาท และผู้มาเยือนส่วนใหญ่เดินทางมาจากจังหวัดในภาคกลาง ร้อยละ 74.5 รองลงมาเดินทางมาจากในจังหวัดอื่น ๆ ในภาคเหนือ ร้อยละ 14.3

น้ำตกผาเสื่อ

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 60.0 และเพศชาย ร้อยละ 40.0 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 21 -30 ปี ร้อยละ 59.0 รองลงมาอายุระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 20.0 โดยมีอายุเฉลี่ยประมาณ 32 ปี ผู้มาเยือนมีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรีมากที่สุด ร้อยละ 66.0 รองลงมา มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 21.0 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ 33.0 รองลงมาประกอบอาชีพรับราชการ ร้อยละ 28.0 มีรายได้ระหว่าง 10,001 – 20,000 บาทมากที่สุด ร้อยละ 42.2 รองลงมา มีรายได้น้อยกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 25.6 โดยมีรายได้เฉลี่ยประมาณ 28,463 บาท และผู้มาเยือนส่วนใหญ่เดินทางมาจากจังหวัดในภาคกลาง ร้อยละ 76.8 รองลงมาเดินทางมาจากในจังหวัดอื่น ๆ ในภาคเหนือ ร้อยละ 12.1

ทุ่งบัวตองคอยแม่อุคอ

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 74.0 และเพศชาย ร้อยละ 26.0 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 21 -30 ปี ร้อยละ 44.0 รองลงมาอายุระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 31.0 โดยมีอายุเฉลี่ยประมาณ 32 ปี ผู้มาเยือนมีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรีมากที่สุด ร้อยละ 57.0 รองลงมา มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 28.0 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ 36.0 รองลงมาประกอบอาชีพรับราชการ ร้อยละ 21.0 มีรายได้ระหว่าง 10,001 – 20,000 บาท มากที่สุด ร้อยละ 30.2 รองลงมา มีรายได้น้อยกว่า 10,000 บาท และรายได้ระหว่าง 20,001 – 30,000 บาท ร้อยละ 23.3 ในสัดส่วนที่เท่ากัน โดยมีรายได้เฉลี่ยประมาณ 25,546 บาท และผู้มาเยือนส่วนใหญ่เดินทางมาจากจังหวัดในภาคกลาง ร้อยละ 36.4 รองลงมาเดินทางมาจากในจังหวัดอื่น ๆ ในภาคเหนือ ร้อยละ 32.3

ถ้ำปลา

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 51.0 และเพศชาย ร้อยละ 49.0 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 21 -30 ปี ร้อยละ 33.0 รองลงมาอายุระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 28.0 โดยมีอายุเฉลี่ยประมาณ 35 ปี ผู้มาเยือนมีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรีมากที่สุด ร้อยละ 64.0 รองลงมา มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 20.0 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการ ร้อยละ 31.3 รองลงมาประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ 16.2 มีรายได้น้อยกว่า 10,000

บาทและรายได้ระหว่าง 10,001 – 20,000 บาท ร้อยละ 34.1 มากที่สุดในสัดส่วนที่เท่ากัน รองลงมา มีรายได้ระหว่าง 20,001 – 30,000 บาท และระหว่าง 40,001 – 50,000 บาท ร้อยละ 11.4 ในสัดส่วนที่เท่ากัน โดยมีรายได้เฉลี่ยประมาณ 23,643 บาท และผู้มาเยือนส่วนใหญ่เดินทางมาจากจังหวัดในภาคกลาง ร้อยละ 61.6 รองลงมาเดินทางมาจากในจังหวัดอื่น ๆ ในภาคเหนือ ร้อยละ 12.1

ลักษณะพื้นฐานทางสังคมประชากรของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการในจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีสัดส่วนของเพศชายและเพศหญิงไม่ต่างกันมากนัก โดยมีช่วงอายุระหว่าง 21-30 ปี และ 31-40 ปี อายุเฉลี่ยประมาณ 32 ปี มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชนและรับราชการ รายได้เฉลี่ยประมาณ 26,363 บาทต่อเดือน และมีที่พักอาศัยในภาคกลาง โดยเฉพาะจังหวัดกรุงเทพมหานคร เห็นได้ว่าผู้มาเยือนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่อยู่ในช่วงวัยทำงานและวัยที่กำลังสร้างความมั่นคงในชีวิต มีการประกอบอาชีพที่มั่นคง มีรายได้เฉลี่ยค่อนข้างสูง จากปัจจัยดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่าผู้มาเยือนเป็นกลุ่มที่มีความพร้อมในการเดินทางท่องเที่ยว ประกอบกับมีที่พักอาศัยในสังคมเมืองอย่างกรุงเทพมหานครที่มีมลพิษมากมาย มีความแออัดและมีการแข่งขันที่สูง ทำให้ผู้มาเยือนต้องการหลีกเลี่ยงจากสภาพของสังคมเมืองที่วุ่นวายและจำเจน่าเบื่อหน่าย ไปสู่วัฒนธรรมที่ช่วยให้ผ่อนคลายจากความเครียดจากการทำงานด้วยการไปท่องเที่ยวในแหล่งนันทนาการต่าง ๆ

รายละเอียดลักษณะพื้นฐานทางสังคมประชากรของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอนปรากฏตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ลักษณะทางสังคมประชากรของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

(n=500)

ลักษณะทางสังคมประชากร	แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ (ร้อยละ(จำนวน))					รวม
	โป่งน้ำร้อนท่าปาย	ถ้ำน้ำลอด	น้ำตกผาเสื่อ	ทุ่งบัวตองคอยแม่อุคอ	ถ้ำปลา	
นักท่องเที่ยว						
ชาวไทย	100.0(100)	100.0(100)	100.0(100)	100.0(100)	98.0(98)	99.6(498)
ชาวต่างประเทศ	-	-	-	-	2.0(2)	0.4(2)
รวม	100.0(100)	100.0(100)	100.0(100)	100.0(100)	100.0(100)	100.0(500)
เพศ						
ชาย	53.0(53)	37.0(37)	40.0(40)	26.0(26)	49.0(49)	41.0(205)
หญิง	47.0 (47)	63.0 (63)	60.0 (60)	74.0 (74)	51.0 (51)	59.0 (295)
รวม	100.0(100)	100.0(100)	100.0(100)	100.0(100)	100.0(100)	100.0(500)
อายุ						
น้อยกว่า 20 ปี	-	3.0(3)	5.0(5)	7.0(7)	5.0(5)	4.0 (20)
21 – 30 ปี	60.0(60)	59.0(59)	59.0(59)	44.0(44)	33.0(33)	51.6(255)
31 – 40 ปี	28.0(28)	16.0(16)	20.0(20)	31.0(31)	25.0(25)	24.3(120)
41 – 50 ปี	9.0(9)	11.0(11)	10.0(10)	11.0(11)	28.0(28)	14.0(69)
มากกว่า 50 ปี	3.0(3)	8.0(8)	6.0(6)	5.0(5)	8.0(8)	6.1 (30)
รวม	100.0(100)	100.0(100)	100.0(100)	100.0(100)	100.0(100)	100.0(500)
ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	30.903	31.976	31.633	32.344	35.383	32.160
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	8.052	9.2723	8.7054	8.6398	10.1380	9.530

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลักษณะทางสังคมประชากร	แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ (ร้อยละ(จำนวน))					รวม
	โป่งน้ำร้อนท่าปาย	ถ้ำน้ำลอด	น้ำตกผาเสื่อ	ทุ่งบัวตองดอยแม่อุคอ	ถ้ำปลา	
ระดับการศึกษา						
ประถมศึกษา	-	1.0(1)	-	1.0(1)	1.0(1)	0.6(3)
มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า	1.0(1)	-	2.0(2)	1.0(1)	2.0(2)	1.2(6)
มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	1.0(1)	8.1(8)	7.0(7)	9.0(9)	5.0(5)	6.0(30)
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	2.0(2)	3.0(3)	4.0(4)	4.0(4)	8.0(8)	4.2(21)
ปริญญาตรี	67.0(67)	57.6(57)	66.0(66)	57.0(57)	64.0(64)	62.3(311)
สูงกว่าปริญญาตรี	29.0(29)	30.3(30)	21.0(21)	28.0(28)	20.0(20)	25.7(128)
รวม	100.0(100)	100.0(99)	100.0(100)	100.0(100)	100.0(100)	100.0(499)
อาชีพ						
รับราชการ	16.0(16)	18.0(18)	28.0(28)	31.3(31)	21.0(21)	22.8(114)
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	4.0(4)	1.0(1)	8.0(8)	6.1(6)	8.0(8)	5.4(27)
พนักงานบริษัทเอกชน	55.0(55)	36.0(36)	33.0(33)	16.2(16)	36.0(36)	35.3(176)
นักธุรกิจ/กิจการส่วนตัว	8.0(8)	16.0(16)	12.0(12)	14.1(14)	16.0(16)	13.2(66)
เกษตรกร	1.0(1)	-	1.0(1)	-	1.0(1)	0.6(3)
รับจ้าง	3.0(3)	4.0(4)	5.0(5)	8.1(8)	4.0(4)	4.8(24)

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลักษณะทางสังคมประชากร	แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ (ร้อยละ(จำนวน))					รวม
	โป่งน้ำร้อนท่าปาย	ถ้ำน้ำลอด	น้ำตกผาเสื่อ	ทุ่งบัวตองดอยแม่อุคอ	ถ้ำปลา	
นักเรียน / นิสิต / นักศึกษา	7.0(7)	14.0(14)	10.0(10)	21.2(21)	8.0(8)	12.0(60)
อื่น ๆ	6.0(6)	11.0(11)	3.0(3)	3.0(3)	6.0(6)	5.8(29)
รวม	100.0(100)	100.0(100)	100.0(100)	100.0(99)	100.0(100)	100.0(499)
รายได้						
น้อยกว่า 10,000 บาท	15.1(14)	24.7(22)	25.6(23)	34.1(30)	23.3(20)	24.4(109)
10,001 – 20,000 บาท	35.5(33)	33.7(30)	42.2(38)	34.1(30)	30.2(26)	35.2(157)
20,001 - 30,000 บาท	26.0(26)	20.2(18)	18.9(17)	11.4(10)	23.3(20)	20.4(91)
30,001 – 40,000 บาท	8.6(8)	7.9(7)	2.2(2)	4.5(4)	8.1(7)	6.3(28)
41,000 – 50,000 บาท	6.5(6)	9.0(8)	3.3(3)	11.4(10)	8.1(7)	7.6(34)
มากกว่า 50,000 บาท	6.5(6)	4.5(4)	7.8(7)	4.5(4)	7.0(6)	6.1(27)
รวม	100.0(93)	100.0(89)	100.0(90)	100.0(88)	100.0(86)	100.0(446)
ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	28011.828	26257.907	28463.000	23643.218	25546.325	26362.990
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	25270.708	26771.446	54175.011	26235.979	18110.232	32485.883

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลักษณะทางสังคมประชากร	แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ (ร้อยละ(จำนวน))					รวม
	โป่งน้ำร้อนท่าปาย	ถ้ำน้ำลอด	น้ำตกผาเสื่อ	ทุ่งบัวตองดอยแม่อูคอ	ถ้ำปลา	
ที่พักอาศัย						
แม่ฮ่องสอน	1.0(1)	2.0(2)	7.1(7)	20.2(20)	51.0(5)	7.1(35)
จังหวัดอื่น ๆ ในภาคเหนือ	10.0(10)	14.3(14)	12.1(12)	32.3(32)	12.1(12)	16.2(80)
ภาคกลาง	75.0(75)	74.5(73)	76.8(76)	36.4(36)	61.6(61)	64.8(321)
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	2.0(2)	4.1(4)	2.0(2)	6.1(6)	5.1(5)	3.8(19)
ภาคตะวันออก	2.0(2)	-	-	3.0(3)	4.0(4)	1.8(9)
ภาคตะวันตก	7.0(7)	2.0(2)	1.0(1)	2.0(2)	9.1(9)	4.2(21)
ภาคใต้	3.0(3)	3.1(3)	1.0(1)	-	1.0(1)	1.6(8)
ต่างประเทศ	-	-	-	-	2.0(2)	0.4(2)
รวม	100.0(100)	100.0(98)	100.0(99)	100.0(99)	100.0(99)	100.0(495)

หมายเหตุ จำนวนรวมแตกต่างกันตามจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามในแต่ละพื้นที่

ตอนที่ 2 รูปแบบนันทนาการของผู้มาเยือน

จากการศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์ในการมาเยือนและลักษณะการเดินทางของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยภาพรวมพบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่ไม่เคยเดินทางมาเยือนพื้นที่ศึกษามาก่อน ร้อยละ 79.4 ส่วนผู้ที่เคยเดินทางมาเยือนพื้นที่ศึกษาแล้วเคยมาเยือนมากกว่า 2 ครั้ง ร้อยละ 12.4 โดยมีจำนวนครั้งเฉลี่ยในการมาเยือนประมาณ 0.76 ครั้ง ประเภทกลุ่มของผู้มาเยือนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเพื่อนมากที่สุด ร้อยละ 52.2 รองลงมาเป็นกลุ่มครอบครัว ร้อยละ 22.4 ซึ่งมีจำนวนสมาชิกของกลุ่มเฉลี่ยประมาณ 9 คน โดยส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกกลุ่มระหว่าง 1-5 คน ร้อยละ 44.2 รองลงมามีสมาชิกกลุ่มระหว่าง 6-10 คน ร้อยละ 35.1 ส่วนลักษณะการเดินทางเข้าสู่แหล่งนันทนาการผู้มาเยือนส่วนใหญ่เดินทางมาโดยรถยนต์ส่วนตัว ร้อยละ 49.2 รองลงมาเดินทางโดยรถเช่า/รถจ้างเหมา ร้อยละ 29.5 ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในแต่ละแหล่งนันทนาการตัวอย่างที่เป็นตัวแทนพื้นที่ศึกษาผลการศึกษาดังนี้

โป่งน้ำร้อนท่าปาย

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่ไม่เคยเดินทางมาเยือนพื้นที่ศึกษามาก่อน ร้อยละ 85.0 ส่วนผู้ที่เคยเดินทางมาเยือนพื้นที่ศึกษาแล้วเคยมาเยือนมากกว่า 2 ครั้ง ร้อยละ 9.0 โดยมีจำนวนครั้งเฉลี่ยในการมาเยือนประมาณ 0.37 ครั้ง ประเภทกลุ่มของผู้มาเยือนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเพื่อนมากที่สุด ร้อยละ 58.0 รองลงมาเป็นกลุ่มครอบครัว ร้อยละ 25.0 ซึ่งมีจำนวนสมาชิกของกลุ่มเฉลี่ยประมาณ 6 คน โดยส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกกลุ่มระหว่าง 1-5 คน ร้อยละ 59.6 รองลงมามีสมาชิกกลุ่มระหว่าง 6-10 คน ร้อยละ 31.3 ส่วนลักษณะการเดินทางเข้าสู่แหล่งนันทนาการผู้มาเยือนส่วนใหญ่เดินทางมาโดยรถยนต์ส่วนตัว ร้อยละ 42.0 รองลงมาเดินทางโดยรถเช่า/รถจ้างเหมา ร้อยละ 26.0

ถ้ำน้ำลอด

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่ไม่เคยเดินทางมาเยือนพื้นที่ศึกษามาก่อน ร้อยละ 89.0 ส่วนผู้ที่เคยเดินทางมาเยือนพื้นที่ศึกษาแล้วเคยมาเยือน 1 ครั้ง ร้อยละ 8.0 โดยมีจำนวนครั้งเฉลี่ยในการมาเยือนประมาณ 0.16 ครั้ง ประเภทกลุ่มของผู้มาเยือนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเพื่อนมากที่สุด ร้อยละ 51.0 รองลงมาเป็นกลุ่มที่ใช้บริการบริษัทนำเที่ยว ร้อยละ 12.0 ซึ่งมีจำนวนสมาชิกของกลุ่มเฉลี่ยประมาณ 15 คน โดยส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกกลุ่มระหว่าง 1-5 คน ร้อยละ 35.1

รองลงมามีสมาชิกกลุ่มระหว่าง 6-10 คน ร้อยละ 28.7 ส่วนลักษณะการเดินทางเข้าสู่แหล่ง
นันทนาการผู้มาเยือนส่วนใหญ่เดินทางมาโดยรถยนต์ส่วนตัว ร้อยละ 36.0 รองลงมาเดินทางโดยรถ
เช่า/รถจ้างเหมา ร้อยละ 32.0

น้ำตกผาเสื่อ

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่ไม่เคยเดินทางมาเยือนพื้นที่ศึกษามาก่อน
ร้อยละ 83.0 ส่วนผู้ที่เคยเดินทางมาเยือนพื้นที่ศึกษาแล้วเคยมาเยือน 1 ครั้ง ร้อยละ 10.0 โดยมี
จำนวนครั้งเฉลี่ยในการมาเยือนประมาณ 0.49 ครั้ง ประเภทกลุ่มของผู้มาเยือนส่วนใหญ่เป็นกลุ่ม
เพื่อนมากที่สุด ร้อยละ 58.0 รองลงมาเป็นกลุ่มครอบครัว ร้อยละ 22.0 ซึ่งมีจำนวนสมาชิกของกลุ่ม
เฉลี่ยประมาณ 7 คน โดยส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกกลุ่มระหว่าง 1-5 คน ร้อยละ 48.0 รองลงมา
มีสมาชิกกลุ่มระหว่าง 6-10 คน ร้อยละ 37.8 ส่วนลักษณะการเดินทางเข้าสู่แหล่งนันทนาการ
ผู้มาเยือนส่วนใหญ่เดินทางมาโดยรถยนต์ส่วนตัว ร้อยละ 57.0 รองลงมาเดินทางโดย รถเช่า/รถจ้าง
เหมา ร้อยละ 29.0

ทุ่งบัวตองคอยแม่อุค

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่ไม่เคยเดินทางมาเยือนพื้นที่ศึกษามาก่อน
ร้อยละ 62.0 ส่วนผู้ที่เคยเดินทางมาเยือนพื้นที่ศึกษาแล้วเคยมาเยือนมากกว่า 2 ครั้ง ร้อยละ 27.0
โดยมีจำนวนครั้งเฉลี่ยในการมาเยือนประมาณ 1.12 ครั้ง ประเภทกลุ่มของผู้มาเยือนส่วนใหญ่เป็น
กลุ่มเพื่อนมากที่สุดร้อยละ 51.0 รองลงมาเป็นกลุ่มครอบครัว ร้อยละ 22.0 ซึ่งมีจำนวนสมาชิกของ
กลุ่มเฉลี่ยประมาณ 9 คน โดยส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกกลุ่มระหว่าง 6-10 คน ร้อยละ 41.2
รองลงมา มีสมาชิกกลุ่มระหว่าง 1-5 คน ร้อยละ 40.2 ส่วนลักษณะการเดินทางเข้าสู่แหล่ง
นันทนาการผู้มาเยือนส่วนใหญ่เดินทางมาโดยรถยนต์ส่วนตัว ร้อยละ 57.1 รองลงมาเดินทางโดยรถ
เช่า/รถจ้างเหมา ร้อยละ 25.5

ถ้ำปลา

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่ไม่เคยเดินทางมาเยือนพื้นที่ศึกษามาก่อน
ร้อยละ 78.0 ส่วนผู้ที่เคยเดินทางมาเยือนพื้นที่ศึกษาแล้วเคยมาเยือนมากกว่า 2 ครั้ง ร้อยละ 16.0
โดยมีจำนวนครั้งเฉลี่ยในการมาเยือนประมาณ 1.68 ครั้ง ประเภทกลุ่มของผู้มาเยือนส่วนใหญ่เป็น

กลุ่มเพื่อนมากที่สุดร้อยละ 43.0 รองลงมาเป็นกลุ่มครอบครัว ร้อยละ 31.0 ซึ่งมีจำนวนสมาชิกของกลุ่มเฉลี่ยประมาณ 9 คน โดยส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกกลุ่มระหว่าง 1-5 คน ร้อยละ 37.2 รองลงมา มีสมาชิกกลุ่มระหว่าง 6-10 คน ร้อยละ 36.2 ส่วนลักษณะการเดินทางเข้าสู่แหล่งนันทนาการผู้มาเยือนส่วนใหญ่เดินทางมาโดยรถยนต์ส่วนตัว ร้อยละ 54.0 รองลงมาเดินทางโดยรถเช่า/รถจ้างเหมา ร้อยละ 35.0

จากผลการศึกษาในส่วนประสบการณ์ในการมาเยือนและลักษณะการเดินทางของผู้มาเยือนในครั้งนี้ พบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์ในการเดินทางมาเยือนและประกอบกิจกรรมนันทนาการในแหล่งนันทนาการมาก่อน โดยเดินทางมากับกลุ่มเพื่อนและกลุ่มครอบครัว มีจำนวนสมาชิกเฉลี่ยประมาณ 9 คน และเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัวหรือรถเช่า/จ้างเหมา จากลักษณะดังกล่าวเห็นได้ว่าผู้มาเยือนส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์ท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอนมาก่อน เนื่องจากจังหวัดแม่ฮ่องสอนเริ่มมีการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวไม่นานนักจึงทำให้ผู้มาเยือนส่วนใหญ่ยังไม่เคยเดินทางไปท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอน อีกทั้งการเดินทางไปแม่ฮ่องสอนมีระยะทางยาวไกล ต้องผ่านเส้นทางคมนาคมที่คดเคี้ยวตามไหล่เขาที่สูงชัน ไม่มีรถโดยสารประจำทางเข้าถึงแหล่งนันทนาการโดยตรง ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้การเข้าถึงแหล่งนันทนาการเป็นไปได้ยาก ประกอบกับปัจจัยด้านที่ตั้งแหล่งนันทนาการ ซึ่งมีแหล่งนันทนาการกระจายตัวอยู่ทั่วทุกอำเภอในแม่ฮ่องสอนและแต่ละแหล่งก็อยู่ห่างไกลกัน ด้วยปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้การเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอนผู้มาเยือนส่วนใหญ่นิยมเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัวหรือรถเช่า/รถจ้างเหมา เพื่อความสะดวกและปลอดภัยในการเดินทาง สำหรับกลุ่มการเดินทางส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเพื่อนและกลุ่มครอบครัวนั้น เนื่องจากการเดินทางท่องเที่ยวกับบุคคลที่เป็นที่รัก มีความสนิทสนมใกล้ชิดอาจทำให้บรรยากาศในการท่องเที่ยวเป็นไปด้วยความสนุกสนาน มีความสุข และได้พักผ่อนอย่างแท้จริง และอาจสืบเนื่องจากสังคมไทยให้ความสำคัญกับครอบครัวมากเป็นผลให้ผู้มาเยือนย่อมมีความต้องการอยากใช้เวลาร่วมกับครอบครัว เพื่อสร้างความใกล้ชิดกับบุคคลในครอบครัว

รายละเอียดประสบการณ์ในการมาเยือนและลักษณะทั่วไปเกี่ยวกับการเดินทางของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอนปรากฏตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ประสิทธิภาพในการมาเยือนและลักษณะทั่วไปเกี่ยวกับการเดินทางของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

(n=500)

ปัจจัย	แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ (ร้อยละ(จำนวน))					รวม
	โป่งน้ำร้อนท่าปาย	ถ้ำน้ำลอด	น้ำตกผาเสื่อ	ทุ่งบัวตองดอยแม่อูคอ	ถ้ำปลา	
ประสิทธิภาพในการมาเยือน						
ไม่เคยมาเยือน	85.0(85)	89.0(89)	83.0(83)	62.0(62)	78.0(78)	79.4(397)
เคยมาเยือน 1 ครั้ง	6.0(6)	8.0(8)	10.0(10)	11.0(11)	6.0(6)	8.2(41)
เคยมาเยือนมากกว่า 2 ครั้ง	9.0(9)	3.0(3)	7.0(7)	27.0(27)	16.0(16)	12.4(62)
รวม	100.0(100)	100.0(100)	100.0(100)	100.0(100)	100.0(100)	100.0(500)
ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	0.370	0.160	0.490	1.120	1.680	0.764
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	1.134	.526	1.888	2.384	7.200	3.570
กลุ่มในการเดินทาง						
เดินทางมาคนเดียว	1.0(1)	-	1.0(1)	3.0(3)	1.0(1)	1.2(6)
กลุ่มเพื่อน	58.0(58)	51.0(51)	58.0(58)	51.0(51)	43.0(43)	52.2(261)
กลุ่มครอบครัว	25.0(25)	12.0(12)	22.0(22)	22.0(22)	31.0(31)	22.4(112)
กลุ่มเพื่อนและครอบครัว	4.0(4)	10.0(10)	9.0(9)	14.0(14)	20.0(20)	11.4(57)
บริษัทนำเที่ยว	5.0(5)	22.0(22)	5.0(5)	5.0(5)	5.0(5)	8.4(42)
อื่น ๆ (ทัศนศึกษา/ดูงาน)	7.0(7)	5.0(5)	5.0(5)	5.0(5)	-	4.4(22)
รวม	100.0(100)	100.0(100)	100.0(100)	100.0(100)	100.0(100)	100.0(500)

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ปัจจัย	แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ (ร้อยละ(จำนวน))					รวม
	โป่งน้ำร้อนท่าปาย	ถ้ำน้ำลอด	น้ำตกผาเสื่อ	ทุ่งบัวตองดอยแม่อุคอ	ถ้ำปลา	
จำนวนสมาชิกร่วมกลุ่มเดินทาง						
1 – 5 คน	59.6(59)	35.1(33)	48.0(47)	40.2(39)	37.2(35)	44.2(213)
6 –10คน	31.3(31)	28.7(27)	37.8(37)	41.2(40)	36.2(34)	35.1(169)
11 – 15 คน	5.1(5)	8.5(8)	9.2(9)	8.2(8)	17.0(16)	9.5(46)
มากกว่า 15 คน	4.0(4)	27.7(26)	5.1(5)	10.3(10)	9.6(9)	11.2(54)
รวม	100.0(99)	100.0(94)	100.0(98)	100.0(97)	100.0(94)	100.0(482)
ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	6.282	14.670	6.693	9.350	8.755	9.102
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	7.203	16.560	4.135	9.452	7.596	10.244
ประเภทยานพาหนะในการเดินทาง						
เดินเท้า	-	-	1.00(1)	-	-	0.20(1)
จักรยาน	2.00(2)	-	-	-	-	0.40(2)
จักรยานยนต์	18.0(18)	4.0(4)	5.0(5)	5.1(5)	3.0(3)	7.0(35)
รถยนต์ส่วนตัว	42.0(42)	36.0(36)	57.0(57)	57.1(56)	54.0(54)	49.2(245)
รถโดยสารประจำทาง	4.00(4)	2.00(2)	-	1.0(1)	-	1.4(7)
รถของบริษัทนำเที่ยว	8.0(8)	25.0(25)	7.0(7)	9.2(9)	5.0(5)	10.8(54)

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ปัจจัย	แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ (ร้อยละ(จำนวน))					รวม
	โป่งน้ำร้อนท่าปาย	ถ้ำน้ำลอด	น้ำตกผาเสื่อ	ทุ่งบัวตองดอยแม่อุคอ	ถ้ำปลา	
รถเช่า/รถจ้างเหมา	26.0(26)	32.0(32)	29.0(29)	25.5(25)	35.0(35)	29.5(147)
อื่น ๆ	-	1.0(1)	1.0(1)	2.0(2)	3.0(3)	1.4(7)
รวม	100.0(100)	100.0(100)	100.0(100)	100.0(98)	100.0(100)	100.0(498)

หมายเหตุ จำนวนรวมแตกต่างตามจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามในแต่ละพื้นที่

การศึกษาลักษณะการใช้เวลาในแหล่งนันทนาการของผู้มาเยือน พบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่ไม่พักค้างแรมในแหล่งนันทนาการ คิดเป็นร้อยละ 77.8 และใช้เวลาท่องเที่ยวในแหล่งนันทนาการเฉลี่ยประมาณ 1 ชั่วโมง 25 นาที โดยมีลักษณะการใช้เวลาท่องเที่ยวที่น้อยกว่า 1 ชั่วโมงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 61.0 รองลงมาใช้เวลาท่องเที่ยวระหว่าง 1-2 ชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 28.0 ในขณะที่ผู้มาเยือนกลุ่มที่พักค้างแรมในแหล่งนันทนาการส่วนใหญ่ใช้เวลาพักค้างแรมจำนวน 1 คืน คิดเป็นร้อยละ 57.3 รองลงมาใช้เวลาพักค้างแรมจำนวน 2 คืน คิดเป็นร้อยละ 31.8 โดยมีจำนวนคืนพักค้างแรมเฉลี่ยประมาณ 2 คืน ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในแต่ละแหล่งนันทนาการตัวอย่างที่เป็นตัวแทนพื้นที่ศึกษาผลการศึกษานี้

โป่งน้ำร้อนท่าปาย

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่ไม่พักค้างแรมในแหล่งนันทนาการ คิดเป็นร้อยละ 84.0 และใช้เวลาท่องเที่ยวในแหล่งนันทนาการเฉลี่ยประมาณ 1 ชั่วโมง 14 นาที โดยมีลักษณะการใช้เวลาท่องเที่ยวในแหล่งนันทนาการน้อยกว่า 1 ชั่วโมงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 69.1 รองลงมาใช้เวลาท่องเที่ยวระหว่าง 1-2 ชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 23.8 ในขณะที่ผู้มาเยือนกลุ่มที่พักค้างแรมในแหล่งนันทนาการส่วนใหญ่ใช้เวลาพักค้างแรมจำนวน 2 คืน คิดเป็นร้อยละ 43.8 รองลงมาใช้เวลาพักค้างแรมจำนวนมากกว่า 2 คืน ร้อยละ 31.2 โดยมีจำนวนคืนพักค้างแรมเฉลี่ยประมาณ 2 คืน

ถ้ำน้ำลอด

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่ไม่พักค้างแรมในแหล่งนันทนาการ คิดเป็นร้อยละ 86.0 และใช้เวลาท่องเที่ยวในแหล่งนันทนาการเฉลี่ยประมาณ 1 ชั่วโมง 51 นาที โดยมีลักษณะการใช้เวลาท่องเที่ยวระหว่าง 1-2 ชั่วโมงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 60.9 รองลงมาใช้เวลาท่องเที่ยวที่น้อยกว่า 1 ชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 23.2 ในขณะที่ผู้มาเยือนกลุ่มที่พักค้างแรมในแหล่งนันทนาการส่วนใหญ่ใช้เวลาพักค้างแรมจำนวน 1 คืน และพักค้างแรมจำนวน 2 คืน คิดเป็นร้อยละ 50.0 ในสัดส่วนที่เท่ากัน โดยมีจำนวนคืนพักค้างแรมเฉลี่ยประมาณ 2 คืน

น้ำตกผาเสื่อ

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่ไม่พักค้างแรมในแหล่งนันทนาการ คิดเป็นร้อยละ 80.0 และใช้เวลาท่องเที่ยวในแหล่งนันทนาการเฉลี่ยประมาณ 50 นาที โดยมีลักษณะการใช้เวลาท่องเที่ยวน้อยกว่า 1 ชั่วโมงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 93.3 รองลงมาใช้เวลาท่องเที่ยวระหว่าง 1-2 ชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 5.0 ในขณะที่ผู้มาเยือนกลุ่มที่พักค้างแรมในแหล่งนันทนาการส่วนใหญ่ใช้เวลาพักค้างแรมจำนวน 1 คืน คิดเป็นร้อยละ 45.0 รองลงมาใช้เวลาพักค้างแรมจำนวน 2 คืน คิดเป็นร้อยละ 30.0 โดยมีจำนวนคืนพักค้างแรมเฉลี่ยประมาณ 2 คืน

ทุ่งบัวตองคอยแม่อุคอ

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่ไม่พักค้างแรมในแหล่งนันทนาการ คิดเป็นร้อยละ 55.0 และใช้เวลาท่องเที่ยวในแหล่งนันทนาการเฉลี่ยประมาณ 2 ชั่วโมง โดยมีลักษณะการใช้เวลาท่องเที่ยวน้อยกว่า 1 ชั่วโมงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 49.0 รองลงมาใช้เวลาท่องเที่ยวระหว่างมากกว่า 2 ชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 27.5 ในขณะที่ผู้มาเยือนกลุ่มที่พักค้างแรมในแหล่งนันทนาการส่วนใหญ่ใช้เวลาพักค้างแรมจำนวน 1 คืน ร้อยละ 86.7 รองลงมาใช้เวลาพักค้างแรมจำนวน 2 คืน คิดเป็นร้อยละ 11.1 โดยมีจำนวนคืนพักค้างแรมเฉลี่ยประมาณ 2 คืน

ถ้ำปลา

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่ไม่พักค้างแรมในแหล่งนันทนาการ คิดเป็นร้อยละ 84.0 และใช้เวลาท่องเที่ยวในแหล่งนันทนาการเฉลี่ยประมาณ 1 ชั่วโมง 15 นาที โดยมีลักษณะการใช้เวลาท่องเที่ยวน้อยกว่า 1 ชั่วโมงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 71.0 รองลงมาใช้เวลาท่องเที่ยวระหว่าง 1-2 ชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 22.6 ในขณะที่ผู้มาเยือนกลุ่มที่พักค้างแรมในแหล่งนันทนาการส่วนใหญ่ใช้เวลาพักค้างแรมจำนวน 2 คืน คิดเป็นร้อยละ 66.7 รองลงมาใช้เวลาพักค้างแรมจำนวน 1 คืน คิดเป็นร้อยละ 26.7 โดยมีจำนวนคืนพักค้างแรมเฉลี่ยประมาณ 2 คืน

จากการศึกษาการใช้เวลาในแหล่งนันทนาการของผู้มาเยือนในครั้งนี้ พบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่ใช้เวลาท่องเที่ยวในแหล่งนันทนาการโดยไม่พักค้างในแหล่งนันทนาการ ใช้เวลาท่องเที่ยว น้อยกว่า 1 ชั่วโมงมากที่สุด โดยมีเวลาเฉลี่ยประมาณ 1 ชั่วโมง 25 นาที เมื่อพิจารณาในแต่ละแหล่งนันทนาการ พบว่า โป่งน้ำร้อนท่าปาย น้ำตกผาเสื่อ ทุ่งบัวตองแม่อุคอ และถ้ำปลา ผู้มาเยือนใช้เวลาท่องเที่ยว น้อยกว่า 1 ชั่วโมงมากที่สุด ในขณะที่ ถ้ำน้ำลอด ผู้มาเยือนใช้เวลาท่องเที่ยวระหว่าง 1-2 ชั่วโมงมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยด้านทรัพยากรนันทนาการและกิจกรรมนันทนาการของแหล่งนันทนาการแต่ละแหล่งแตกต่างกัน ซึ่งส่งผลให้การใช้เวลาท่องเที่ยวและประกอบกิจกรรมนันทนาการของผู้มาเยือนต่างกัน เช่น การท่องเที่ยวในถ้ำน้ำลอด ซึ่งมีฐานทรัพยากรนันทนาการคือ ถ้ำ ซึ่งเป็นถ้ำที่มีลักษณะของถ้ำที่เชื่อมต่อกันจำนวน 3 ถ้ำ ส่วนกิจกรรมนันทนาการหลักคือ เที่ยวชมถ้ำ ชมหินงอกหินย้อย และชมโบราณวัตถุสำคัญทางประวัติศาสตร์ ซึ่งการเข้าชมถ้ำทั้ง 3 ถ้ำ ผู้มาเยือนต้องนั่งแพไม้ไผ่จากปากถ้ำไปยังตัวถ้ำทั้ง 3 ถ้ำ จากปัจจัยดังกล่าวทำให้ผู้มาเยือนใช้เวลาท่องเที่ยวในถ้ำน้ำลอดประมาณ 2 ชั่วโมง ส่วนน้ำตกผาเสื่อใช้เวลาท่องเที่ยว น้อยกว่า 1 ชั่วโมง เนื่องจากน้ำตกผาเสื่อแม้ว่ามี น้ำตก เป็นทรัพยากรนันทนาการหลัก แต่น้ำตกผาเสื่อไม่มีพื้นที่สำหรับเล่นน้ำให้แก่ผู้มาเยือน กิจกรรมนันทนาการหลักที่ผู้มาเยือนกระทำจึงเป็นกิจกรรมถ่ายภาพ ชมน้ำตก ชมธรรมชาติ ซึ่งจากปัจจัยดังกล่าวทำให้ผู้มาเยือนใช้เวลาท่องเที่ยวในน้ำตกผาเสื่อไม่นานนัก โดยใช้เวลาท่องเที่ยวเฉลี่ยประมาณ 50 นาที เป็นต้น

รายละเอียดลักษณะการใช้เวลาในแหล่งนันทนาการของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอนปรากฏตามตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ลักษณะการใช้เวลาในแหล่งนันทนาการของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

(n=500)

ลักษณะการใช้เวลาในแหล่งนันทนาการ	แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ (ร้อยละ(จำนวน))					รวม
	ปิ้งน้ำร้อนทำปาย	ถ้ำน้ำลอด	น้ำตกผาเสื่อ	ทุ่งบัวตองดอยแม่อุคอ	ถ้ำปลา	
การพักผ่อน						
ไม่พักผ่อน	84.0(84)	86.0(86)	80.0(80)	55.0(55)	84.0(84)	77.8(389)
พักผ่อน	16.0(16)	14.0(14)	20.0(20)	45.0(45)	16.0(16)	22.2(111)
รวม	100.0(100)	100.0(100)	100.0(100)	100.0(100)	100.0(100)	100.0(500)
ระยะเวลาที่อยู่ในแหล่งท่องเที่ยว						
น้อยกว่า 1 ชั่วโมง	69.1(58)	23.2(16)	93.3(56)	49.0(25)	71.0(44)	61.0(199)
1 – 2 ชั่วโมง	23.8(20)	60.9(42)	5.0(3)	23.5(12)	22.6(14)	28.0(91)
มากกว่า 2 ชั่วโมง	7.1(6)	15.9(11)	1.7(1)	27.5(14)	6.4(4)	11.0(36)
รวม	100.0(84)	100.0(69)	100.0(60)	100.0(51)	100.0(62)	100.0(326)
ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	1.248	1.854	0.831	2.029	1.238	1.420
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	0.782	0.842	0.488	1.373	0.682	0.949

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลักษณะการใช้เวลาในแหล่งนันทนาการ	แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ (ร้อยละ(จำนวน))					รวม
	โป่งน้ำร้อนท่าปาย	ถ้ำน้ำลอด	น้ำตกผาเสื่อ	ทุ่งบัวตองดอยแม่อุคอ	ถ้ำปลา	
ระยะเวลาในการพักผ่อน						
พักผ่อน 1 คืน	25.0(4)	50.0(7)	45.0(9)	86.7(39)	26.7(4)	57.3(63)
พักผ่อน 2 คืน	43.8(7)	50.0(7)	30.0(6)	11. (5)1	66.7(10)	31.8(35)
พักผ่อนมากกว่า 2 คืน	31.2(5)	-	25.0(5)	2.2(1)	6.6(1)	10.9(12)
รวม	100.0(16)	100.0(14)	100.0(20)	100.0(45)	100.0(15)	100.0(110)
ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	2.188	1.500	2.450	1.778	1.867	1.690
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	0.981	0.519	2.454	0.535	0.743	1.319

หมายเหตุ จำนวนรวมแตกต่างกันตามจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามในแต่ละพื้นที่

การศึกษาการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติของผู้มาเยือนที่เดินทางมาเยือนจังหวัดแม่ฮ่องสอนในภาพรวม พบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่ร้อยละ 45.6 ได้รับข้อมูลจากการแนะนำของเพื่อน รองลงมาได้รับข้อมูลจากสื่ออินเทอร์เน็ต คิดเป็นร้อยละ 37.4 ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในแต่ละแหล่งนันทนาการตัวอย่างที่เป็นตัวแทนพื้นที่ศึกษา พบว่า ผู้มาเยือนโป่งน้ำร้อนท่าปายและถ้ำน้ำลอดได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งนันทนาการจากสื่ออินเทอร์เน็ตมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 47.0 และ 39.0 ตามลำดับ รองลงมาได้รับข้อมูลจากการแนะนำของเพื่อน คิดเป็นร้อยละ 39.0 และ 35.0 ตามลำดับ ส่วนผู้มาเยือนน้ำตกผาเสื่อ หุบบัวตองคอยแม่อุคอ และถ้ำปลาได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งนันทนาการจากการแนะนำของเพื่อนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 47.0 60.0 และ 47.0 ตามลำดับ ส่วนสื่อประเภทรองลงมาที่ให้ข้อมูลแก่ผู้มาเยือน โดยที่ผู้มาเยือนน้ำตกผาเสื่อได้รับข้อมูลจากสื่ออินเทอร์เน็ต คิดเป็นร้อยละ 39.0 ขณะที่ผู้มาเยือนหุบบัวตองได้รับข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และวารสาร คิดเป็นร้อยละ 46.0 และผู้มาเยือนถ้ำปลาได้รับข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และวารสาร และจากหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 29.0 ในสัดส่วนที่เท่ากัน

การศึกษาพฤติกรรมการเตรียมความพร้อมของผู้มาเยือนก่อนเดินทางเข้าสู่แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอนโดยภาพรวม พบว่า ผู้มาเยือนมีพฤติกรรมการเตรียมความพร้อมด้านจัดเตรียมสัมภาระและอุปกรณ์ที่จำเป็นในการเดินทางมากที่สุด ร้อยละ 66.4 รองลงมาคือวางแผนโปรแกรมการท่องเที่ยวและคำนวณค่าใช้จ่ายล่วงหน้า ร้อยละ 57.8 ในขณะที่การติดต่อสอบถามและ/หรือขออนุญาตผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวก่อนการเดินทางเป็นพฤติกรรมที่ผู้มาเยือนกระทำน้อยที่สุด ร้อยละ 15.4 ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในแต่ละแหล่งนันทนาการที่เป็นตัวแทนพื้นที่ศึกษาปรากฏว่า ผู้มาเยือนโป่งน้ำร้อนท่าปาย น้ำตกผาเสื่อ หุบบัวตองคอยแม่อุคอ และถ้ำปลา มีพฤติกรรมการเตรียมความพร้อมด้านจัดเตรียมสัมภาระและอุปกรณ์ที่จำเป็นในการเดินทางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 73.0 67.0 74.0 และ 60.0 ตามลำดับ รองลงมาคือการวางแผนโปรแกรมการท่องเที่ยวและคำนวณค่าใช้จ่ายล่วงหน้า คิดเป็นร้อยละ 65.0 60.0 56.0 และ 49.0 ตามลำดับ ในขณะที่ถ้ำน้ำลอดจะมีความแตกต่างจากแหล่งอื่น ๆ กล่าวคือ ผู้มาเยือนมีพฤติกรรมการเตรียมความพร้อมด้านวางแผนโปรแกรมการท่องเที่ยวและคำนวณค่าใช้จ่ายล่วงหน้ามากที่สุด ร้อยละ 59.0 รองลงมาคือจัดเตรียมสัมภาระและอุปกรณ์ที่จำเป็นในการเดินทาง ร้อยละ 58.0 ส่วนพฤติกรรมการเตรียมความพร้อมที่ผู้มาเยือนกระทำน้อยที่สุด คือ การติดต่อสอบถามและ/หรือขออนุญาตผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวก่อนการเดินทาง ซึ่งเป็นเช่นเดียวกันในแหล่งนันทนาการทั้ง 5 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 10.0 27.0 16.0 7.0 และ 17.0 ตามลำดับ

จากผลการศึกษาคำรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแหล่งนันทนาการของผู้มาเยือน ส่วนใหญ่ผู้มาเยือนได้รับข้อมูลจากการแนะนำของเพื่อนและสื่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นสื่อที่ผู้มาเยือนเข้าถึงได้ง่ายกว่าสื่อประเภทอื่น ๆ อีกทั้งในปัจจุบันการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวก็มีอย่างกว้างขวางในสื่อทุกประเภททำให้การได้รับข้อมูลของผู้มาเยือนไม่ใช่อุปสรรคอีกต่อไป ส่วนพฤติกรรมเตรียมความพร้อมก่อนการเดินทางส่วนใหญ่ผู้มาเยือนจะจัดเตรียมสัมภาระและอุปกรณ์ที่จำเป็นในการเดินทางล่วงหน้าก่อนเดินทางเข้าสู่แหล่งนันทนาการและวางแผนโปรแกรมการท่องเที่ยวและคำนวณค่าใช้จ่ายล่วงหน้า เนื่องจากพฤติกรรมดังกล่าวเป็นพฤติกรรมพื้นฐานในการเตรียมตัวท่องเที่ยวของผู้มาเยือนทุกกลุ่ม เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นไปอย่างความสนุกสนานและลดปัญหาที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการท่องเที่ยว ในขณะที่ทำการติดต่อสอบถามและ/หรือขออนุญาตผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวก่อนการเดินทางน้อยที่สุด เนื่องจากอาจเป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปแล้วว่าการเข้าไปท่องเที่ยวในแหล่งนันทนาการที่อนุญาตให้มีการท่องเที่ยวหรือการนันทนาการได้อาจไม่จำเป็นต้องขออนุญาตล่วงหน้า ยกเว้นเพียงในบางแหล่งนันทนาการ และจากแหล่งนันทนาการตัวอย่างที่เป็นพื้นที่ศึกษานั้นได้เปิดให้มีกิจกรรมนันทนาการมานานแล้ว แม้ว่าบางแห่งจะอยู่ในความรับผิดชอบของอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแต่สามารถประกอบกิจกรรมนันทนาการได้ หากไม่สร้างความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อทรัพยากรธรรมชาติ

รายละเอียดการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งนันทนาการและการปฏิบัติตัวก่อนการเดินทางของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอนปรากฏตามตารางที่ 5 และตารางที่ 6

ตารางที่ 5 การได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งนันทนาการของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

(n=500)

แหล่งข้อมูล	แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ (ร้อยละ(จำนวน))					รวม
	โป่งน้ำร้อนท่าปาย	ถ้ำน้ำลอด	น้ำตกผาเสื่อ	ทุ่งบัวตองคอยแม่อุคอ	ถ้ำปลา	
ได้รับข้อมูลจากเพื่อน	39.0(39)	35.0(35)	47.0(47)	60.0(60)	47.0(47)	45.6(228)
ได้รับข้อมูลจากญาติและคนในครอบครัว	8.0(8)	8.0(8)	9.0(9)	24.0(24)	16.0(16)	13.0(65)
ได้รับข้อมูลจากโทรทัศน์	6.0(6)	9.0(9)	9.0(9)	38.0(38)	17.0(17)	15.8(79)
ได้รับข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และวารสาร	30.0(30)	30.0(30)	31.0(31)	46.0(46)	29.0(29)	33.2(166)
ได้รับข้อมูลจากวิทยุ	-	1.0(1)	3.0(3)	14.0(14)	3.0(3)	4.2(21)
ได้รับข้อมูลจากหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว	33.0(33)	21.0(21)	30.0(30)	31.0(31)	29.0(29)	22.8(144)
ได้รับข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต	47.0(47)	39.0(39)	39.0(39)	35.0(35)	27.0(27)	37.4(187)
อื่น ๆ	11.0(11)	5.0(5)	7.0(7)	3.0(3)	3.0(3)	5.8(29)

หมายเหตุ ร้อยละและจำนวนจำแนกตามผู้ตอบแบบสอบถามที่ได้รับข้อมูลจากแต่ละประเภทแหล่งข้อมูล โดยแต่ละคนได้รับข้อมูลมากกว่า 1 แหล่งข้อมูล

ตารางที่ 6 การปฏิบัติตัวก่อนการเดินทางของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

(n=500)

กิจกรรม	แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ (ร้อยละ(จำนวน))					รวม
	โป่งน้ำร้อนท่าปาย	ถ้ำน้ำลอด	น้ำตกผาเสื่อ	ทุ่งบัวตองคอยแม่อุคอ	ถ้ำปลา	
ค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้จากแหล่งข้อมูล ต่างๆ	60.0(60)	47.0(47)	45.0(45)	37.0(37)	36.0(36)	45.0(225)
วางแผนโปรแกรมการท่องเที่ยวและคำนวณค่าใช้จ่าย ล่วงหน้า	65.0(65)	59.0(59)	60.0(60)	56.0(56)	49.0(49)	57.8(289)
ติดต่อสอบถามและ/หรือขออนุญาตผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ก่อนการเดินทาง	10.0(10)	27.0(27)	16.0(16)	7.0(7)	17.0(17)	15.4(77)
ติดต่อสอบถามและ/หรือจองที่พักล่วงหน้าก่อนออกเดินทาง	37.0(37)	38.0(38)	31.0(31)	25.0(25)	23.0(23)	30.8 (154)
พูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลกับผู้ที่เคยไปเยือนแหล่งท่องเที่ยว แห่งนี้มาก่อน	51.0(51)	34.0(34)	42.0(42)	41.0(41)	29.0(29)	39.4 (197)
ประสานภาระงานในความรับผิดชอบให้เสร็จสิ้น	54.0(54)	46.0(46)	44.0(44)	51.0(51)	46.0(46)	48.2(241)
จัดเตรียมสัมภาระและอุปกรณ์ที่จำเป็นในการเดินทาง	73.0(73)	58.0(58)	67.0(67)	74.0(74)	60.0(60)	66.4(332)
ตรวจเช็คสภาพยานพาหนะก่อนออกเดินทาง	40.0(40)	34.0(34)	40.0(40)	40.0(40)	45.0(45)	39.8(199)
ศึกษาสภาพเส้นทาง/ถนนก่อนออกเดินทาง	44.0(44)	42.0(42)	46.0(46)	49.0(49)	44.0(44)	45.0(225)
อื่นๆ	-	5.0(5)	2.0(2)	5.0(5)	2.0(2)	2.8(14)

หมายเหตุ ร้อยละและจำนวนจำแนกตามผู้ตอบแบบสอบถามที่กระทำกิจกรรมแต่ละกิจกรรมโดยแต่ละคนกระทำกิจกรรมมากกว่า 1 กิจกรรม

การศึกษารูปแบบกิจกรรมนันทนาการของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติใน จังหวัดแม่ฮ่องสอนโดยภาพรวม พบว่า ในส่วนของกิจกรรมนันทนาการที่ผู้มาเยือนคาดหวังจะ กระทำเมื่อมาท่องเที่ยวในแหล่งนันทนาการ ส่วนใหญ่ผู้มาเยือนคาดหวังที่จะประกอบกิจกรรมชม ทิวทัศน์/ทัศนียภาพ ถ่ายภาพ/บันทึกวิดีโอ และพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบ คิดเป็นร้อยละ 81.8 69.8 และ 63.6 ตามลำดับ นอกจากนี้เมื่อพิจารณากิจกรรมนันทนาการที่ผู้มาเยือนได้กระทำเมื่อมา ท่องเที่ยวในแหล่งนันทนาการ พบว่า ส่วนใหญ่ผู้มาเยือนประกอบกิจกรรมชมทิวทัศน์/ทัศนียภาพ ถ่ายภาพ/บันทึกวิดีโอ และพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบ คิดเป็นร้อยละ 93.8 81.8 และ 61.8 ตามลำดับ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในแต่ละแหล่งนันทนาการตัวอย่างที่เป็นตัวแทนพื้นที่ศึกษาผล การศึกษาปรากฏดังนี้

โป่งน้ำร้อนท่าปาย

ผลการศึกษาในส่วนของกิจกรรมนันทนาการที่ผู้มาเยือนคาดหวังจะกระทำเมื่อมาท่องเที่ยว ในแหล่งนันทนาการ ส่วนใหญ่ผู้มาเยือนคาดหวังจะประกอบกิจกรรมชมทิวทัศน์/ทัศนียภาพ พักผ่อนในบรรยากาศที่สงบ และถ่ายภาพ/บันทึกวิดีโอ คิดเป็นร้อยละ 92.0 78.0 และ 75.0 ตามลำดับ นอกจากนี้เมื่อพิจารณากิจกรรมนันทนาการที่ผู้มาเยือนได้กระทำเมื่อมาท่องเที่ยวใน แหล่งนันทนาการ พบว่า ส่วนใหญ่ผู้มาเยือนประกอบกิจกรรมชมทิวทัศน์/ทัศนียภาพ ถ่ายภาพ/ บันทึกวิดีโอ และพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบ คิดเป็นร้อยละ 95.0 77.0 และ 72.0 ตามลำดับ โดยมี จำนวนกิจกรรมนันทนาการเฉลี่ย 5 กิจกรรม

ถ้ำน้ำลอด

ผลการศึกษาในส่วนของกิจกรรมนันทนาการที่ผู้มาเยือนคาดหวังจะกระทำเมื่อมาท่องเที่ยว ในแหล่งนันทนาการ ส่วนใหญ่ผู้มาเยือนคาดหวังจะประกอบกิจกรรมชมทิวทัศน์/ทัศนียภาพ ถ่ายภาพ/บันทึกวิดีโอ และเที่ยวถ้ำ/ชมหินงอกหินย้อย คิดเป็นร้อยละ 79.0 69.0 และ 66.0 ตามลำดับ นอกจากนี้เมื่อพิจารณากิจกรรมนันทนาการที่ผู้มาเยือนได้กระทำเมื่อมาท่องเที่ยวในแหล่ง นันทนาการ พบว่า ส่วนใหญ่ผู้มาเยือนประกอบกิจกรรมชมทิวทัศน์/ทัศนียภาพ เที่ยวถ้ำ/ชมหินงอก หินย้อย และถ่ายภาพ/บันทึกวิดีโอ คิดเป็นร้อยละ 93.0 85.0 และ 82.0 ตามลำดับ โดยมีจำนวน กิจกรรมนันทนาการเฉลี่ย 5 กิจกรรม

น้ำตกผาเสื่อ

ผลการศึกษาในส่วนของกิจกรรมนันทนาการที่ผู้มาเยือนคาดหวังจะกระทำเมื่อมาท่องเที่ยวในแหล่งนันทนาการ ส่วนใหญ่ผู้มาเยือนคาดหวังจะประกอบกิจกรรมชมทิวทัศน์/ทัศนียภาพ พักผ่อนในบรรยากาศที่สงบ และถ่ายภาพ/บันทึกวิดีโอ คิดเป็นร้อยละ 76.0 66.0 และ 59.0 ตามลำดับ นอกจากนี้เมื่อพิจารณากิจกรรมนันทนาการที่ผู้มาเยือนได้กระทำเมื่อมาท่องเที่ยวในแหล่งนันทนาการ พบว่า ส่วนใหญ่ผู้มาเยือนประกอบกิจกรรมชมทิวทัศน์/ทัศนียภาพ ถ่ายภาพ/บันทึกวิดีโอ และพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบ คิดเป็นร้อยละ 94.0 81.0 และ 65.0 ตามลำดับ โดยมีจำนวนกิจกรรมนันทนาการเฉลี่ย 4 กิจกรรม

ทุ่งบัวตองคอยแม่อุคอ

ผลการศึกษาในส่วนของกิจกรรมนันทนาการที่ผู้มาเยือนคาดหวังจะกระทำเมื่อมาท่องเที่ยวในแหล่งนันทนาการ ส่วนใหญ่ผู้มาเยือนคาดหวังจะประกอบกิจกรรมชมทิวทัศน์/ทัศนียภาพ ถ่ายภาพ/บันทึกวิดีโอ และพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบ คิดเป็นร้อยละ 94.0 86.0 และ 72.0 ตามลำดับ นอกจากนี้เมื่อพิจารณากิจกรรมนันทนาการที่ผู้มาเยือนได้กระทำเมื่อมาท่องเที่ยวในแหล่งนันทนาการ พบว่า ส่วนใหญ่ผู้มาเยือนประกอบกิจกรรมชมทิวทัศน์/ทัศนียภาพ ถ่ายภาพ/บันทึกวิดีโอ และพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบ คิดเป็นร้อยละ 99.0 90.0 และ 55.0 ตามลำดับ โดยมีจำนวนกิจกรรมนันทนาการเฉลี่ย 4 กิจกรรม

ถ้ำปลา

ผลการศึกษาในส่วนของกิจกรรมนันทนาการที่ผู้มาเยือนคาดหวังจะกระทำเมื่อมาท่องเที่ยวในแหล่งนันทนาการ ส่วนใหญ่ผู้มาเยือนคาดหวังจะประกอบกิจกรรมชมทิวทัศน์/ทัศนียภาพ ถ่ายภาพ/บันทึกวิดีโอ และพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบ คิดเป็นร้อยละ 68.0 60.0 และ 50.0 ตามลำดับ นอกจากนี้เมื่อพิจารณากิจกรรมนันทนาการที่ผู้มาเยือนได้กระทำเมื่อมาท่องเที่ยวในแหล่งนันทนาการ พบว่า ส่วนใหญ่ผู้มาเยือนประกอบกิจกรรมชมทิวทัศน์/ทัศนียภาพ ถ่ายภาพ/บันทึกวิดีโอ และพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบ ร้อยละ 88.0 79.0 และ 63.0 ตามลำดับ โดยมีจำนวนกิจกรรมนันทนาการเฉลี่ย 4 กิจกรรม

รายละเอียดกิจกรรมนันทนาการที่คาดหวัง กิจกรรมนันทนาการที่ประกอบจริง และจำนวนกิจกรรมนันทนาการเฉลี่ยของผู้มาเยือนในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ปรากฏตามตารางที่ 7 ตารางที่ 8 และตารางที่ 9

ตารางที่ 7 กิจกรรมนันทนาการที่คาดหวังของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

กิจกรรมนันทนาการ	แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ (ร้อยละ(จำนวน))					รวม
	โป่งน้ำร้อนท่าปาย	ถ้ำน้ำลอด	น้ำตกผาเสื่อ	ทุ่งบัวตองดอยแม่อุกกอ	ถ้ำปลา	
ชมทิวทัศน์/ทัศนียภาพ	92.0(92)	79.0(79)	76.0(76)	94.0(94)	68.0(68)	81.8(409)
ถ่ายภาพ/บันทึกวิดีโอ	75.0(75)	69.0(69)	59.0(59)	86.0(86)	60.0(60)	69.8(349)
พักผ่อนในบรรยากาศที่สงบ	78.0(78)	52.0(52)	66.0(66)	72.0(72)	50.0(50)	63.6(318)
เดินป่า/เดินศึกษาธรรมชาติ	35.0(35)	30.0(30)	42.0(42)	21.0(21)	33.0(33)	32.2(161)
ศึกษาพรรณไม้	13.0(13)	14.0(14)	28.0(28)	17.0(17)	22.0(22)	18.8(94)
ดูนก	10.0(10)	12.0(12)	26.0(26)	9.0(9)	20.0(20)	15.4(77)
ดูผีเสื้อ	9.0(9)	14.0(14)	25.0(25)	12.0(12)	19.0(19)	15.8(79)
ส่องสัตว์/ศึกษาชีวิตสัตว์ป่า	5.0(5)	11.0(11)	23.0(23)	6.0(6)	19.0(19)	12.8(64)
กางเต็นท์พักแรม/ตั้งแคมป์	36.0(36)	19.0(19)	47.0(47)	40.0(40)	32.0(32)	34.8(174)
ปิกนิก/ประกอบอาหาร	21.0(21)	11.0(11)	31.0(31)	32.0(32)	24.0(24)	23.8(119)
ชมพระอาทิตย์ขึ้น/ตก	50.0(50)	30.0(30)	49.0(49)	53.0(53)	28.0(28)	42.0(210)
ปั่นจักรยาน	19.0(19)	19.0(19)	22.0(22)	7.0(7)	19.0(19)	17.2(86)
เล่นน้ำตก	28.0(28)	21.0(21)	39.0(39)	12.0(12)	26.0(26)	25.2(126)
แช่น้ำร้อน	69.0(69)	29.0(29)	35.0(35)	15.0(15)	25.0(25)	34.6(173)
เที่ยวถ้ำ/ชมหินงอกหินย้อย	21.0(21)	66.0(66)	43.0(43)	27.0(27)	34.0(34)	38.2(191)
ศึกษาธรณีสัณฐาน	6.0(6)	16.0(16)	18.0(18)	4.0(4)	16.0(16)	12.0(60)

ตารางที่ 7 (ต่อ)

กิจกรรมนันทนาการ	แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ (ร้อยละ(จำนวน))					รวม
	โป่งน้ำร้อนท่าปาย	ถ้ำน้ำลอด	น้ำตกผาเสื่อ	ทุ่งบัวตองดอยแม่อุกอ	ถ้ำปลา	
ปีนเขา/ไต่เขา	6.0(6)	14.0(14)	25.0(25)	7.0(7)	22.0(22)	14.8(74)
ล่องแก่ง/ล่องแพ/ล่องเรือ	26.0(26)	54.0(54)	37.0(37)	12.0(12)	26.0(26)	31.0(155)
ว่ายน้ำ	10.0(10)	14.0(14)	25.0(25)	3.0(3)	19.0(19)	14.2(71)
โฮมสเตย์/ศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่น	23.0(23)	18.0(18)	32.0(32)	15.0(15)	24.0(24)	22.4(112)

หมายเหตุ ร้อยละและจำนวนจำแนกตามผู้ตอบแบบสอบถามที่คาดหวังในแต่ละกิจกรรมนันทนาการ โดยแต่ละคนคาดหวังกิจกรรมมากกว่า 1 กิจกรรม

ตารางที่ 8 กิจกรรมนันทนาการที่กระทำจริงของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

กิจกรรมนันทนาการ	แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ (ร้อยละ(จำนวน))					รวม
	โป่งน้ำร้อนท่าปาย	ถ้ำน้ำลอด	น้ำตกผาเสื่อ	ทุ่งบัวตองดอยแม่อุคอ	ถ้ำปลา	
ชมทิวทัศน์/ทัศนียภาพ	95.0(95)	93.0(93)	94.0(94)	99.0(99)	88.0(88)	93.8(469)
ถ่ายภาพ/บันทึกวิดีโอ	77.0(77)	82.0(82)	81.0(81)	90.0(90)	79.0(79)	81.8(409)
พักผ่อนในบรรยากาศที่สงบ	72.0(72)	54.0(54)	65.0(65)	55.0(55)	63.0(63)	61.8(309)
เดินป่า/เดินศึกษาธรรมชาติ	27.0(27)	27.0(27)	18.0(18)	13.0(13)	32.0(32)	23.4(117)
ศึกษาพรรณไม้	8.0(8)	10.0(10)	11.0(11)	12.0(12)	16.0(16)	11.4(57)
ดูนก	3.0(3)	4.0(4)	6.0(6)	3.0(3)	10.0(10)	5.2(26)
ดูผีเสื้อ	2.0(2)	8.0(8)	2.0(2)	2.0(2)	8.0(8)	4.4(22)
ส่องสัตว์/ศึกษาชีวิตสัตว์ป่า	1.0(1)	5.0(5)	3.0(3)	-	5.0(5)	2.8(14)
กางเต็นท์พักแรม/ตั้งแคมป์	27.0(27)	14.0(14)	-	32.0(32)	20.0(20)	18.6(93)
ปิกนิก/ประกอบอาหาร	15.0(15)	-	-	24.0(24)	12.0(12)	10.2(51)
ชมพระอาทิตย์ขึ้น/ตก	32.0(32)	20.0(20)	-	31.0(31)	20.0(20)	20.6(103)
ปั่นจักรยาน	5.0(5)	-	-	-	3.0(3)	1.6(8)
เล่นน้ำตก	-	-	16.0(16)	-	4.0(4)	4.0(20)
แช่น้ำร้อน	64.0(64)	-	-	-	-	12.8(64)
เที่ยวถ้ำ/ชมหินงอกหินย้อย	-	85.0(85)	-	-	23.0(23)	21.6(108)
ศึกษาธรณีสถาน	-	13.0(13)	6.0(6)	-	5.0(5)	4.8(24)
ปีนเขา/ไต่เขา	-	-	-	-	-	-

ตารางที่ 8 (ต่อ)

กิจกรรมนันทนาการ	แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ (ร้อยละ(จำนวน))					รวม
	โป่งน้ำร้อนท่าปาย	ถ้ำน้ำลอด	น้ำตกผาเสื่อ	ทุ่งบัวตองดอยแม่อูคอ	ถ้ำปลา	
ส่องแก่ง/ส่องแพ/ส่องเรือ	-	69.0(69)	-	-	-	13.8(69)
ว่ายน้ำ	1.0(1)	-	-	-	-	0.2(1)
โฮมสเตย์/ศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่น	11.0(11)	4.0(4)	15.0(15)	10.0(10)	14.0(14)	10.8(54)

หมายเหตุ ร้อยละและจำนวนจำแนกตามผู้ตอบแบบสอบถามที่ประกอบกิจกรรมนันทนาการแต่ละกิจกรรมโดยแต่ละคนประกอบกิจกรรมมากกว่า 1 กิจกรรม

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของจำนวนกิจกรรมที่ผู้มาเยือนประกอบในแหล่ง
นันทนาการทางธรรมชาติแต่ละแห่ง

(n=500)

แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ	ค่าเฉลี่ย (X)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)
โป่งน้ำร้อนท่าปาย	4.670	2.305
ถ้ำน้ำลอด	5.020	1.831
น้ำตกผาเสื่อ	3.460	1.388
ทุ่งบัวตองดอยแม่อูคอ	4.030	1.883
ถ้ำปลา	4.220	2.334

จากข้อมูลกิจกรรมนันทนาการที่คาดหวังของผู้มาเยือนโดยภาพรวม ส่วนใหญ่ผู้มาเยือนต้องการจะทำกิจกรรมชมทิวทัศน์/ทัศนียภาพ ถ่ายภาพ/บันทึกวิดีโอ และพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบมากกว่ากิจกรรมนันทนาการอื่น ๆ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวถือเป็นกิจกรรมนันทนาการพื้นฐานที่สามารถกระทำได้ในแหล่งนันทนาการทุกแห่ง ในขณะที่กิจกรรมนันทนาการที่คาดหวังในลำดับรองลงมายังคงมีความสอดคล้องกับฐานทรัพยากรนันทนาการ เช่น ชมพระอาทิตย์ขึ้น/ตก เทียวถ้ำ/ชมหินงอกหินย้อย กางเต็นท์พักแรม/ตั้งแคมป์ แช่น้ำร้อน เดินป่า/เดินศึกษาธรรมชาติ ล่องแพ เป็นต้น ส่วนกิจกรรมนันทนาการที่ประกอบจริงของผู้มาเยือนโดยภาพรวมผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมนันทนาการที่ผู้มาเยือนส่วนใหญ่นิยมกระทำกันมากก็ยังคงเป็นกิจกรรมชมทิวทัศน์/ทัศนียภาพ ถ่ายภาพ/บันทึกวิดีโอ และพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบ ส่วนกิจกรรมนันทนาการที่ประกอบจริงในลำดับรองลงมาพบที่ผู้มาเยือนเลือกประกอบกิจกรรมนันทนาการ เช่น เดินป่า/ศึกษาธรรมชาติ เทียวถ้ำ/ชมหินงอกหินย้อย ชมพระอาทิตย์ขึ้น/ตก กางเต็นท์พักแรม/ตั้งแคมป์ ล่องแพ แช่น้ำร้อน ศึกษาพรรณไม้ เป็นต้น เห็นได้ว่าผู้มาเยือนมีกิจกรรมนันทนาการที่คาดหวังและกิจกรรมนันทนาการที่ประกอบจริงสอดคล้องไปในรูปแบบเดียว ซึ่งการที่ผู้มาเยือนมีสิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่ได้รับจริงสอดคล้องกันส่งผลให้ผู้มาเยือนมีประสบการณ์นันทนาการที่ดีต่อการมาเยือนแหล่งนันทนาการในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ในการศึกษาครั้งนี้แม้ว่าผู้มาเยือนจะทำกิจกรรมนันทนาการเหมือนกันในภาพรวม แต่เมื่อพิจารณาถึงทรัพยากรนันทนาการของแหล่งนันทนาการตัวแทนศึกษาทั้ง 5 แหล่งเห็นได้ชัดว่ามีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนตามประเภทแหล่งนันทนาการ โดยเฉพาะองค์ประกอบด้านทรัพยากรนันทนาการ กิจกรรมนันทนาการ รวมถึงรูปแบบการท่องเที่ยวที่ต่างกันไปตามสภาพของพื้นที่ และ

จากผลการศึกษาที่จำแนกตามแหล่งนันทนาการตัวแทนศึกษาเห็นได้ว่า กิจกรรมนันทนาการที่ประกอบจริงมากที่สุด 3 ลำดับแรกจากกิจกรรมนันทนาการทั้งหมดของผู้มาเยือน คือ กิจกรรมชมทิวทัศน์/ทัศนียภาพ ถ่ายภาพ/บันทึกวิดีโอ และพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบ และพบว่ามีเพียงถ้ำน้ำลอดที่มีกิจกรรมที่ขุดถ้ำ/ชมหินงอกหินย้อยเป็นกิจกรรมที่ผู้มาเยือนทำมากใน 3 ลำดับแรก ซึ่งจะแตกต่างไปจากแหล่งนันทนาการอื่น ๆ ทั้งนี้เนื่องจากถ้ำน้ำลอดแห่งนี้มีลักษณะเป็นถ้ำที่มีน้ำไหลผ่านทะลุตัวถ้ำและเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญทางโบราณคดีจากการค้นพบ “โลงผีแมน” ที่มีอายุราว 1,000 ปีภายในถ้ำ ซึ่งได้รับความสนใจอย่างมากจากผู้มาเยือน จึงทำให้ถ้ำน้ำลอดมีกิจกรรมนันทนาการหลัก คือ นำชมถ้ำน้ำลอดและกิจกรรมล่องแพ เมื่อเปรียบเทียบกับถ้ำปลาแม้ว่าจะมีถ้ำเป็นฐานทรัพยากรหลักเหมือนกัน แต่กิจกรรมที่ขุดถ้ำ/ชมหินงอกหินย้อยไม่โดดเด่นเท่ากับกิจกรรมอื่น เนื่องจากถ้ำปลานั้นไม่ได้มีลักษณะเป็นถ้ำขนาดใหญ่เหมือนกับถ้ำน้ำลอด แต่สภาพโดยทั่วไปของถ้ำปลามีลักษณะเป็นถ้ำที่มีน้ำไหลออกจากใต้ภูเขาและมีปลาพลวงอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ส่วนด้านหน้าถ้ำเป็นธารน้ำที่ไหลมาจากภายในถ้ำ สามารถพบเห็นปลาพลวงว่ายน้ำออกมาอยู่ตลอดเวลา สภาพแวดล้อมโดยรอบได้รับการจัดแต่งด้วยพรรณไม้ที่สร้างความร่มรื่น จึงทำให้กิจกรรมที่ขุดถ้ำ/ชมหินงอกหินย้อยที่ถ้ำปลาไม่โดดเด่นมากเมื่อเทียบกับถ้ำน้ำลอด ส่วนน้ำตกผาเสื่อซึ่งมีน้ำตกเป็นทรัพยากรหลักแต่พบว่ากิจกรรมเล่นน้ำตกและว่ายน้ำไม่ใช่กิจกรรมหลักที่ผู้มาเยือนกระทำ ทั้งนี้เนื่องจากน้ำตกผาเสื่อมีพื้นที่สำหรับเล่นน้ำไม่มากนัก ผู้มาเยือนส่วนใหญ่มักจะท่องเที่ยวในลักษณะของการชมความสวยงามของน้ำตกและสภาพแวดล้อมโดยรอบ ตลอดจนเดินศึกษาธรรมชาติและถ่ายภาพมากกว่าการเล่นน้ำ ส่วนโป่งน้ำร้อนท่าปายแม้กิจกรรมแช่น้ำร้อนอาจไม่ได้อยู่ใน 3 ลำดับแรกของกิจกรรมที่ผู้มาเยือนกระทำมากที่สุด แต่ยังคงจัดอยู่ในกิจกรรมในลำดับที่รองลงมาและยังคงมีความสอดคล้องกับตัวทรัพยากรนันทนาการ ส่วนทุ่งบัวตองดอยแม่อุคอซึ่งจัดอยู่ในแหล่งนันทนาการประเภทจุดชมวิว เมื่อพิจารณาจากกิจกรรมนันทนาการ พบว่า ส่วนใหญ่ผู้มาเยือนกระทำกิจกรรมนันทนาการที่ไม่หลากหลายมากนัก แต่ยังคงสอดคล้องกับทรัพยากรนันทนาการ เนื่องจากทุ่งบัวตองดอยแม่อุคอมีลักษณะเป็นภูเขาที่มีดอกบัวตองขึ้นปกคลุมเป็นบริเวณกว้าง โดยดอกบัวตองจะบานในช่วงฤดูหนาวทำให้ภูเขาที่มีสีเขียวปกคลุมกลายเป็นสีเหลือง ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดให้ผู้มาเยือนมาเที่ยวชมความสวยงามของดอกบัวตอง โดยผู้มาเยือนสามารถเดินไปตามเส้นทางเดินเพื่อชมทัศนียภาพของทุ่งบัวตอง ทะเลหมอก และพระอาทิตย์ขึ้น/ตกได้ที่ลานบนยอดเขา ทำให้แหล่งนันทนาการแห่งนี้ไม่เอื้อให้เกิดกิจกรรมอื่น ๆ มากนักนอกจากกิจกรรมนันทนาการพื้นฐาน

ตอนที่ 3 ประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนา ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับ และการเปรียบเทียบประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนากับประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจากการไปเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

3.1 ประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนา

การศึกษาประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งพิจารณาจากการให้ระดับความสำคัญต่อตัวแปรประสบการณ์นันทนาการจำนวน 28 ประเด็นในการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งนันทนาการของผู้มาเยือน พบว่าผู้มาเยือนให้ระดับความสำคัญเฉลี่ยต่อประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาด้านการได้รับอากาศบริสุทธิ์มากที่สุด ($\bar{X} = 4.413$; $SD = 0.790$) รองลงมาคือ การได้ใกล้ชิดสัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ($\bar{X} = 4.300$; $SD = 0.750$) และการผ่อนคลายจากความเครียด วิตกกังวล ($\bar{X} = 4.180$; $SD = 0.852$) ในขณะที่ประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาด้านการพัฒนาทักษะในการประกอบกิจกรรมและฝึกฝนการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ มีความสำคัญต่ำที่สุด ($\bar{X} = 2.269$; $SD = 1.286$) ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในแต่ละแหล่งนันทนาการตัวอย่างที่เป็นตัวแทนพื้นที่ศึกษาผลการศึกษาปรากฏดังนี้

โป่งน้ำร้อนท่าปาย

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนให้ระดับความสำคัญเฉลี่ยต่อประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาด้านการได้รับอากาศบริสุทธิ์มากที่สุด ($\bar{X} = 4.450$; $SD = 0.642$) รองลงมาคือ การผ่อนคลายจากความเครียด วิตกกังวล ($\bar{X} = 4.270$; $SD = 0.723$) และการได้ใกล้ชิดสัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ($\bar{X} = 4.200$; $SD = 0.752$) ในขณะที่ประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาด้านการพัฒนาทักษะในการประกอบกิจกรรมและฝึกฝนการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ มีความสำคัญต่ำที่สุด ($\bar{X} = 2.050$; $SD = 1.313$)

ถ้ำน้ำลอด

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนให้ระดับความสำคัญเฉลี่ยต่อประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาด้านการได้รับอากาศบริสุทธิ์มากที่สุด ($\bar{X} = 4.390$; $SD = 0.650$) รองลงมาคือ การผ่อนคลายจากความเครียด วิตกกังวล ($\bar{X} = 4.240$; $SD = 0.689$) และการได้ใกล้ชิดสัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ($\bar{X} = 4.170$; $SD = 0.766$) ในขณะที่ประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาด้านการพัฒนาทักษะในการประกอบกิจกรรมและฝึกฝนการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ มีความสำคัญต่ำที่สุด ($\bar{X} = 2.240$; $SD = 1.240$)

น้ำตกผาเสื่อ

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนให้ระดับความสำคัญเฉลี่ยต่อประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาด้านการได้รับอากาศบริสุทธิ์มากที่สุด ($\bar{X} = 4.470$; $SD = 0.797$) รองลงมาคือ การได้ใกล้ชิดสัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ($\bar{X} = 4.360$; $SD = 0.659$) และการผ่อนคลายจากความเครียด วิตกกังวล ($\bar{X} = 4.210$; $SD = 0.808$) ในขณะที่ประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาด้านการพัฒนาทักษะในการประกอบกิจกรรมและฝึกฝนการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ มีความสำคัญต่ำที่สุด ($\bar{X} = 2.540$; $SD = 1.193$)

ทุ่งบัวตองดอยแม่อุคอ

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนให้ระดับความสำคัญเฉลี่ยต่อประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาด้านการได้ใกล้ชิดสัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติมากที่สุด ($\bar{X} = 4.550$; $SD = 0.826$) รองลงมาคือ การได้รับอากาศบริสุทธิ์ ($\bar{X} = 4.520$; $SD = 0.847$) และความสนุกสนาน/เพลิดเพลิน ($\bar{X} = 4.280$; $SD = 0.889$) ในขณะที่ประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาด้านการพัฒนาทักษะในการประกอบกิจกรรมและฝึกฝนการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ มีความสำคัญต่ำที่สุด ($\bar{X} = 2.340$; $SD = 1.281$)

ถ้าปลา

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนให้ระดับความสำคัญเฉลี่ยต่อประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาด้านการได้ใกล้ชิดสัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติมากที่สุด ($\bar{X} = 4.250$; $SD = 0.872$) รองลงมาคือ การได้รับอากาศบริสุทธิ์ ($\bar{X} = 4.228$; $SD = 0.962$) และการได้พบเห็นสิ่งแปลกใหม่ ($\bar{X} = 3.989$; $SD = 1.032$) ในขณะที่ประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาด้านการพัฒนาทักษะในการประกอบกิจกรรมและฝึกฝนการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ มีความสำคัญต่ำที่สุด ($\bar{X} = 2.152$; $SD = 1.334$)

รายละเอียดค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอนปรากฏตามตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจำแนกตามประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนา

ประสบการณ์นันทนาการ	แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ (ค่าเฉลี่ย(ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน))					รวม
	โป่งน้ำร้อน ท่าปาย	ถ้ำน้ำลอด	น้ำตกผาเสื่อ	ทุ่งบัวตอง คอยแม่อุคอ	ถ้ำปลา	
1. การได้ใกล้ชิด สัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ	4.200 (0.752)	4.170 (0.766)	4.360 (0.659)	4.550 (0.626)	4.250 (0.872)	4.300 (0.750)
2. การได้ทำกิจกรรม/ใช้เวลาร่วมกับคนใกล้ชิด	4.030 (0.937)	3.810 (1.022)	3.990 (0.847)	3.980 (1.015)	3.782 (1.156)	3.914 (1.000)
3. การได้พบปะ สุกมิตกับผู้อื่น/ผู้คนแปลกหน้า	2.690 (1.022)	2.920 (1.125)	2.950 (1.104)	2.880 (1.148)	3.043 (1.300)	2.890 (1.148)
4. การผจญภัย เสี่ยงภัยและความท้าทาย	2.500 (1.307)	2.880 (1.085)	2.760 (1.046)	2.620 (1.204)	2.608 (1.390)	2.678 (1.224)
5. การพัฒนาทักษะในการประกอบกิจกรรมและฝึกฝนการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ	2.050 (1.313)	2.240 (1.240)	2.540 (1.193)	2.340 (1.281)	2.152 (1.334)	2.269 (1.286)
6. การได้ใช้พลังกำลังและสมรรถภาพร่างกาย	2.360 (1.314)	3.050 (1.226)	2.990 (1.106)	3.040 (1.100)	2.880 (1.357)	2.846 (1.254)
7. การเรียนรู้และศึกษาธรรมชาติ พรรณไม้ และสัตว์ป่า	2.510 (1.330)	2.720 (1.264)	2.970 (1.077)	2.860 (1.215)	2.989 (1.313)	2.798 (1.257)
8. การมีโอกาสไปเยือนสถานที่ที่ใฝ่ฝัน/ประทับใจ	3.900 (0.927)	3.850 (0.845)	3.980 (0.804)	4.050 (0.957)	3.641 (1.237)	3.880 (0.969)

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ประสพการณ์นันทนาการ	แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ (ค่าเฉลี่ย(ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน))					รวม
	โป่งน้ำร้อน ท่าปาย	ถ้ำน้ำลอด	น้ำตกผาเสื่อ	ทุ่งบัวตอง คอยแม่อุคอ	ถ้ำปลา	
9. การเรียนรู้และศึกษาประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น	2.810 (1.012)	3.080 (1.079)	3.270 (0.952)	2.990 (1.087)	3.097 (1.284)	3.048 (1.094)
10. การหลีกเลี่ยงจากสภาพแวดล้อมที่จำน่าเบื่อหน่ายในชีวิตประจำวันชั่วคราว	4.260 (0.786)	4.120 (0.769)	4.200 (0.829)	4.020 (1.063)	3.880 (1.118)	4.098 (0.924)
11. การผ่อนคลายจากความเครียด วิตกกังวล	4.270 (0.723)	4.240 (0.698)	4.210 (0.808)	4.190 (0.873)	3.978 (1.109)	4.180 (0.852)
12. การพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบเงียบ/สันโดษ	4.000 (0.864)	3.850 (0.903)	3.910 (0.965)	3.910 (1.083)	3.891 (1.043)	3.904 (0.980)
13. การได้บุกเบิก/สำรวจสถานที่ใหม่ ๆ	2.790 (1.387)	3.180 (1.298)	3.330 (1.155)	2.940 (1.254)	3.119 (1.459)	3.064 (1.325)
14. การใช้เวลาเป็นส่วนตัว	3.800 (1.015)	3.600 (1.155)	3.810 (1.116)	3.750 (1.019)	3.467 (1.305)	3.688 (1.127)
15. การเป็นอิสระ/ปราศจากการควบคุม	3.850 (0.857)	3.690 (1.080)	3.930 (1.121)	3.880 (1.157)	3.445 (1.345)	3.758 (1.129)
16. การแสดงออกถึงความชอบส่วนบุคคล และ/หรือ สะท้อนค่านิยมของตนเอง	3.500 (0.980)	3.200 (1.128)	3.470 (1.201)	3.600 (1.005)	3.228 (1.368)	3.400 (1.155)

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ประสบการณ์นันทนาการ	แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ (ค่าเฉลี่ย(ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน))					รวม
	โป่งน้ำร้อน ท่าปาย	ถ้ำน้ำลอด	น้ำตกผาเสื่อ	ทุ่งบัวตองคอย แม่อุคอ	ถ้ำปลา	
17. การได้รับอากาศบริสุทธิ์	4.450 (0.642)	4.390 (0.650)	4.470 (0.797)	4.520 (0.847)	4.228 (0.962)	4.413 (0.790)
18. ความสำเร็จและความภูมิใจจากการได้กระทำสิ่งที่ต้องการ	3.610 (1.063)	3.720 (1.045)	3.650 (1.038)	3.900 (0.859)	3.282 (1.385)	3.624 (1.125)
19. การมีโอกาสแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่น	3.010 (1.106)	3.280 (0.986)	3.280 (1.026)	3.130 (1.041)	3.097 (1.343)	3.152 (1.119)
20. การได้ฟื้นฟูสุขภาพกายและสุขภาพจิตจากความกดดันต่าง ๆ	3.660 (0.997)	3.800 (0.964)	3.780 (1.106)	3.750 (0.925)	3.500 (1.313)	3.697 (1.076)
21. การได้แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์	2.700 (1.059)	2.820 (1.104)	2.980 (1.005)	2.960 (1.118)	2.847 (1.240)	2.860 (1.108)
22. การได้พบเห็น/สัมผัสความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของทรัพยากร	3.590 (0.854)	3.880 (0.820)	3.830 (0.975)	4.060 (0.952)	3.630 (1.174)	3.794 (0.970)
23. การได้หลีกเลี่ยงภาระหน้าที่ในชีวิตประจำวัน	4.150 (0.947)	3.980 (0.964)	4.010 (1.078)	4.210 (0.978)	3.587 (1.268)	3.992 (1.067)
24. การได้พบเห็นสิ่งแปลกใหม่	3.860 (0.975)	4.060 (0.827)	4.010 (0.904)	4.100 (0.990)	3.989 (1.032)	3.996 (0.945)

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ประสพการณ์นันทนาการ	แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ (ค่าเฉลี่ย(ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน))					รวม
	โป่งน้ำร้อน ท่าปาย	ถ้ำน้ำลอด	น้ำตกผาเสื่อ	ทุ่งบัวตองคอย แม่อุคอ	ถ้ำปลา	
25. ความสนุกสนาน/เพลิดเพลิน	4.150 (0.757)	4.130 (0.787)	4.080 (0.950)	4.280 (0.889)	3.880 (1.036)	4.096 (0.896)
26. การได้ทำกิจกรรมที่หลากหลาย	3.550 (1.029)	3.600 (1.025)	3.550 (0.957)	3.430 (1.139)	3.119 (1.316)	3.448 (1.109)
27. การได้เป็นผู้นำหรือสอนผู้อื่นในการประกอบกิจกรรม	2.480 (1.298)	2.740 (1.360)	2.810 (1.261)	2.590 (1.288)	2.696 (1.404)	2.642 (1.338)
28. การพึ่งพาตนเอง/ทดสอบความสามารถของตนเอง	2.900 (1.275)	3.120 (1.313)	3.260 (1.276)	3.250 (1.250)	2.880 (1.316)	3.064 (1.310)

จากการศึกษาประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาซึ่งพิจารณาจากการให้ความสำคัญต่อประสบการณ์นันทนาการในการตัดสินใจมาท่องเที่ยวในแหล่งนันทนาการของผู้มาเยือน ผลการศึกษาในครั้งนี้โดยภาพรวมเห็นได้ว่าผู้มาเยือนให้ความสำคัญต่อการได้รับอากาศบริสุทธิ์ การได้ใกล้ชิดสัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ และการผ่อนคลายจากความเครียด วิตกกังวลในสัดส่วนที่สูงกว่าประสบการณ์นันทนาการด้านอื่น ๆ ซึ่งมีความสอดคล้องกับลักษณะของแหล่งนันทนาการที่มีทรัพยากรธรรมชาติเป็นองค์ประกอบหลักของแหล่งนันทนาการ ประกอบกับผู้มาเยือนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มีอายุระหว่าง 21-30 ปีและอยู่ในช่วงวัยทำงาน ประกอบกับมีที่พักอาศัยอยู่ในภาคกลาง โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเมืองใหญ่ที่มีความแออัด ความวุ่นวาย และเต็มไปด้วยมลพิษมากมาย ด้วยเหตุนี้จึงเป็นผลให้ผู้มาเยือนย่อมมีความต้องการที่หลีกเลี่ยงจากสภาพดังกล่าวไปท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติ เพื่อผ่อนคลายความเครียดและใกล้ชิดกับธรรมชาติ ส่งผลให้ประสบการณ์นันทนาการดังกล่าวเป็นสิ่งที่ผู้มาเยือนพึงปรารถนามากกว่าด้านอื่น ๆ

เมื่อเปรียบเทียบผลการศึกษาส่วนนี้กับผลการศึกษาประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาของ กมล (2548) และ แสงจันทร์ (2548) จากตัวแปรประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนา 18 ตัวแปร พบว่า ประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติมีความใกล้เคียงกับการศึกษาในครั้งนี้ โดยส่วนใหญ่แล้วผู้มาเยือนให้ความสำคัญต่อประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาด้านการได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติหรืออยู่ท่ามกลางบรรยากาศธรรมชาติ การได้พบเห็นสิ่งที่สวยงามตามธรรมชาติ การได้หลีกเลี่ยงจากภาวะความแออัดและเสียงอึกทึกของเมือง และการได้หลีกเลี่ยงจากภาระหน้าที่ในชีวิตประจำวันในระดับมากและจัดอยู่ใน 3 ลำดับแรกของประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนามากที่สุด ในขณะที่ผู้มาเยือนให้ความสำคัญต่อประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาด้านการได้ฝึกฝนทักษะในการประกอบกิจกรรมนันทนาการกลางแจ้งและการได้ใช้พลังกำลังในการประกอบกิจกรรมน้อยที่สุด เช่นเดียวกับกับผลการศึกษาในครั้งนี้

หากพิจารณาประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาในรายแหล่งนันทนาการตัวอย่าง พบว่า โป่งน้ำร้อนท่าปาย ถ้ำน้ำลอด และน้ำตกผาเสื่อ ผู้มาเยือนให้ความสำคัญต่อประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนามากที่สุด คือ การได้รับอากาศบริสุทธิ์ ในขณะที่ทุ่งบัวตองดอยแม่อูคอ และถ้ำปลา ผู้มาเยือนให้ความสำคัญต่อประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนามากที่สุด คือ การได้ใกล้ชิด สัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ซึ่งประสบการณ์ดังกล่าวไม่ได้แตกต่างไปจากประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาในภาพรวมมากนัก ในขณะที่ประสบการณ์ที่พึงปรารถนา

ลำดับรองลงมา พบว่า ไปงน้ำร้อนทำปาย ถ้าน้ำลอค และน้ำตกผาเสื่อมีประสบการณ์นั้นทนทานการในลำดับรองลงมาเหมือนกันคือ การผ่อนคลายจากความเครียด วิตกกังวล และการได้ใกล้ชิดสัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ส่วนที่ทุ่งบัวตองคอยแม่อุคคองและถ้ำปลาจะแตกต่างออกไป กล่าวคือ ทุ่งบัวตองคอยแม่อุคคองจะมีประสบการณ์ด้านความสนุกสนาน/เพลิดเพลินอยู่ในลำดับรองลงมา ส่วนถ้ำปลาจะมีประสบการณ์ด้านการได้พบเห็นสิ่งแปลกใหม่อยู่ในลำดับรองลงมา ส่วนประสบการณ์นั้นทนทานการที่พึงปรารถนาที่ผู้มาเยือนให้ความสำคัญน้อยที่สุด คือ การพัฒนาทักษะในการประกอบกิจกรรมและฝึกฝนการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ อีกทั้งยังเป็นเช่นเดียวในแหล่งนั้นทนทานการทั้ง 5 แหล่งอีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากนักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวประเภทนักท่องเที่ยวทั่วไป ที่นิยมท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยม ไม่สนใจต่อความแออัดท่องเที่ยวเพื่อความสนุกสนาน และชอบความสะดวกสบายหรูหรา (สุรเชษฐ์และคณะ, 2538) ทำให้ไม่ต้องการที่จะเผชิญกับความยากลำบากหรือต้องใช้ทักษะในการประกอบกิจกรรม

ทั้งนี้เมื่อจัดกลุ่มตัวแปรประสบการณ์นั้นทนทานการที่พึงปรารถนาด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ปัจจัย (factor analysis) สามารถจัดกลุ่มประสบการณ์ที่พึงปรารถนาออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 (factor 1) คือ ประสบการณ์ด้านความเป็นอิสระ การผ่อนคลายความเครียด และพัฒนาจิตใจ

กลุ่มที่ 2 (factor 2) คือ ประสบการณ์ด้านการผจญภัย ความท้าทาย การบุกเบิกสิ่งใหม่ และพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย

กลุ่มที่ 3 (factor 3) คือ ประสบการณ์ด้านความสนุกสนาน การได้พบเห็นสิ่งใหม่ และหลีกเลี่ยงจากสภาพที่จำเจ

กลุ่มที่ 4 (factor 4) คือ ประสบการณ์ในการแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์

กลุ่มที่ 5 (factor 5) คือ ประสบการณ์ในการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

โดยการจำแนกกลุ่มครั้งนี้สามารถอธิบายค่าความแปรปรวนของตัวแปรทั้ง 28 ตัวแปรได้ ร้อยละ 58.42 (cumulative percentage of variance = 58.42) ซึ่งกลุ่มที่ 1 สามารถอธิบายค่าความแปรปรวนได้มากที่สุด คือ ร้อยละ 15.81 (percentage of variance = 15.81) ดังตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ค่า Factor loading ของประสพการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาของผู้มาเยือน

ประสพการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนา	Factor loading ของแต่ละกลุ่มประสพการณ์				
	1	2	3	4	5
1. การเป็นอิสระ/ปราศจากการควบคุม	.784				
2. การใช้เวลาเป็นส่วนตัว	.751				
3. การได้ฟื้นฟูสุขภาพกายและสุขภาพจิตจากความ กดดันต่าง ๆ	.650				
4. การพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบเงียบ/สันโดษ	.596				
5. การแสดงออกถึงความชอบส่วนบุคคล และ/หรือ สะท้อนค่านิยมของตนเอง	.588				
6. การผ่อนคลายจากความเครียด วิตกกังวล	.580				
7. การหลีกเลี่ยงจากสภาพแวดล้อมที่จำเจน่าเบื่อหน่าย ในชีวิตประจำวันชั่วคราว	.580				
8. ความสำเร็จและความภูมิใจจากการได้กระทำการที่ ต้องการ	.533				
9. การมีโอกาสแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่น	.507				
10. การผจญภัย เสี่ยงภัยและความท้าทาย		.745			
11. การได้ใช้พลังกำลังและสมรรถภาพร่างกาย		.697			
12. การพัฒนาทักษะในการประกอบกิจกรรมและ ฝึกฝนการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ		.695			
13. การเรียนรู้และศึกษาธรรมชาติ พรรณไม้ และ สัตว์ป่า		.635			
14. การได้พบปะ ผูกมิตรกับผู้อื่น/ผู้คนแปลกหน้า		.630			
15. การเรียนรู้และศึกษาประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและ วัฒนธรรมท้องถิ่น		.625			
16. การได้นักเบ็ก/สำรวจสถานที่ใหม่ ๆ		.418			
17. ความสนุกสนาน/เพลิดเพลิน			.750		
18. การได้พบเห็นสิ่งแปลกใหม่			.744		

ตารางที่ 11 (ต่อ)

ประสพการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนา	Factor loading ของแต่ละกลุ่มประสพการณ์				
	1	2	3	4	5
19. การได้พบเห็น/สัมผัสความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ ของทรัพยากร			.695		
20. การได้หลีกเลี่ยงจากภาระหน้าที่ในชีวิตประจำวัน			.645		
21. การได้ทำกิจกรรมที่หลากหลาย			.559		
22. การมีโอกาสไปเยือนสถานที่ที่ใฝ่ฝัน/ประทับใจ			.524		
23. การได้รับอากาศบริสุทธิ์			.475		
24. การพึ่งพาตนเอง/ทดสอบความสามารถของตนเอง				.647	
25. การได้แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์				.615	
26. การได้เป็นผู้นำหรือสอนผู้อื่นในการประกอบ กิจกรรม				.604	
27. การได้ทำกิจกรรม/ใช้เวลาร่วมกับคนใกล้ชิด					.784
28. การได้ใกล้ชิด สัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ					.517

หมายเหตุ Eigenvalues ของ factor 1 ประสพการณ์ด้านความเป็นอิสระ การผ่อนคลายความเครียด และพัฒนาจิตใจ เท่ากับ 4.427

Eigenvalues ของ factor 2 ประสพการณ์ด้านการผจญภัย ความท้าทาย การบุกเบิกสิ่งใหม่ และพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย เท่ากับ 4.046

Eigenvalues ของ factor 3 ประสพการณ์ด้านความสนุกสนาน การได้พบเห็นสิ่งใหม่ และหลีกเลี่ยงจากสภาพที่จำเจ เท่ากับ 3.949

Eigenvalues ของ factor 4 ประสพการณ์ในการแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ และเท่ากับ 2.535

Eigenvalues ของ factor 5 ประสพการณ์ในการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เท่ากับ 1.400

Cumulative Percentage of Variance = 58.42

การจัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาในครั้งนี้สามารถจัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาได้ 5 กลุ่ม จากตัวแปรประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนา 28 ตัวแปร จากการรวบรวมงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านนี้ อาทิ อุษารดี (2548) ในงานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ความหลากหลายทางนันทนาการในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ” ซึ่งได้ศึกษาในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ 18 แห่ง จากกลุ่มตัวอย่าง 1,062 คน ผลการศึกษาพบว่าสามารถจัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาได้ 6 กลุ่ม จากตัวแปรประสบการณ์นันทนาการทั้งหมด 51 ตัวแปร ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 ประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาด้านการพัฒนาตนเองและจิตวิญญาณ กลุ่มที่ 2 ประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาด้านการสัมผัสเรียนรู้ธรรมชาติ กลุ่มที่ 3 ประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาด้านการพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย กลุ่มที่ 4 ประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาด้านการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม กลุ่มที่ 5 ประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาด้านการได้หลีกหนีสิ่งที่จำเจ และกลุ่มที่ 6 ประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาด้านความสะดวกและปลอดภัย และผลการวิจัยของ นภวรรณ และคณะ (2549ก) ในงานวิจัยเรื่อง “ระบบสนับสนุนการวางแผนการจัดการแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน ระยะที่ 1” ซึ่งได้ศึกษาในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ 119 แห่ง จากกลุ่มตัวอย่าง 1,550 คน ผลการศึกษาในส่วนองค์ความรู้ด้านประสบการณ์นันทนาการพบว่า สามารถจัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาได้ 5 กลุ่ม จากตัวแปรประสบการณ์นันทนาการทั้งหมด 18 ตัวแปร ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 ประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาด้านการพัฒนาทักษะทางกายภาพและการพึ่งพาตนเอง กลุ่มที่ 2 ประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาด้านความสงบและสันโดษ โดย กลุ่มที่ 3 ประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาด้านความสะดวกสบายและการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม กลุ่มที่ 4 ประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาด้านการได้พบเห็นสิ่งสวยงามตามธรรมชาติและได้สัมผัสและเรียนรู้จากธรรมชาติ และกลุ่มที่ 5 ประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาด้านการได้หลีกหนีจากภาระหน้าที่ประจำวันและได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน

เมื่อพิจารณากลุ่มประสบการณ์ข้างต้นเห็นได้ว่าภาพรวมของประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติส่วนใหญ่เกี่ยวข้องข้องกับการผ่อนคลายความเครียด การพัฒนาจิตใจและจิตวิญญาณ การพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย การได้หลีกหนีจากสิ่งที่จำเจ การได้ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการเรียนรู้ธรรมชาติและวิถีชีวิต เมื่อเปรียบเทียบผลการศึกษานี้กับผลการศึกษาจากงานวิจัยที่ปรากฏข้างต้นเห็นได้ว่ากลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาค่อนข้างมีความใกล้เคียงกัน แต่อาจมีบางประเด็นที่แตกต่างกันอยู่บ้าง

คือ ด้านความสะดวกและปลอดภัย ด้านการได้พบเห็นสิ่งที่สวยงามตามธรรมชาติ ด้านการได้สัมผัสและเรียนรู้ธรรมชาติ ด้านการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน ด้านความสงบและสันโดษ และด้านความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งความแตกต่างนี้อาจเป็นผลมาจากรูปแบบนันทนาการหรือรูปแบบการท่องเที่ยวทางธรรมชาติของผู้มาเยือนชาวไทยส่วนใหญ่เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะของการเข้าไปชื่นชมและสัมผัสกับธรรมชาติ เพื่อเสริมความหลากหลายของประสบการณ์และตอบสนองความต้องการของตนเอง (ราชพร, 2545) นิยมแสวงหาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ที่ไม่เคยไปเยือนโดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง เดินทางท่องเที่ยวกับกลุ่มคนสนิท เช่น กลุ่มเพื่อน กลุ่มครอบครัว กลุ่มผสมระหว่างเพื่อนและครอบครัว เป็นต้น โดยได้รับการชักชวนจากบุคคลใกล้ชิดหรือคนรู้จักในการเดินทางท่องเที่ยวและเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ รวมถึงการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวจากสื่อประเภทต่าง ๆ ของผู้มาเยือนที่เกินจริง ประกอบกับสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งนันทนาการก่อนเดินทางไปยังแหล่งนันทนาการน้อย ซึ่งปัจจัยดังกล่าวเป็นผลให้ผู้มาเยือนมีความคาดหวังต่อประสบการณ์นันทนาการหรือมีประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาในลักษณะที่หลากหลายและแตกต่างกัน

3.2 ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับ

ผลการศึกษาประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการในจังหวัดแม่ฮ่องสอนโดยภาพรวม ซึ่งพิจารณาจากการระดับประสบการณ์นันทนาการที่ผู้มาเยือนได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการจำนวน 28 ประเด็น พบว่า ผู้มาเยือนมีระดับประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับเฉลี่ยด้านการได้รับอากาศบริสุทธิ์มากที่สุด ($\bar{X} = 4.329$; $SD = 0.817$) รองลงมาคือ การได้ใกล้ชิดสัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ($\bar{X} = 4.104$; $SD = 0.794$) การผ่อนคลายจากความเครียดวิตกกังวล ความสนุกสนาน/เพลิดเพลิน ($\bar{X} = 4.044$ ในสัดส่วนที่เท่ากัน; $SD = 0.940$ และ 0.879 ตามลำดับ) ในขณะที่ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับด้านการพัฒนาทักษะในการประกอบกิจกรรมและฝึกฝนการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X} = 2.291$; $SD = 1.400$) ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในแต่ละแหล่งนันทนาการตัวอย่างที่เป็นตัวแทนพื้นที่ศึกษาผลการศึกษาปรากฏดังนี้

โป่งน้ำร้อนท่าปาย

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนมีระดับประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับเฉลี่ยด้านการได้รับอากาศบริสุทธิ์มากที่สุด ($\bar{X} = 4.340$; $SD = 0.781$) รองลงมาคือ การได้หลีกเลี่ยงภาระหน้าที่ในชีวิตประจำวัน ($\bar{X} = 4.070$; $SD = 1.008$) และ การหลีกเลี่ยงสภาพแวดล้อมที่จำเจ

นำเบื้อหน้าในชีวิตประจำวันชั่วคราว ($\bar{X} = 4.060$; $SD = 1.003$) ในขณะที่ประสบการณ์
 นั้นทนทานการที่ได้รับด้านการพัฒนาทักษะในการประกอบกิจกรรมและฝึกฝนการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ มี
 ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X} = 2.080$; $SD = 1.346$)

ผู้นำลอค

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนมีระดับประสบการณ์นั้นทนทานการที่ได้รับเฉลี่ยด้านการ
 ได้รับอากาศบริสุทธิ์มากที่สุด ($\bar{X} = 4.280$; $SD = 0.726$) รองลงมาคือ การผ่อนคลายจากความเครียด
 วิตกกังวล ($\bar{X} = 4.140$; $SD = 0.779$) และความสนุกสนาน/เพลิดเพลิน ($\bar{X} = 4.100$; $SD = 0.810$)
 ในขณะที่ประสบการณ์นั้นทนทานการที่ได้รับด้านการพัฒนาทักษะในการประกอบกิจกรรมและ
 ฝึกฝนการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X} = 2.320$; $SD = 1.399$)

น้ำตกผาเสื่อ

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนมีระดับประสบการณ์นั้นทนทานการที่ได้รับเฉลี่ยด้านการ
 ได้รับอากาศบริสุทธิ์มากที่สุด ($\bar{X} = 4.360$; $SD = 0.847$) รองลงมาคือ การได้ใกล้ชิดสัมผัสและอยู่
 ท่ามกลางธรรมชาติและ การผ่อนคลายจากความเครียดวิตกกังวล ($\bar{X} = 4.190$ ในสัดส่วนที่เท่ากัน;
 $SD = 0.706$ และ 0.929 ตามลำดับ) การหลีกเลี่ยงจากสภาพแวดล้อมที่จำเจนำเบื้อหน้าในชีวิต
 ประจำวันชั่วคราว ($\bar{X} = 4.170$; $SD = 0.817$) ในขณะที่ประสบการณ์นั้นทนทานการที่ได้รับด้านการ
 พัฒนาทักษะในการประกอบกิจกรรมและฝึกฝนการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X} = 2.650$;
 $SD = 1.313$)

ทุ่งบัวตองดอยแม่อุคอ

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนมีระดับประสบการณ์นั้นทนทานการที่ได้รับเฉลี่ยด้านการ
 ได้รับอากาศบริสุทธิ์มากที่สุด ($\bar{X} = 4.520$; $SD = 0.731$) รองลงมาคือ การได้ใกล้ชิดสัมผัสและอยู่
 ท่ามกลางธรรมชาติ ($\bar{X} = 4.340$; $SD = 0.768$) และ ความสนุกสนาน/เพลิดเพลิน ($\bar{X} = 4.210$;
 $SD = 0.756$) ในขณะที่ประสบการณ์นั้นทนทานการที่ได้รับด้านการพัฒนาทักษะในการประกอบ
 กิจกรรมและฝึกฝนการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X} = 2.220$; $SD = 1.425$)

ถ้าปลา

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนมีระดับประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับเฉลี่ยด้านการได้รับอากาศบริสุทธิ์มากที่สุด ($\bar{X} = 4.109$; $SD = 0.960$) รองลงมาคือ การได้ใกล้ชิดสัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ($\bar{X} = 4.011$; $SD = 0.810$) และ การได้พบเห็นสิ่งแปลกใหม่ ($\bar{X} = 3.857$; $SD = 0.995$) ในขณะที่ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับด้านการพัฒนาทักษะในการประกอบกิจกรรมและฝึกฝนการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X} = 2.242$; $SD = 0.1440$)

รายละเอียดค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอนปรากฏตามตารางที่ 12

ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจำแนกตามประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับ

ประสบการณ์นันทนาการ	แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ (ค่าเฉลี่ย(ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน))					รวม
	โป่งน้ำร้อน ท่าพาย	ถ้ำน้ำลอด	น้ำตกผาเสื่อ	ทุ่งบัวตอง คอยแม่อุคอ	ถ้ำปลา	
1. การได้ใกล้ชิด สัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ	3.900 (0.810)	4.070 (0.820)	4.190 (0.706)	4.340 (0.768)	4.011 (0.810)	4.104 (0.794)
2. การได้ทำกิจกรรม/ใช้เวลาร่วมกับคนใกล้ชิด	3.960 (0.920)	3.790 (1.047)	3.910 (0.842)	3.930 (0.987)	3.637 (1.111)	3.852 (0.984)
3. การได้พบปะ สุกมิตกับผู้อื่น/ผู้คนแปลกหน้า	2.750 (1.149)	3.110 (1.188)	2.960 (1.255)	2.920 (1.277)	3.044 (1.255)	2.948 (1.237)
4. การผจญภัย เสี่ยงภัยและความท้าทาย	2.390 (1.294)	2.790 (1.242)	2.830 (1.223)	2.570 (1.430)	2.670 (1.407)	2.646 (1.332)
5. การพัฒนาทักษะในการประกอบกิจกรรมและฝึกฝนการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ	2.080 (1.346)	2.320 (1.399)	2.650 (1.313)	2.220 (1.425)	2.242 (1.440)	2.291 (1.400)
6. การได้ใช้พลังกำลังและสมรรถภาพร่างกาย	2.460 (1.417)	3.100 (1.259)	3.100 (1.210)	3.280 (1.164)	3.110 (1.378)	2.984 (1.332)
7. การเรียนรู้และศึกษาธรรมชาติ พรรณไม้ และสัตว์ป่า	2.320 (1.278)	2.590 (1.485)	2.970 (1.210)	2.730 (1.254)	2.967 (1.312)	2.692 (1.346)
8. การมีโอกาสไปเยือนสถานที่ที่ใฝ่ฝัน/ประทับใจ	3.800 (0.841)	3.680 (0.963)	3.920 (0.825)	3.980 (1.015)	3.494 (1.224)	3.774 (0.992)

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ประสบการณ์นันทนาการ	แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ (ค่าเฉลี่ย(ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน))					รวม
	โป่งน้ำร้อน ท่าปาย	ถ้ำน้ำลอด	น้ำตกผาเสื่อ	ทุ่งบัวตอง คอยแม่อุคอ	ถ้ำปลา	
9. การเรียนรู้และศึกษาประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น	2.720 (1.016)	2.960 (1.109)	3.300 (1.030)	2.910 (1.173)	3.000 (1.291)	2.968 (1.149)
10. การหลีกเลี่ยงจากสภาพแวดล้อมที่จำน่าเบื่อหน่ายในชีวิตประจำวันชั่วคราว	4.060 (1.003)	4.070 (0.756)	4.170 (0.817)	3.960 (1.154)	3.758 (1.186)	4.004 (0.997)
11. การผ่อนคลายจากความเครียด วิตกกังวล	4.010 (0.823)	4.140 (0.779)	4.190 (0.929)	4.060 (0.973)	3.835 (1.167)	4.044 (0.940)
12. การพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบเงียบ/สันโดษ	3.680 (1.034)	3.760 (0.944)	3.860 (1.054)	3.870 (1.022)	3.670 (1.136)	3.754 (1.054)
13. การได้บุกเบิก/สำรวจสถานที่ใหม่ ๆ	2.690 (1.405)	3.170 (1.288)	3.220 (1.219)	2.850 (1.336)	2.912 (1.532)	2.972 (1.365)
14. การใช้เวลาเป็นส่วนตัว	3.550 (1.019)	3.540 (1.141)	3.700 (1.210)	3.690 (1.134)	3.186 (1.406)	3.540 (1.194)
15. การเป็นอิสระ/ปราศจากการควบคุม	3.740 (0.906)	3.660 (0.987)	3.860 (1.206)	3.800 (1.189)	3.241 (1.377)	3.664 (1.155)
16. การแสดงออกถึงความชอบส่วนบุคคล และ/หรือสะท้อนค่านิยมของตนเอง	3.410 (1.065)	3.310 (1.152)	3.300 (1.267)	3.460 (1.150)	3.164 (1.310)	3.333 (1.188)

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ประสบการณ์นันทนาการ	แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ (ค่าเฉลี่ย(ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน))					รวม
	โป่งน้ำร้อน ท่าปาย	ถ้ำน้ำลอด	น้ำตกผาเสื่อ	ทุ่งบัวตองดอย แม่อุคอ	ถ้ำปลา	
17. การได้รับอากาศบริสุทธิ์	4.340 (0.781)	4.280 (0.726)	4.360 (0.847)	4.520 (0.731)	4.109 (0.960)	4.329 (0.817)
18. ความสำเร็จและความภูมิใจจากการได้กระทำสิ่งที่ต้องการ	3.470 (1.039)	3.720 (1.064)	3.730 (1.090)	3.800 (1.005)	3.340 (1.231)	3.604 (1.105)
19. การมีโอกาสแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่น	2.980 (1.128)	3.240 (1.164)	3.290 (1.038)	3.090 (1.093)	3.065 (1.227)	3.136 (1.138)
20. การได้ฟื้นฟูสุขภาพกายและสุขภาพจิตจากความกดดันต่างๆ	3.690 (0.950)	3.780 (1.040)	3.830 (1.045)	3.760 (0.996)	3.417 (1.265)	3.690 (1.077)
21. การได้แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์	2.700 (1.124)	2.870 (1.152)	3.050 (0.989)	3.010 (1.185)	2.868 (1.249)	2.902 (1.148)
22. การได้พบเห็น/สัมผัสความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของทรัพยากร	3.570 (0.891)	3.970 (0.834)	3.920 (0.872)	4.070 (0.844)	3.626 (1.142)	3.832 (0.932)
23. การได้หลีกเลี่ยงภาระหน้าที่ในชีวิตประจำวัน	4.070 (1.008)	4.010 (0.948)	4.090 (0.911)	4.130 (1.001)	3.626 (1.363)	3.990 (1.058)
24. การได้พบเห็นสิ่งแปลกใหม่	3.780 (0.960)	4.090 (0.877)	3.920 (0.907)	3.980 (0.974)	3.857 (0.995)	3.916 (0.959)

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ประสบการณ์นันทนาการ	แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ (ค่าเฉลี่ย(ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน))					รวม
	โป่งน้ำร้อน ท่าปาย	ถ้ำน้ำลอด	น้ำตกผาเสื่อ	ทุ่งบัวตองดอย แม่อุคอ	ถ้ำปลา	
25. ความสนุกสนาน/เพลิดเพลิน	4.010 (0.859)	4.100 (0.810)	4.070 (0.891)	4.210 (0.756)	3.846 (1.043)	4.044 (0.879)
26. การได้ทำกิจกรรมที่หลากหลาย	3.430 (1.018)	3.510 (1.096)	3.470 (1.068)	3.290 (1.085)	3.099 (1.239)	3.359 (1.112)
27. การได้เป็นผู้นำหรือสอนผู้อื่นในการประกอบกิจกรรม	2.470 (1.243)	2.670 (1.415)	2.870 (1.236)	2.570 (1.265)	2.681 (1.444)	2.640 (1.332)
28. การพึ่งพาตนเอง/ทดสอบความสามารถของตนเอง	2.880 (1.274)	3.160 (1.308)	3.290 (1.149)	3.150 (1.282)	2.912 (1.380)	3.066 (1.298)

จากข้อมูลในส่วนของประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับ ซึ่งพิจารณาจากระดับการได้รับ ประสบการณ์นันทนาการเฉลี่ยของผู้มาเยือน ผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ประสบการณ์นันทนาการที่ ผู้มาเยือนส่วนใหญ่ได้รับมากที่สุด คือ การได้รับอากาศบริสุทธิ์ ซึ่งเหมือนกันในทุกแหล่ง นันทนาการ ส่วนลำดับรองลงมาอาจมีระดับประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับเฉลี่ยแตกต่างกัน ออกไป แต่โดยรวมแล้วยังคงเป็นประสบการณ์นันทนาการด้านการได้ใกล้ชิดสัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติและการผ่อนคลายจากความเครียดวิตกกังวล แต่ในแหล่งนันทนาการบางแห่ง จะมีประสบการณ์นันทนาการด้านอื่น ๆ เพิ่มเติมขึ้นมา เช่น ทุ่งบัวตองคยองแม่อูคอกผู้มาเยือนได้รับ ประสบการณ์นันทนาการด้านความสนุกสนาน/เพลิดเพลินในลำดับรองลงมา ถ้าปลาผู้มาเยือน ได้รับประสบการณ์นันทนาการด้านการพบเห็นสิ่งแปลกใหม่ในลำดับรองลงมา ซึ่งสอดคล้องกับ ประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาและลักษณะการประกอบกิจกรรมของผู้มาเยือนที่ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมชมทิวทัศน์/ทัศนียภาพ ถ่ายภาพ/บันทึกวิดีโอ และพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบ ในขณะที่ประสบการณ์นันทนาการที่ผู้มาเยือนได้รับน้อยที่สุด คือ การพัฒนาทักษะในการประกอบ กิจกรรมและฝึกฝนการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ และเป็นเช่นเดียวกันในทุกแหล่งนันทนาการ ทั้งนี้เมื่อ พิจารณาจากข้อมูลการประกอบกิจกรรมนันทนาการของผู้มาเยือนแล้ว พบว่า กิจกรรมนันทนาการ ที่ผู้มาเยือนส่วนใหญ่กระทำในแหล่งนันทนาการเป็นกิจกรรมนันทนาการที่ไม่ต้องใช้ทักษะหรือ อุปกรณ์ในการทำกิจกรรม จึงทำให้ผู้มาเยือนได้รับประสบการณ์ในด้านนี้น้อยที่สุด ซึ่งสอดคล้อง กับประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาของผู้มาเยือนที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะใน การประกอบกิจกรรมและฝึกฝนการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ น้อยที่สุดเช่นกัน

ทั้งนี้เมื่อจัดกลุ่มตัวแปรด้านประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ ปัจจัย (factor analysis) พบว่าสามารถจัดกลุ่มประสบการณ์ที่ได้รับออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 (factor 1) คือ ประสบการณ์ด้านความเป็นอิสระ การผ่อนคลายความเครียด และ พัฒนาจิตใจ

กลุ่มที่ 2 (factor 2) คือ ประสบการณ์ด้านการผจญภัย ความท้าทาย การบุกเบิกสิ่งใหม่ และ พัฒนาสมรรถภาพร่างกาย

กลุ่มที่ 3 (factor 3) คือ ประสบการณ์ด้านความสนุกสนาน การได้พบเห็นสิ่งใหม่ และ หลีกหนีจากสภาพที่จำเจ

กลุ่มที่ 4 (factor 4) คือ ประสบการณ์ในการแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์

โดยการจำแนกกลุ่มครั้งนี้สามารถอธิบายค่าความแปรปรวนของตัวแปรทั้ง 28 ตัวแปรได้ ร้อยละ 55.39 (cumulative percentage of variance = 55.39) ซึ่งกลุ่มที่ 1 สามารถอธิบายค่าความแปรปรวนได้มากที่สุด คือ ร้อยละ 16.05 (percentage of variance = 16.05) ดังตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ค่า Factor loading ของประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับของผู้มาเยือน

ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับ	Factor loading ของแต่ละกลุ่มประสบการณ์			
	1	2	3	4
1. การหลีกเลี่ยงจากสภาพแวดล้อมที่จำเจน่าเบื่อหน่ายในชีวิตประจำวันชั่วคราว	.719			
2. การพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบเงียบ/สันโดษ	.698			
3. การใช้เวลาเป็นส่วนตัว	.693			
4. การเป็นอิสระ/ปราศจากการควบคุม	.678			
5. การผ่อนคลายจากความเครียด วิตกกังวล	.651			
6. การได้ฟื้นฟูสุขภาพกายและสุขภาพจิตจากความกดดันต่าง ๆ	.606			
7. การได้รับอากาศบริสุทธิ์	.476			
8. การได้บุกเบิก/สำรวจสถานที่ใหม่ ๆ	.432			
9. การผจญภัย เสี่ยงภัยและความท้าทาย		.758		
10. การพัฒนาทักษะในการประกอบกิจกรรมและฝึกฝนการใช้อุปกรณ์ต่างๆ		.750		
11. การเรียนรู้และศึกษาธรรมชาติ พรรณไม้ และสัตว์ป่า		.736		
12. การได้ใช้พลังกำลังและสมรรถภาพร่างกาย		.688		
13. การได้พบปะ ผูกมิตรกับผู้อื่น/ผู้คนแปลกหน้า		.583		
14. การเรียนรู้และศึกษาประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น		.457		
15. ความสนุกสนาน/เพลิดเพลิน			.773	
16. การได้พบเห็นสิ่งแปลกใหม่			.745	
17. การได้พบเห็น/สัมผัสความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของทรัพยากร			.619	

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับ	Factor loading ของแต่ละกลุ่มประสบการณ์			
	1	2	3	4
18. การได้ใกล้ชิด สัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ			.577	
19. การได้ทำกิจกรรมที่หลากหลาย			.555	
20. การได้หลีกเลี่ยงจากภาระหน้าที่ในชีวิตประจำวัน			.532	
21. การได้ทำกิจกรรม/ใช้เวลาร่วมกับคนใกล้ชิด			.484	
22. การมีโอกาสไปเยือนสถานที่ที่ใฝ่ฝัน/ประทับใจ			.427	
23. การได้เป็นผู้นำหรือสอนผู้อื่นในการประกอบกิจกรรม				.709
24. การพึ่งพาตนเอง/ทดสอบความสามารถของตนเอง				.706
25. การได้แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์				.659
26. การแสดงออกถึงความชอบส่วนบุคคล และ/หรือสะท้อนค่านิยมของตนเอง				.636
27. การมีโอกาสแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่น				.527
28. ความสำเร็จและความภูมิใจจากการได้กระทำสิ่งที่ต้องการ				.507

หมายเหตุ Eigenvalues ของ factor 1 ประสบการณ์ด้านความเป็นอิสระ การผ่อนคลายความเครียด และพัฒนาจิตใจ เท่ากับ 4.495

Eigenvalues ของ factor 2 ประสบการณ์ด้านการผจญภัย ความท้าทาย การบุกเบิกสิ่งใหม่ และพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย เท่ากับ 3.697

Eigenvalues ของ factor 3 ประสบการณ์ด้านความสนุกสนาน การได้พบเห็นสิ่งใหม่ และหลีกเลี่ยงจากสภาพที่จำเจ เท่ากับ 3.665

Eigenvalues ของ factor 4 ประสบการณ์ในการแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ เท่ากับ 3.651

Cumulative Percentage of Variance = 55.39

การจัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับในครั้งนี้อยู่สามารถจัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับได้ 4 กลุ่ม จากตัวแปรด้านประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับ 28 ตัวแปร จากการรวบรวมงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านนี้ อาทิ อูฮาร์ดี (2548) ในงานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ความหลากหลายทางนันทนาการในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ” โดยได้ศึกษาใน

แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ 18 แห่งจากกลุ่มตัวอย่าง 1,062 คน ผลการศึกษาพบว่า สามารถจัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับได้ 5 กลุ่มจากตัวแปรประสบการณ์นันทนาการทั้งหมด 53 ตัวแปร ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 ประสบการณ์ที่ได้สัมผัสใกล้ชิดธรรมชาติ กลุ่มที่ 2 ประสบการณ์ที่ได้พัฒนาสมรรถภาพร่างกาย กลุ่มที่ 3 ประสบการณ์ในการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม กลุ่มที่ 4 ประสบการณ์ที่ได้เป็นอิสระและการพัฒนาทางด้านจิตใจ และกลุ่มที่ 5 ประสบการณ์ในการปรับตัวเข้ากับสิ่งใหม่ ส่วนการวิจัยด้านนี้ในต่างประเทศโดย Brown (1982) สามารถจำแนกประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับได้ 17 กลุ่ม ขณะที่ Driver (1983) รวบรวมของกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับได้ 21 กลุ่ม เมื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับผลการศึกษาครั้งนี้เห็นได้ว่าการจัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในประเทศไทยมีความหลากหลายน้อยกว่าในต่างประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากความหลากหลายของกิจกรรมนันทนาการและทรัพยากรนันทนาการที่แตกต่างกันเป็นผลให้กลุ่มของประสบการณ์นันทนาการที่จัดกลุ่มได้นี้น้อยกว่า ประกอบกับรูปแบบการท่องเที่ยวและการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการของผู้มาเยือนชาวไทยส่วนใหญ่มักเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการที่ใช้พละกำลังน้อย นิยมประกอบกิจกรรมนันทนาการพื้นฐาน เช่น ถ่ายภาพ ชมทัศนียภาพ พักผ่อนในบรรยากาศที่สงบ เป็นต้น และมีจำนวนกิจกรรมนันทนาการที่ประกอบในแหล่งนันทนาการน้อยเป็นผลให้ได้รับประสบการณ์นันทนาการไม่หลากหลายนัก หากพิจารณาเปรียบเทียบกับผลการศึกษาของ อูยารดี (2548) เห็นได้ว่าลักษณะของกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติค่อนข้างมีความใกล้เคียงกัน โดยมีบางประเด็นที่แตกต่างกันอยู่บ้าง คือ ด้านการได้สัมผัสใกล้ชิดกับธรรมชาติ ด้านการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และด้านการปรับตัวเข้ากับสิ่งใหม่ ซึ่งความแตกต่างกันนี้อาจเนื่องมาจากความแตกต่างกันของสภาพแวดล้อมของแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ กิจกรรมนันทนาการ และทรัพยากรนันทนาการที่ส่งผลให้ผู้มาเยือนได้รับประสบการณ์นันทนาการที่แตกต่างกันได้ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าความแตกต่างกันนี้ทำให้ผู้มาเยือนไม่ได้รับประสบการณ์นันทนาการดังกล่าวเลย ทั้งนี้ผู้มาเยือนยังคงได้รับประสบการณ์ในด้านนี้อยู่ดังเห็นได้จากค่าระดับการได้รับประสบการณ์นันทนาการที่เกี่ยวข้องกับประเด็นดังกล่าวในตารางที่ 12 ที่มีค่าระดับคะแนนในระดับปานกลาง - มาก เช่น การได้ใกล้ชิดสัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ (ระดับคะแนนเฉลี่ย 4.104) การได้พบปะผูกมิตรกับผู้อื่น/ผู้คนแปลกหน้า (ระดับคะแนนเฉลี่ย 2.948) การได้แบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่น (ระดับคะแนนเฉลี่ย 3.136) เป็นต้น

จากผลการจัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการของผู้มาเยือน พบว่า ประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาสามารถจัดกลุ่มได้หลากหลายกว่าประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับ โดยกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่แตกต่างกันคือ ประสบการณ์นันทนาการในการปฏิสัมพันธ์ทาง

สังคม ทั้งนี้ อาจเป็นผลมาจากระดับการให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเดินทางมาเยือนของผู้มาเยือน ที่ค่อนข้างคาดหวังต่อการได้รับประสบการณ์นันทนาการในด้านต่าง ๆ ในระดับมาก แต่เมื่อได้เข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการแล้ว ประสบการณ์นันทนาการที่ได้มีระดับที่น้อยกว่าสิ่งที่คาดหวังไว้ เนื่องจากผู้มาเยือนยังไม่เคยมีประสบการณ์ในการมาเยือนมาก่อน ประกอบกับการได้รับข้อมูลจากสื่อต่าง ๆ ผ่านคำบอกเล่าหรือการประชาสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจริง จึงนำไปสู่การคาดหวังต่อสิ่งต่าง ๆ ในระดับมากตามไปด้วย

3.3 การเปรียบเทียบประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนา กับ ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจากการไปเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

จากการจัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาและประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับ พบว่า สามารถจัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาได้ 5 กลุ่ม และจัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับได้ 4 กลุ่ม ดังปรากฏในตารางที่ 11 และตารางที่ 13 เป็นผลให้การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ไม่สามารถทำการเปรียบเทียบกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่ผู้วิจัยทำการจัดกลุ่ม โดยใช้สถิติ factor analysis ได้ เนื่องจากคู่ตัวแปรที่ใช้ในการเปรียบเทียบประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนา กับ ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับมีจำนวนไม่สอดคล้องกัน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงทำการเปรียบเทียบประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาและประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับ โดยนำตัวแปรประสบการณ์นันทนาการที่ยังไม่ได้รับการจัดกลุ่มจำนวน 28 ประเด็นมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การศึกษา

ผลการเปรียบเทียบประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาและประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับของผู้มาเยือนจากตัวแปรประสบการณ์นันทนาการจำนวนทั้งสิ้น 28 ตัวแปร โดยใช้สถิติการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยสองประชากรแบบจับคู่ (paired sample t-test) ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิเคราะห์พบว่า ค่าเฉลี่ยประสบการณ์นันทนาการของกลุ่มตัวอย่างมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 จำนวน 16 คู่ จากทั้งหมด 28 คู่ ประกอบด้วย การได้ใกล้ชิดสัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ($t = 6.232$; Sig. = .000) การได้ทำกิจกรรม/ใช้เวลาร่วมกับคนใกล้ชิด ($t = 2.046$; Sig. = .041) การได้ใช้พลังกำลังและสมรรถภาพร่างกาย ($t = -3.432$; Sig. = .001) การเรียนรู้และศึกษาธรรมชาติพรรณไม้และสัตว์ป่า ($t = 2.636$; Sig. = .009) การมีโอกาสไปเยือนสถานที่ที่ใฝ่ฝัน/ประทับใจ ($t = 3.300$; Sig. = .001) การเรียนรู้และศึกษาประวัติศาสตร์วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น ($t = 2.238$; Sig. = .026) การหลีกเลี่ยงจากสภาพ แวดล้อมที่จำเจน่าเบื่อหน่าย

ในชีวิตประจำวันชั่วคราว ($t = 3.002$; $\text{Sig.} = .003$) การผ่อนคลายจากความเครียดวิตกกังวล ($t = 4.191$; $\text{Sig.} = .000$) การพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบเงียบ/สันโดษ ($t = 4.077$; $\text{Sig.} = .000$) การได้นอนหลับ/สำรวจสถานที่ใหม่ ๆ ($t = 2.645$; $\text{Sig.} = .008$) การใช้เวลาเป็นส่วนตัว ($t = 3.965$; $\text{Sig.} = .000$) การเป็นอิสระ/ปราศจากการควบคุม ($t = 2.501$; $\text{Sig.} = .013$) การแสดงออกถึงความชอบส่วนบุคคลและ/หรือสะท้อนค่านิยมของตนเอง ($t = 2.092$; $\text{Sig.} = .037$) การได้รับอากาศบริสุทธิ์ ($t = 2.752$; $\text{Sig.} = .006$) การได้พบเห็นสิ่งแปลกใหม่ ($t = 2.437$; $\text{Sig.} = .015$) และ การได้ทำกิจกรรมที่หลากหลาย ($t = 2.768$; $\text{Sig.} = .006$)

ผลการเปรียบเทียบประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาและประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับ พบว่า มีตัวแปรประสบการณ์นันทนาการ 16 คู่ที่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ โดยส่วนใหญ่มีความแตกต่างในลักษณะที่ผู้มาเยือนมีค่าเฉลี่ยประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาสูงกว่าค่าเฉลี่ยประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับ จำนวน 15 คู่ แต่มีเพียงตัวแปรประสบการณ์นันทนาการ 1 คู่ ที่มีค่าเฉลี่ยประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับมากกว่าค่าเฉลี่ยประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนา คือ การได้ใช้พละกำลังและสมรรถภาพร่างกาย เนื่องจากผู้มาเยือนให้ความสำคัญต่อประสบการณ์นันทนาการด้านการได้ใช้พละกำลังและสมรรถภาพร่างกายน้อยมากในตัดการตัดสินใจเดินทางมาเยือนแหล่งนันทนาการ แต่เมื่อได้มาเยือนและเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการในพื้นที่แล้วได้ใช้พละกำลังในการประกอบกิจกรรมมากพอสมควร จึงทำให้ได้รับประสบการณ์นันทนาการมากกว่าที่คาดหวังเอาไว้ ซึ่งเป็นผลมาจากในแหล่งนันทนาการบางแห่งการเข้าถึงที่ตั้งของทรัพยากรนันทนาการหลักหรือจุดที่มีการประกอบกิจกรรมต้องเดินเท้าจากจุดจอดรถเป็นระยะทางไกลพอสมควรทำให้ผู้มาเยือนรู้สึกว่าคุณเองได้ใช้พละกำลัง

รายละเอียดการเปรียบเทียบประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนากับประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอนปรากฏตามตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ผลการเปรียบเทียบประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนากับประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงของผู้มาเยือน

ประสบการณ์นันทนาการ	ค่าเฉลี่ย		ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน		t	Sig.
	ประสบการณ์	ประสบการณ์	ประสบการณ์	ประสบการณ์		
	นันทนาการ	นันทนาการ	นันทนาการ	นันทนาการ		
	ที่พึงปรารถนา	ที่ได้รับจริง	ที่พึงปรารถนา	ที่ได้รับจริง		
1. การได้ใกล้ชิด สัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ	4.300	4.104	0.750	0.794	6.232	.000
2. การได้ทำกิจกรรม/ใช้เวลาร่วมกับคนใกล้ชิด	3.914	3.852	1.000	0.984	2.046	.041
3. การได้พบปะ ผูกมิตรกับผู้อื่น/ผู้คนแปลกหน้า	2.890	2.948	1.148	1.237	-1.559	.120
4. การผจญภัย เสี่ยงภัยและความท้าทาย	2.678	2.646	1.224	1.332	0.736	.462
5. การพัฒนาทักษะในการประกอบกิจกรรมและฝึกฝนการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ	2.269	2.291	1.286	1.400	-0.614	.540
6. การได้ใช้พลังกำลังและสมรรถภาพร่างกาย	2.846	2.984	1.254	1.332	-3.432	.001
7. การเรียนรู้และศึกษาธรรมชาติ พรรณไม้ และสัตว์ป่า	2.798	2.692	1.257	1.346	2.636	.009
8. การมีโอกาไปเยือนสถานที่ที่ใฝ่ฝัน/ประทับใจ	3.880	3.774	0.969	0.992	3.300	.001
9. การเรียนรู้และศึกษาประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น	3.048	2.968	1.094	1.149	2.238	.026
10. การหลีกเลี่ยงจากสภาพแวดล้อมที่จำเจน่าเบื่อหน่ายในชีวิตประจำวันชั่วคราว	4.098	4.004	0.924	0.997	3.002	.003
11. การผ่อนคลายจากความเครียด วิตกกังวล	4.180	4.044	0.852	0.940	4.191	.000
12. การพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบเงียบ/สันโดษ	3.904	3.754	0.980	1.054	4.077	.000
13. การได้บุกเบิก/สำรวจสถานที่ใหม่ ๆ	3.064	2.972	1.325	1.365	2.645	.008
14. การใช้เวลาเป็นส่วนตัว	3.688	3.540	1.127	1.194	3.965	.000
15. การเป็นอิสระ/ปราศจากการควบคุม	3.758	3.664	1.129	1.155	2.501	.013

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ประสบการณ์นันทนาการ	ค่าเฉลี่ย		ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน		t	Sig.
	ประสบการณ์ นันทนาการ ที่พึงปรารถนา	ประสบการณ์ นันทนาการ ที่ได้รับจริง	ประสบการณ์ นันทนาการ ที่พึงปรารถนา	ประสบการณ์ นันทนาการ ที่ได้รับจริง		
	16. การแสดงออกถึงความชอบส่วนบุคคล และ/หรือ สะท้อนค่านิยมของตนเอง	3.400	3.333	1.155		
17. การได้รับอากาศบริสุทธิ์	4.413	4.329	0.790	0.817	2.752	.006
18. ความสำเร็จและความภูมิใจจากการได้กระทำสิ่งที่ต้องการ	3.624	3.604	1.125	1.105	0.597	.551
19. การมีโอกาสแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่น	3.152	3.136	1.119	1.138	0.478	.633
20. การได้ฟื้นฟูสุขภาพกายและสุขภาพจิตจากความกดดันต่าง ๆ	3.697	3.690	1.076	1.077	0.188	.851
21. การได้แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์	2.860	2.902	1.108	1.148	-1.514	.131
22. การได้พบเห็น/สัมผัสความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของทรัพยากร	3.794	3.832	1.325	0.932	-1.225	.221
23. การได้หลีกเลี่ยงภาระหน้าที่ในชีวิตประจำวัน	3.992	3.990	1.127	1.058	0.062	.951
24. การได้พบเห็นสิ่งแปลกใหม่	3.996	3.916	0.945	0.959	2.437	.015
25. ความสนุกสนาน/เพลิดเพลิน	4.096	4.044	0.896	0.879	1.834	.067
26. การได้ทำกิจกรรมที่หลากหลาย	3.448	3.359	1.109	1.112	2.768	.006
27. การได้เป็นผู้นำหรือสอนผู้อื่นในการประกอบกิจกรรม	2.642	2.640	1.338	1.332	0.058	.954
28. การพึ่งพาตนเอง/ทดสอบความสามารถของตนเอง	3.064	3.066	1.310	1.298	-0.064	.949

ตอนที่ 4 ความพึงพอใจโดยรวม ความต้องการกลับมาเยือน และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาความพึงพอใจโดยรวมและความต้องการกลับมาเยือนแหล่งนันทนาการของ ผู้มาเยือนโดยภาพรวม พบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่รู้สึกพึงพอใจต่อการมาท่องเที่ยวในแหล่ง นันทนาการในระดับมาก ร้อยละ 45.5 รองลงมา รู้สึกพึงพอใจปานกลาง ร้อยละ 32.8 มีความ ต้องการกลับมาเยือนพื้นที่อีกในระดับปานกลาง ร้อยละ 38.4 รองลงมา ต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ อีกในระดับมาก ร้อยละ 26.5

โป่งน้ำร้อนท่าปาย

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่รู้สึกพึงพอใจต่อการมาท่องเที่ยวในแหล่ง นันทนาการในระดับมาก ร้อยละ 48.0 รองลงมา รู้สึกพึงพอใจปานกลาง ร้อยละ 42.0 มีความ ต้องการกลับมาเยือนพื้นที่อีกในระดับปานกลาง ร้อยละ 42.0 รองลงมา ต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ อีกในระดับมาก ร้อยละ 28.0

ถ้ำน้ำลอด

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่รู้สึกพึงพอใจต่อการมาท่องเที่ยวในแหล่ง นันทนาการในระดับมาก ร้อยละ 45.9 รองลงมา รู้สึกพึงพอใจปานกลาง ร้อยละ 28.6 มีความต้องการ กลับมาเยือนพื้นที่อีกในระดับปานกลาง ร้อยละ 34.0 รองลงมา ต้องการกลับมาเยือนพื้นที่อีกใน ระดับมาก ร้อยละ 25.5

น้ำตกผาเสื่อ

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่รู้สึกพึงพอใจต่อการมาท่องเที่ยวในแหล่ง นันทนาการในระดับมาก ร้อยละ 43.0 รองลงมา รู้สึกพึงพอใจปานกลาง ร้อยละ 38.0 มีความ ต้องการกลับมาเยือนพื้นที่อีกในระดับปานกลาง ร้อยละ 39.0 รองลงมา ต้องการกลับมาเยือนพื้นที่ อีกในระดับมาก ร้อยละ 26.0

หุงบัวตองคอยแม่อุคอ

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่รู้สึกพึงพอใจต่อการมาท่องเที่ยวในแหล่ง
นันทนาการ ในระดับมาก ร้อยละ 55.6 รองลงมา รู้สึกพึงพอใจมากที่สุด ร้อยละ 24.2 มีความต้องการ
กลับมาเยือนพื้นที่อีกในระดับปานกลาง ร้อยละ 35.1 รองลงมา ต้องการกลับมาเยือนพื้นที่อีกใน
ระดับมาก ร้อยละ 30.9

ถ้ำปลา

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่รู้สึกพึงพอใจต่อการมาท่องเที่ยวในแหล่ง
นันทนาการ ในระดับปานกลาง ร้อยละ 41.0 รองลงมา รู้สึกพึงพอใจมาก ร้อยละ 35.0 มีความ
ต้องการกลับมาเยือนพื้นที่อีกในระดับปานกลาง ร้อยละ 41.4 รองลงมา ต้องการกลับมาเยือนพื้นที่
อีกในระดับมาก ร้อยละ 22.2

จากการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ความรู้สึกแออัด การพบเห็นพฤติกรรมที่
ทำลายสภาพแวดล้อม ความขัดแย้งระหว่างการประกอบกิจกรรม และความรู้สึกต่อสภาพแวดล้อม
ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสบการณ์นันทนาการของผู้มาเยือน รวมถึงความพึงพอใจโดยรวมและ
ความต้องการกลับมาเยือน โดยภาพรวมพบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้สึกแออัดต่อจำนวน
ผู้มาเยือนที่พบเห็นในแหล่งนันทนาการ คิดเป็นร้อยละ 80.7 รองมา มีความรู้สึกแออัดปานกลาง
คิดเป็นร้อยละ 11.7 สำหรับการพบเห็นพฤติกรรมที่ทำลายสภาพแวดล้อมของผู้มาเยือนกลุ่มอื่น
ส่วนใหญ่ผู้มาเยือนไม่พบเห็นพฤติกรรมดังกล่าว คิดเป็นร้อยละ 75.6 รองลงมาพบเห็นในระดับ
ปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 7.4 โดยในระหว่างที่ท่องเที่ยวในแหล่งนันทนาการผู้มาเยือนส่วนใหญ่ไม่
รู้สึกว่าพฤติกรรมของผู้มาเยือนกลุ่มอื่นขัดแย้งหรือเป็นอุปสรรคต่อการประกอบกิจกรรมของ
ตนเอง คิดเป็นร้อยละ 85.0 รองลงมา มีความรู้สึกขัดแย้งในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 4.6 และ
รู้สึกว่าสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของแหล่งนันทนาการไม่มีสภาพเสื่อมโทรม คิดเป็นร้อยละ
80.4 รองลงมา รู้สึกว่ามีสภาพเสื่อมโทรมปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 7.2 ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในแต่ละ
แหล่งนันทนาการตัวอย่างที่เป็นตัวแทนพื้นที่ศึกษาผลการศึกษาดังกล่าว

โป่งน้ำร้อนท่าปาย

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้สึกแออัดต่อจำนวนผู้มาเยือนที่พบเห็นในแหล่งนันทนาการ คิดเป็นร้อยละ 81.0 รองมาไม่มีความรู้สึกแออัดปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 11.0 สำหรับการพบเห็นพฤติกรรมที่ทำลายสภาพแวดล้อมของผู้มาเยือนกลุ่มอื่น ส่วนใหญ่ผู้มาเยือนไม่พบเห็นพฤติกรรมดังกล่าว คิดเป็นร้อยละ 75.0 รองลงมาพบเห็นในระดับน้อยที่สุดและระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 8.0 ในสัดส่วนที่เท่ากัน โดยในระหว่างที่ท่องเที่ยวในแหล่งนันทนาการผู้มาเยือนส่วนใหญ่ไม่รู้สึกว่าพฤติกรรมของผู้มาเยือนกลุ่มอื่นขัดแย้งหรือเป็นอุปสรรคต่อการประกอบกิจกรรมของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 81.0 รองลงมาไม่มีความรู้สึกขัดแย้งในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 6.0 ในสัดส่วนที่เท่ากัน และรู้สึกว่าสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของแหล่งนันทนาการไม่มีสภาพเสื่อมโทรม คิดเป็นร้อยละ 71.0 รองลงมารู้สึกว่าสภาพเสื่อมโทรมน้อย คิดเป็นร้อยละ 11.0

ถ้ำน้ำลอด

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้สึกแออัดต่อจำนวนผู้มาเยือนที่พบเห็นในแหล่งนันทนาการ คิดเป็นร้อยละ 62.6 รองมาไม่มีความรู้สึกแออัดปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 21.2 สำหรับการพบเห็นพฤติกรรมที่ทำลายสภาพแวดล้อมของผู้มาเยือนกลุ่มอื่น ส่วนใหญ่ผู้มาเยือนไม่พบเห็นพฤติกรรมดังกล่าว คิดเป็นร้อยละ 78.0 รองลงมาพบเห็นในระดับน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 6.0 โดยในระหว่างที่ท่องเที่ยวในแหล่งนันทนาการผู้มาเยือนส่วนใหญ่ไม่รู้สึกว่าพฤติกรรมของผู้มาเยือนกลุ่มอื่นขัดแย้งหรือเป็นอุปสรรคต่อการประกอบกิจกรรมของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 84.8 รองลงมาไม่มีความรู้สึกขัดแย้งในระดับน้อยที่สุด ปานกลาง และมาก คิดเป็นร้อยละ 4.0 ในสัดส่วนที่เท่ากัน และรู้สึกว่าสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของแหล่งนันทนาการไม่มีสภาพเสื่อมโทรม คิดเป็นร้อยละ 74.7 รองลงมารู้สึกว่าสภาพเสื่อมโทรมปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 11.0

น้ำตกผาเสื่อ

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้สึกแออัดต่อจำนวนผู้มาเยือนที่พบเห็นในแหล่งนันทนาการ คิดเป็นร้อยละ 92.0 รองมาไม่มีความรู้สึกแออัดปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 6.0 สำหรับการพบเห็นพฤติกรรมที่ทำลายสภาพแวดล้อมของผู้มาเยือนกลุ่มอื่น ส่วนใหญ่ผู้มาเยือนไม่พบเห็นพฤติกรรมดังกล่าว คิดเป็นร้อยละ 81.0 รองลงมาพบเห็นในระดับน้อยที่สุดและระดับปาน

กลาง คิดเป็นร้อยละ 6.0 ในสัดส่วนที่เท่ากัน โดยในระหว่างที่ท่องเที่ยวในแหล่งนันทนาการผู้มาเยือนส่วนใหญ่ไม่รู้สึกว่าพฤติกรรมของผู้มาเยือนกลุ่มอื่นขัดแย้งหรือเป็นอุปสรรคต่อการประกอบกิจกรรมของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 87.0 รองลงมาไม่มีความรู้สึกขัดแย้งในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 5.0 และรู้สึกว่าสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของแหล่งนันทนาการไม่มีสภาพเสื่อมโทรม คิดเป็นร้อยละ 85.0 รองลงมาไม่รู้สึกว่ามีสภาพเสื่อมโทรมปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 6.0

ทุ่งบัวตองคอกแม่อุค

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้สึกแออัดต่อจำนวนผู้มาเยือนที่พบเห็นในแหล่งนันทนาการ คิดเป็นร้อยละ 84.8 รองมาไม่มีความรู้สึกแออัดปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 10.1 สำหรับการพบเห็นพฤติกรรมที่ทำลายสภาพแวดล้อมของผู้มาเยือนกลุ่มอื่น ส่วนใหญ่ผู้มาเยือนไม่พบเห็นพฤติกรรมดังกล่าว คิดเป็นร้อยละ 60.0 รองลงมาพบเห็นในระดับน้อยที่สุดและระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 12.0 ในสัดส่วนที่เท่ากัน โดยในระหว่างที่ท่องเที่ยวในแหล่งนันทนาการผู้มาเยือนส่วนใหญ่ไม่รู้สึกว่าพฤติกรรมของผู้มาเยือนกลุ่มอื่นขัดแย้งหรือเป็นอุปสรรคต่อการประกอบกิจกรรมของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 84.0 รองลงมาไม่มีความรู้สึกขัดแย้งในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 6.0 และรู้สึกว่าสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของแหล่งนันทนาการไม่มีสภาพเสื่อมโทรม คิดเป็นร้อยละ 81.0 รองลงมาไม่รู้สึกว่ามีสภาพเสื่อมโทรมน้อยและเสื่อมโทรมปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 6.0 ในสัดส่วนที่เท่ากัน

ถ้ำปลา

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้สึกแออัดต่อจำนวนผู้มาเยือนที่พบเห็นในแหล่งนันทนาการ คิดเป็นร้อยละ 82.8 รองมาไม่มีความรู้สึกแออัดปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 10.1 สำหรับการพบเห็นพฤติกรรมที่ทำลายสภาพแวดล้อมของผู้มาเยือนกลุ่มอื่น ส่วนใหญ่ผู้มาเยือนไม่พบเห็นพฤติกรรมดังกล่าว คิดเป็นร้อยละ 84.0 รองลงมาพบเห็นในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 5.0 โดยในระหว่างที่ท่องเที่ยวในแหล่งนันทนาการผู้มาเยือนส่วนใหญ่ไม่รู้สึกว่าพฤติกรรมของผู้มาเยือนกลุ่มอื่นขัดแย้งหรือเป็นอุปสรรคต่อการประกอบกิจกรรมของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 88.0 รองลงมาไม่มีความรู้สึกขัดแย้งในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 4.0 และรู้สึกว่าสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของแหล่งนันทนาการไม่มีสภาพเสื่อมโทรม คิดเป็นร้อยละ 90.0 รองลงมาไม่รู้สึกว่ามีสภาพเสื่อมโทรมน้อยและเสื่อมโทรมปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 3.0 ในสัดส่วนที่เท่ากัน

จากการศึกษาความพึงพอใจโดยรวม ความต้องการกลับมาเยือน และปัจจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจโดยรวมระดับปานกลาง-มาก และมีความต้องการกลับมาเยือนแหล่งนันทนาการในระดับปานกลาง-มากเช่นกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการได้เข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการและการได้รับประสบการณ์นันทนาการที่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ก่อนที่จะเดินทางมายังแหล่งนันทนาการทำให้ผู้มาเยือนมีความพึงพอใจและประทับใจต่อการมาเยือนเป็นอย่างมาก จึงทำให้มีความต้องการกลับมาเยือนแหล่งนันทนาการอีกครั้ง ประกอบกับไม่มีความรู้สึกแออัดต่อจำนวนผู้มาเยือนอื่นที่พบเห็นในแหล่งนันทนาการ เนื่องจากผู้มาเยือนส่วนใหญ่ไม่มีบรรทัดฐานเกี่ยวกับจำนวนผู้มาเยือน กล่าวคือ ยอมให้มีผู้มาเยือนกี่คนก็ได้ในบริเวณที่ประกอบกิจกรรมนันทนาการ อีกทั้งไม่พบเห็นพฤติกรรมที่ทำลายสภาพแวดล้อม ไม่รู้สึกว่าการมาเยือนของกลุ่มอื่น ๆ จะเป็นอุปสรรคต่อการประกอบกิจกรรมนันทนาการของตนเอง และเห็นพ้องกันว่าสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในแหล่งนันทนาการไม่มีความเสื่อมโทรม เนื่องจากผู้มาเยือนส่วนใหญ่ปฏิบัติตามระเบียบและข้อปฏิบัติของแหล่งนันทนาการจึงทำให้การพบเห็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้มาเยือนมีไม่มากนักและแหล่งนันทนาการก็ได้รับการจัดการให้อยู่ในสภาพที่ดี มีการปรับปรุง ดูแล และพัฒนาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติให้อยู่ในสภาพที่สะอาด สวยงามและพร้อมสำหรับการใช้ประโยชน์อยู่เสมอ

รายละเอียดความพึงพอใจโดยรวม ความต้องการกลับมาเยือน และปัจจัยที่เกี่ยวข้องของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอนปรากฏตามตารางที่ 15

ตารางที่ 15 ความพึงพอใจโดยรวม ความต้องการกลับมาเยือน และปัจจัยที่เกี่ยวข้องของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

(n=500)

ปัจจัย	แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ (ร้อยละ(จำนวน))					รวม
	ไปงน้ำร้อนท่าปาย	ถ้ำน้ำลอด	น้ำตกผาเสื่อ	ทุ่งบัวตองดอยแม่อุคอ	ถ้ำปลา	
ความพึงพอใจในการมาเยือน						
ไม่พึงพอใจ	-	3.1(3)	2.0(2)	2.0(2)	1.0(1)	1.6(8)
พึงพอใจน้อยที่สุด	1.0(1)	1.0(1)	1.0(1)	-	2.0(2)	1.0(5)
พึงพอใจน้อย	4.0(4)	4.1(4)	4.0(4)	4.0(4)	6.0(6)	4.4(22)
พึงพอใจปานกลาง	42.0(42)	28.6(28)	38.0(38)	14.1(14)	41.0(41)	32.8(163)
พึงพอใจมาก	48.0(48)	45.9(45)	43.0(43)	55.6(55)	35.0(35)	45.5(226)
พึงพอใจมากที่สุด	5.0(5)	17.3(17)	12.0(12)	24.2(24)	15.0(15)	14.7(73)
รวม	100.0(100)	98.0(98)	100.0(100)	100.0(99)	100.0(100)	100.0(497)
ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	3.520	3.696	3.550	3.947	3.530	3.636
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	0.703	1.003	0.936	0.922	0.965	0.932
ความต้องการกลับมาเยือน						
ไม่ต้องการกลับมาเยือนอีก	14.0(14)	21.3(20)	9.0(9)	10.3(10)	16.2(16)	14.1(69)
ต้องการกลับมาเยือนน้อยที่สุด	1.0(1)	1.0(1)	-	1.0(1)	2.0(2)	1.0(5)
ต้องการกลับมาเยือนน้อย	11.0(11)	6.4(6)	8.0(8)	6.2(6)	4.0(4)	7.1(35)
ต้องการกลับมาเยือนปานกลาง	42.0(42)	34.0(32)	39.0(39)	35.1(34)	41.4(41)	38.4(188)

ตารางที่ 15 (ต่อ)

ปัจจัย	แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ (ร้อยละ(จำนวน))					รวม
	โป่งน้ำร้อนท่าปาย	ถ้ำน้ำลอด	น้ำตกผาเสื่อ	ทุ่งบัวตองคอยแม่อุคอ	ถ้ำปลา	
ต้องการกลับมาเยือนมาก	28.0(28)	25.5(24)	26.0(26)	30.9(30)	22.2(22)	26.5(130)
ต้องการกลับมาเยือนมากที่สุด	4.0(4)	11.7(11)	18.0(18)	16.5(16)	14.1(14)	12.9(63)
รวม	100.0(100)	100.0(94)	100.0(100)	100.0(97)	100.0(99)	100.0(490)
ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	2.810	2.783	3.270	3.260	2.969	3.008
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	1.354	1.636	1.347	1.401	1.523	1.471
ความรู้สึกแออัด						
ไม่แออัด	81.0(81)	62.6(62)	92.0(92)	84.8(84)	82.8(82)	80.7(401)
แออัดน้อยที่สุด	-	2.0(2)	1.0(1)	-	-	0.6(3)
แออัดน้อย	2.0(2)	6.1(6)	1.0(1)	1.0(1)	2.0(2)	2.4(12)
แออัดปานกลาง	11.0(11)	21.2(21)	6.0(6)	10.1(10)	10.1(10)	11.7(58)
แออัดมาก	5.0(5)	7.1(7)	-	3.0(3)	3.0(3)	3.6(18)
แออัดมากที่สุด	1.0(1)	1.0(1)	-	1.0(1)	2.0(2)	1.0(5)
รวม	100.0(100)	100.0(99)	100.0(100)	100.0(99)	100.0(99)	100.0(497)
ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	0.620	1.130	0.210	0.510	0.571	0.599
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	1.324	1.535	0.743	1.223	1.300	1.276

ตารางที่ 15 (ต่อ)

ปัจจัย	แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ (ร้อยละ(จำนวน))					รวม
	โป่งน้ำร้อนท่าปาย	ถ้ำน้ำลอด	น้ำตกผาเสื่อ	ทุ่งบัวตองคอยแม่อุคอ	ถ้ำปลา	
การพบเห็นพฤติกรรมที่ทำลายสภาพแวดล้อม						
ไม่พบเห็น	75.0(75)	78.0(78)	81.0(81)	60.0(60)	84.0(84)	75.6(378)
พบเห็นน้อยที่สุด	8.0(8)	6.0(6)	6.0(6)	12.0(12)	4.0(4)	7.2(36)
พบเห็นน้อย	8.0(8)	3.0(3)	5.0(5)	9.0(9)	5.0(5)	6.0(30)
พบเห็นปานกลาง	5.0(5)	10.0(10)	6.0(6)	12.0(12)	4.0(4)	7.4(37)
พบเห็นมาก	2.0(2)	3.0(3)	2.0(2)	6.0(6)	2.0(2)	3.0(15)
พบเห็นมากที่สุด	2.0(2)	-	-	1.0(1)	1.0(1)	0.8(4)
รวม	100.0(100)	100.0(100)	100.0(100)	100.0(100)	100.0(100)	100.0(500)
ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	0.570	0.500	0.420	0.969	0.398	0.574
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	1.660	1.084	0.976	1.388	1.023	1.154
ความขัดแย้งระหว่างการประกอบกิจกรรม						
ไม่ขัดแย้ง	81.0(81)	84.8(84)	87.0(87)	84.0(84)	88.0(88)	85.0(424)
ขัดแย้งน้อยที่สุด	2.0(2)	4.0(4)	1.0(1)	3.0(3)	4.0(4)	2.8(14)
ขัดแย้งน้อย	5.0(5)	3.0(3)	3.0(3)	2.0(2)	3.0(3)	3.2(16)
ขัดแย้งปานกลาง	6.0(6)	4.0(4)	5.0(5)	6.0(6)	2.0(2)	4.6(23)
ขัดแย้งมาก	2.0(2)	4.0(4)	1.0(1)	4.0(4)	2.0(2)	2.6(13)

ตารางที่ 15 (ต่อ)

ปัจจัย	แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ (ร้อยละ(จำนวน))					รวม
	โป่งน้ำร้อนท่าปาย	ถ้ำน้ำลอด	น้ำตกผาเสื่อ	ทุ่งบัวตองคอยแม่อุคอ	ถ้ำปลา	
ขัดแย้งมากที่สุด	4.0(4)	-	3.0(3)	1.0(1)	1.0(1)	1.8(9)
รวม	100.0(100)	100.0(99)	100.0(100)	100.0(100)	100.0(100)	100.0(499)
ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	0.580	0.370	0.410	0.479	0.296	0.425
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	1.327	0.980	1.156	1.179	0.922	1.123
ความรู้สึกต่อสภาพแวดล้อมในแหล่งนันทนาการ						
ไม่เสื่อมโทรม	71.0(71)	74.7(74)	85.0(85)	81.0(81)	90.0(90)	80.4(401)
เสื่อมโทรมน้อยที่สุด	6.0(6)	5.1(5)	3.0(3)	2.0(2)	2.0(2)	3.6(18)
เสื่อมโทรมน้อย	11.0(11)	4.0(4)	3.0(3)	6.0(6)	3.0(3)	5.4(27)
เสื่อมโทรมปานกลาง	10.0(10)	11.0(11)	6.0(6)	6.0(6)	3.0(3)	7.2(36)
เสื่อมโทรมมาก	2.0(2)	5.1(5)	2.0(2)	4.0(4)	1.0(1)	2.8(14)
เสื่อมโทรมมากที่สุด	-	-	1.0(1)	1.0(1)	1.0(1)	0.6(3)
รวม	100.0(100)	100.0(99)	100.0(100)	100.0(100)	100.0(100)	100.0(499)
ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	0.660	0.674	0.400	0.521	0.265	0.503
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	1.139	1.250	1.054	1.187	0.880	1.118

หมายเหตุ จำนวนรวมแตกต่างกันตามจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามในแต่ละพื้นที่

ตอนที่ 5 ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน 1 : ประสิทธิภาพนันทนาการที่ผู้มาเยือนได้รับจากการไปเยือนแหล่งนันทนาการแต่ละแหล่งแตกต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพนันทนาการที่ได้รับของผู้มาเยือนจากการไปเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติที่เป็นพื้นที่ตัวแทนศึกษา 5 แหล่ง ประกอบด้วย โป่งน้ำร้อนท่าปาย ถ้ำน้ำลอด น้ำตกผาเสื่อ หุบบัวตองคอกแม่อุค และ ถ้ำปลา โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพนันทนาการที่ผู้มาเยือนได้รับจากการไปเยือนแหล่งนันทนาการที่มีลักษณะของฐานทรัพยากรนันทนาการที่แตกต่างกัน ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้มาเยือนได้รับประสิทธิภาพนันทนาการที่แตกต่างกันในแต่ละแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 3 ด้าน คือ ประสิทธิภาพด้านความเป็นอิสระ การผ่อนคลายความเครียด และพัฒนาจิตใจ ($F = 4.032$; $Sig. = .003$) ประสิทธิภาพด้านการผจญภัย ความท้าทาย การบุกเบิกสิ่งใหม่ และพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย ($F = 3.877$; $Sig. = .004$) และ ประสิทธิภาพด้านความสนุกสนาน การได้พบเห็นสิ่งใหม่ และหลีกเลี่ยงจากสภาพที่จำเจ ($F = 4.566$; $Sig. = .001$)

เมื่อนำประสิทธิภาพนันทนาการที่ได้รับไปเปรียบเทียบเชิงซ้อน (multiple comparisons) โดยจำแนกตามแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติเป็นรายคู่ตามวิธีการของ Scheffe พบว่า ผู้มาเยือนน้ำตกผาเสื่อจะได้รับประสิทธิภาพนันทนาการด้านความเป็นอิสระ การผ่อนคลายความเครียด และพัฒนาจิตใจมากกว่าถ้ำปลาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพนันทนาการเท่ากับ 3.900 และ 3.500 ตามลำดับ ส่วนประสิทธิภาพด้านการผจญภัย ความท้าทาย การบุกเบิกสิ่งใหม่และพัฒนาสมรรถภาพร่างกายผู้มาเยือนน้ำตกผาเสื่อจะได้รับประสิทธิภาพนันทนาการมากกว่าโป่งน้ำร้อนท่าปายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพนันทนาการเท่ากับ 2.968 และ 2.453 ตามลำดับ ส่วนประสิทธิภาพด้านความสนุกสนาน การได้พบเห็นสิ่งใหม่และหลีกเลี่ยงจากสภาพที่จำเจผู้มาเยือนหุบบัวตองคอกแม่อุคและน้ำตกผาเสื่อจะได้รับประสิทธิภาพดังกล่าวมากกว่าผู้มาเยือนถ้ำปลาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพนันทนาการเท่ากับ 3.991 3.936 และ 3.636 ตามลำดับ

รายละเอียดการเปรียบเทียบความแตกต่างของประสิทธิภาพนันทนาการที่ได้รับจากการไปเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติแต่ละแหล่งปรากฏตามตารางที่ 16

ตารางที่ 16 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจากการไปเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติแต่ละแห่ง

ประสบการณ์นันทนาการ	\bar{X}	SD	F	Sig.	เปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่				
					โป่งน้ำร้อน ท่าปาย	ถ้ำน้ำลอด	น้ำตก ผาเสื่อ	ทุ่งบัวตอง คอกแม่อุคคอ	ถ้ำปลา
1. ประสบการณ์ด้านความเป็นอิสระ การผ่อนคลาย ความเครียด และพัฒนาจิตใจ			4.032	.003					
โป่งน้ำร้อนท่าปาย	3.720	0.653			-	-	-	-	-
ถ้ำน้ำลอด	3.800	0.671			-	-	-	-	-
น้ำตกผาเสื่อ	3.900	0.767			-	-	-	-	*
ทุ่งบัวตองคอกแม่อุคคอ	3.814	0.712			-	-	-	-	-
ถ้ำปลา	3.500	0.934			-	-	*	-	-
2. ประสบการณ์ด้านการผจญภัย ความท้าทาย การบุกเบิกสิ่ง ใหม่และพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย			3.877	.004					
โป่งน้ำร้อนท่าปาย	2.453	0.936			-	-	*	-	-
ถ้ำน้ำลอด	2.812	0.913			-	-	-	-	-
น้ำตกผาเสื่อ	2.968	0.927			*	-	-	-	-
ทุ่งบัวตองคอกแม่อุคคอ	2.772	0.899			-	-	-	-	-
ถ้ำปลา	2.750	1.066			-	-	-	-	-

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ประสบการณ์นั้นทนการ	\bar{X}	SD	F	Sig.	เปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่				
					โป่งน้ำร้อน ท่าปาย	ถ้ำน้ำลอด	น้ำตก ผาเสื่อ	ทุ่งบัวตอง คอกแม่อุคอ	ถ้ำปลา
3. ประสบการณ์ด้านความสนุกสนาน การได้พบเห็นสิ่ง ใหม่และหลีกเลี่ยงจากสภาพที่จำเจ			4.566	.001					
โป่งน้ำร้อนท่าปาย	3.815	0.601			-	-	-	-	-
ถ้ำน้ำลอด	3.903	0.662			-	-	-	-	
น้ำตกผาเสื่อ	3.936	0.593			-	-	-	-	*
ทุ่งบัวตองคอกแม่อุคอ	3.991	0.630			-	-	-	-	*
ถ้ำปลา	3.636	0.746			-	-	*	*	-
4. ประสบการณ์ในการแสดงออกซึ่งความสามารถและ ความคิดสร้างสรรค์			1.791	.129					
โป่งน้ำร้อนท่าปาย	2.985	0.834			-	-	-	-	-
ถ้ำน้ำลอด	3.161	0.935			-	-	-	-	-
น้ำตกผาเสื่อ	3.255	0.894			-	-	-	-	-
ทุ่งบัวตองคอกแม่อุคอ	3.180	0.858			-	-	-	-	-
ถ้ำปลา	2.980	1.077			-	-	-	-	-

หมายเหตุ * นัยสำคัญที่ระดับ .05

ทั้งนี้สามารถสรุปได้ว่าแหล่งนันทนาการที่ต่างประเภทกันให้ประสบการณ์นันทนาการที่แตกต่างกันแก่ผู้มาเยือน เนื่องจากแหล่งนันทนาการแต่ละแห่งจะมีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทรัพยากรนันทนาการ ลักษณะกิจกรรมนันทนาการ และการจัดการแหล่งนันทนาการที่แตกต่างไปตามเงื่อนไขเฉพาะของแต่ละพื้นที่ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีผลต่อการสร้างประสบการณ์นันทนาการที่ต่างกันของผู้มาเยือน และจากผลการศึกษาที่พบว่าผู้มาเยือนได้รับประสบการณ์นันทนาการที่ต่างกันในแต่ละแหล่งนันทนาการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยประสบการณ์นันทนาการที่ต่างกันคือ ประสบการณ์ด้านความเป็นอิสระ การผ่อนคลายความเครียด และพัฒนาจิตใจ ประสบการณ์ด้านการผจญภัย ความท้าทาย การบุกเบิกสิ่งใหม่ และพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย และประสบการณ์ด้านความสนุกสนาน การได้พบเห็นสิ่งใหม่ และหลีกเลี่ยงจากสภาพที่จำเจ ซึ่งมีสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อูยารดี (2548) ที่พบว่า ประสบการณ์ที่ได้พัฒนาสมรรถภาพร่างกาย ประสบการณ์ที่ได้ความเป็นอิสระและได้พัฒนาจิตใจ และประสบการณ์ในการปรับตัวเข้ากับสิ่งใหม่มีความสัมพันธ์กับประเภทของแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ ทั้งนี้เนื่องจากแหล่งนันทนาการตัวอย่างทั้ง 5 แห่ง คือ โป่งน้ำร้อนท่าปาย ถ้ำน้ำลอด น้ำตกผาเสื่อ หุ่นบัวตองคอกแม่อุค และถ้ำปลา มีองค์ประกอบด้านทรัพยากรนันทนาการที่ต่างกัน กิจกรรมนันทนาการบางกิจกรรมก็มีความจำเพาะในบางแหล่งนันทนาการเท่านั้น และลักษณะการจัดการแหล่งนันทนาการก็มีความแตกต่างตามเงื่อนไขของแต่ละแหล่งนันทนาการ ด้วยเหตุนี้จึงมีผลให้ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับของผู้มาเยือนมีความแตกต่างกัน

ส่วนประสบการณ์นันทนาการที่ไม่มีความแตกต่าง คือ ประสบการณ์ในการแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเมื่อพิจารณาในกลุ่มของประสบการณ์กลุ่มนี้ พบว่าประกอบด้วย ประสบการณ์นันทนาการด้านการได้เป็นผู้นำหรือสอนผู้อื่นในการประกอบกิจกรรมการพึ่งพาตนเอง/ทดสอบความสามารถของตนเอง การได้แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์ การแสดงออกถึงความชอบส่วนบุคคล และ/หรือสะท้อนค่านิยมของตนเอง การมีโอกาสแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่น และความสำเร็จและความภูมิใจจากการได้กระทำการที่ต้องการ ซึ่งประสบการณ์ดังกล่าวเป็นประสบการณ์นันทนาการที่ผู้มาเยือนได้รับในระดับที่น้อยเมื่อเทียบกับประสบการณ์นันทนาการในด้านอื่น ๆ ดังตารางที่ 12 และอาจเนื่องจากปัจจัยจากการตัดสินใจท่องเที่ยวของผู้มาเยือนมาจากการได้รับการชักชวนจากเพื่อนหรือครอบครัวและการเดินทางที่เป็นกลุ่มคณะที่มีจำนวนสมาชิกกลุ่มมากทำให้ผู้มาเยือนต้องทำกิจกรรมนันทนาการตามความสนใจและความชอบของกลุ่ม โอกาสในการได้แสดงออกถึงความต้องการและความชอบของตนเองจึงลดน้อยลงตลอดจนเมื่อพิจารณาจากกิจกรรมนันทนาการที่ผู้มาเยือนส่วนใหญ่เลือกกระทำ เช่น ชมทิวทัศน์/

ทัศนียภาพ ถ่ายภาพ/บันทึกวิดีโอ พักผ่อนในบรรยากาศที่สงบ ศึกษาธรรมชาติ เป็นต้น เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้แสดงออกความเป็นผู้นำน้อย รวมถึงเป็นกิจกรรมที่ใช้ทักษะในการทำกิจกรรมน้อยซึ่งทำให้ผู้มีความรู้สึกภูมิใจจากการได้ประสบความสำเร็จน้อย จากปัจจัยดังกล่าวจึงเป็นผลให้ประสบการณ์นันทนาการในการแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ไม่มีความแตกต่างกันในแหล่งนันทนาการแต่ละแห่ง

สมมติฐานที่ 2 : ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจโดยรวมและความต้องการกลับมาเยือน

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับกับความพึงพอใจโดยรวม พบว่า ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 3 ด้าน คือ ประสบการณ์ด้านความสนุกสนาน การได้พบเห็นสิ่งใหม่ ประสบการณ์ด้านความเป็นอิสระ การผ่อนคลายความเครียด และพัฒนาจิตใจ และหลีกเลี่ยงจากสภาพที่จำเจ และประสบการณ์ในการแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .328, .190, และ .142 ตามลำดับ และมีค่าเป็นบวก (+) หรือมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน และมีประสบการณ์นันทนาการ 1 ด้านที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ ประสบการณ์ด้านการผจญภัย ความท้าทาย การบุกเบิกสิ่งใหม่ และพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .101 และมีค่าเป็นบวก (+) หรือมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งนี้สามารถสรุปได้ว่า ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจโดยรวม ซึ่งหากผู้มาเยือนได้รับประสบการณ์นันทนาการในด้านต่าง ๆ มากจะมีความพึงพอใจโดยรวมต่อการมาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติมากตามไปด้วย

ส่วนผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับกับความต้องการกลับมาเยือน พบว่า ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับมีความสัมพันธ์กับความต้องการกลับมาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ ประสบการณ์ในการแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ ประสบการณ์ด้านการผจญภัย ความท้าทาย การบุกเบิกสิ่งใหม่ และพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย ประสบการณ์ด้านความเป็นอิสระ การผ่อนคลายความเครียด และพัฒนาจิตใจ และประสบการณ์ด้านความสนุกสนาน การได้พบเห็นสิ่งใหม่ และหลีกเลี่ยงจากสภาพที่จำเจ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .239, .225, .214, และ .213 ตามลำดับ และมีค่าเป็นบวก (+) หรือมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งนี้สามารถสรุปได้ว่า ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับมีความสัมพันธ์กับความต้องการกลับมาเยือน ซึ่งหากผู้มา

เยือนได้รับประสบการณ์นันทนาการในด้านต่าง ๆ มากจะมีความต้องการกลับมาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในระดับที่มากตามไปด้วย

นอกจากนี้ยังพบว่าความพึงพอใจโดยรวมมีความสัมพันธ์กับความต้องการกลับมาเยือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .429 และมีค่าเป็นบวก (+) หรือมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ หากผู้มาเยือนรู้สึกพึงพอใจต่อการมาเยือนแหล่งนันทนาการมากย่อมส่งผลให้ผู้มาเยือนรู้สึกอยากกลับมาเยือนแหล่งนันทนาการอีกเมื่อมีโอกาส ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าประสบการณ์นันทนาการมีผลต่อความพึงพอใจและความต้องการกลับมาเยือนแหล่งนันทนาการของผู้มาเยือนอย่างยิ่ง กล่าวคือ เมื่อผู้มาเยือนมีระดับประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับสูงย่อมรู้สึกพึงพอใจมาก และเมื่อผู้มาเยือนรู้สึกพึงพอใจต่อการมาเยือนและประกอบกิจกรรมนันทนาการมากแล้ว ส่งผลให้ผู้มาเยือนมีความต้องการกลับมาเยือนแหล่งนันทนาการอีกในอนาคต

รายละเอียดการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับกับความพึงพอใจโดยรวมและความต้องการย้ายแหล่งนันทนาการปรากฏตามตารางที่ 17

ตารางที่ 17 ค่าสหสัมพันธ์เพียร์สัน (r) ระหว่างประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับกับความพึงพอใจโดยรวมและความต้องการย้ายแหล่งนันทนาการ

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)					
	1	2	3	4	5	6
1. ประสบการณ์ด้านความเป็นอิสระ การผ่อนคลายความเครียด และพัฒนาจิตใจ	1.000					
2. ประสบการณ์ด้านการผจญภัย ความท้าทาย การบุกเบิกสิ่งใหม่ และพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย	.477**	1.000				
3. ประสบการณ์ด้านความสนุกสนาน การได้พบเห็นสิ่งใหม่ และหลีกเลี่ยงจากสภาพที่จำเจ	.666**	.432**	1.000			
4. ประสบการณ์ในการแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์	.634**	.645**	.577**	1.000		
5. ความพึงพอใจโดยรวม	.190**	.101*	.328**	.142**	1.000	
6. ความต้องการกลับมาเยือนแหล่งนันทนาการ	.214**	.225**	.213**	.239**	.429**	1.000

หมายเหตุ * นัยสำคัญที่ระดับ .05 ** นัยสำคัญที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับกับความพึงพอใจโดยรวม พบว่า ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้ง 4 กลุ่มประสบการณ์นันทนาการ แม้เมื่อพิจารณาถึงระดับความสัมพันธ์แล้ว อาจจะมีค่าความสัมพันธ์ไม่สูงมากนัก แต่ผลการศึกษาก็ชี้ให้เห็นว่าความพึงพอใจโดยรวมของผู้มาเยือนเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อประสบการณ์นันทนาการของผู้มาเยือนอย่างยิ่ง อีกทั้งมิติทิศทางของความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันอีกด้วย กล่าวคือ หากผู้มาเยือนได้รับประสบการณ์นันทนาการในระดับมากย่อมมีความพึงพอใจโดยรวมมากเช่นกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากความพึงพอใจนั้นเปรียบเสมือนการประมวลความรู้สึกในขั้นสุดท้ายของการได้มาเยือนและเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการของผู้มาเยือนจากสภาพการณ์ต่าง ๆ แม้อาจไม่ได้แสดงออกเป็นกิริยาท่าทางแต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าความพึงพอใจนั้นมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับปัจจัยอื่น ๆ และอาจมีผลต่อประสบการณ์นันทนาการของผู้มาเยือนอีกด้วย

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับกับความต้องการกลับมาเยือน พบว่า ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับมีความสัมพันธ์กับความต้องการกลับมาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติอย่างมีนัยสำคัญ ทั้ง 4 กลุ่มประสบการณ์ ทั้งนี้เนื่องจากผู้มาเยือนได้รับการตอบสนองต่อประสบการณ์นันทนาการได้สอดคล้องกับความคาดหวัง รวมถึงการประเมินความรู้สึกต้องการกลับมาเยือนแหล่งนันทนาการนั้นอาจไม่ได้เป็นผลมาจากประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับเพียงประเด็นเดียว แต่อาจมีปัจจัยอื่น ๆ ร่วมด้วยเป็นผลให้ในภาพรวมของความสัมพัทธ์ระหว่างประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับและความต้องการกลับมาเยือนมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันและมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างยิ่ง นอกจากนี้ยังพบว่าความพึงพอใจโดยรวมมีความสัมพันธ์กับความต้องการกลับมาเยือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่ผู้มาเยือนมีความพึงพอใจสูงต่อการมาเยือนแหล่งนันทนาการทั้งจากการได้เข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการและการได้รับประสบการณ์นันทนาการที่สอดคล้องกับที่คาดหวัง ย่อมทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีและประทับใจในแหล่งนันทนาการ ส่งผลให้มีความรู้สึกต้องการกลับมาเยือนแหล่งนันทนาการอีกครั้งเมื่อมีโอกาส เพื่อรำลึกถึงความประทับใจต่อแหล่งนันทนาการที่ตนเองได้มีโอกาสไปเยือน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ แสงจันทร์ (2548) ได้สรุปไว้ว่า ความพึงพอใจโดยรวมมีอิทธิพลต่อความต้องการกลับมาเยือน

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

การวิเคราะห์รูปแบบนันทนาการและประสบการณ์นันทนาการของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอนในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบนันทนาการและประสบการณ์นันทนาการของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อเปรียบเทียบประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนา กับประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงจากการไปเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ และเปรียบเทียบประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริงจากการไปเยือนแหล่งนันทนาการแต่ละแหล่ง และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับ กับ ความพึงพอใจโดยรวม และความต้องการกลับมาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจำนวน 500 ตัวอย่างจากผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการศึกษาพบว่า

ผู้มาเยือนที่เดินทางไปเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีสัดส่วนของเพศชายและเพศหญิงใกล้เคียงกัน ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 21-30 ปี อายุเฉลี่ยประมาณ 32 ปี มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน มีรายได้เฉลี่ยประมาณ 26,363 บาทต่อเดือน และมีที่พักอาศัยในภาคกลาง ส่วนรูปแบบนันทนาการของผู้มาเยือนพบว่า ผู้มาเยือนส่วนใหญ่ไม่เคยเดินทางมาเยือนแหล่งนันทนาการมาก่อน ประเภทกลุ่มการเดินทางเป็นกลุ่มเพื่อน มีจำนวนสมาชิกกลุ่มเฉลี่ยประมาณ 9 คน นิยมเดินทางมาโดยรถยนต์ส่วนตัว และได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งนันทนาการจากการแนะนำของเพื่อน มีพฤติกรรมการเตรียมความพร้อมก่อนการเดินทางโดยผู้มาเยือนส่วนใหญ่จะจัดเตรียมสัมภาระและอุปกรณ์ที่จำเป็นในการเดินทางล่วงหน้าก่อนเดินทางเข้าสู่แหล่งนันทนาการมากที่สุด ในขณะที่ทำการติดต่อสอบถามและ/หรือขออนุญาตผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวก่อนการเดินทางน้อยที่สุด ซึ่งในการมาเยือนแหล่งนันทนาการส่วนใหญ่ผู้มาเยือนจะไม่พักค้างแรมในแหล่งนันทนาการและใช้เวลาท่องเที่ยวในแหล่งนันทนาการประมาณ 1 ชั่วโมง 25 นาที โดยกิจกรรมนันทนาการที่ผู้มาเยือนคาดหวังจะกระทำเมื่อมาเยือนแหล่งนันทนาการมากที่สุด คือ การชมทิวทัศน์/ทัศนียภาพ และกิจกรรมที่ผู้มาเยือนมีความคาดหวังต่ำที่สุด คือ ศึกษาธรณีวิทยา ส่วนกิจกรรมนันทนาการที่ผู้มาเยือนมีโอกาสกระทำจริงมากที่สุด คือ การชมทิวทัศน์/ทัศนียภาพ และกิจกรรมว่ายนน้ำเป็นกิจกรรมที่ผู้มาเยือนมีโอกาสกระทำน้อยที่สุด

สำหรับประสบการณ์นันทนาการของผู้มาเยือน พบว่า ผู้มาเยือนให้ความสำคัญต่อประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาด้านการได้รับอากาศบริสุทธิ์มากที่สุด ในขณะที่การพัฒนาทักษะในการประกอบกิจกรรมและฝึกฝนการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นสิ่งผู้มาเยือนให้ความสำคัญน้อยที่สุด และเมื่อผู้มาเยือนได้เข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการแล้ว ผู้มาเยือนได้รับประสบการณ์นันทนาการสอดคล้องกับประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาเช่นกัน ส่วนการจัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการทั้งสอง พบว่า สามารถจัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนา 28 ตัวแปรได้ 5 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ประสบการณ์ด้านความเป็นอิสระ การผ่อนคลายความเครียด และพัฒนาจิตใจ กลุ่มที่ 2 ประสบการณ์ด้านการผจญภัย ความท้าทาย การบุกเบิกสิ่งใหม่ และพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย กลุ่มที่ 3 ประสบการณ์ด้านความสนุกสนาน การได้พบเห็นสิ่งใหม่ และหลีกเลี่ยงจากสภาพที่จำเจ กลุ่มที่ 4 ประสบการณ์ในการแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ และ กลุ่มที่ 5 ประสบการณ์ในการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ส่วนประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับสามารถจัดกลุ่มประสบการณ์นันทนาการทั้ง 28 ตัวแปรได้ 4 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ประสบการณ์ด้านความเป็นอิสระ การผ่อนคลายความเครียด และพัฒนาจิตใจ กลุ่มที่ 2 ประสบการณ์ด้านการผจญภัย ความท้าทาย การบุกเบิกสิ่งใหม่ และพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย กลุ่มที่ 3 ประสบการณ์ด้านความสนุกสนาน การได้พบเห็นสิ่งใหม่ และหลีกเลี่ยงจากสภาพที่จำเจ และ กลุ่มที่ 4 ประสบการณ์ในการแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ เมื่อเปรียบเทียบประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนา กับประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจำนวน 28 คู่ พบว่า มีประสบการณ์นันทนาการ 16 คู่ ที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยส่วนใหญ่มีความแตกต่างในลักษณะที่ผู้มาเยือนมีประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนามากกว่าประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจริง ยกเว้นการใช้พลังกาฬและสมรรถภาพร่างกายที่ผู้มาเยือนมีประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับมากกว่าประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนา

ส่วนการศึกษาคความพึงพอใจโดยรวม ความต้องการกลับมาเยือน และปัจจัยที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่ผู้มาเยือนไม่รู้สึกรอคอยต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่พบเห็นในแหล่งนันทนาการ และไม่รู้สึกรว่าพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวกลุ่มอื่น ๆ จะเป็นอุปสรรคหรือขัดแย้งต่อการประกอบกิจกรรมของตนเอง อีกทั้งไม่พบเห็นพฤติกรรมที่ทำลายสภาพแวดล้อมของนักท่องเที่ยวกลุ่มอื่น ๆ และมีความเห็นว่าสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของแหล่งนันทนาการไม่มีสภาพเสื่อมโทรม จากปัจจัยเหล่านี้เป็นผลให้ผู้มาเยือนส่วนใหญ่ยังคงมีความพึงพอใจในระดับมากต่อการมาเยือนแหล่งนันทนาการ และมีความต้องการกลับมาเยือนแหล่งนันทนาการเดิมอีกในระดับปานกลาง

สำหรับผลการเปรียบเทียบประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับจากการไปเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติแต่ละแหล่ง พบว่า ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับ (ประกอบด้วย ประสบการณ์ด้านความเป็นอิสระ การผ่อนคลายความเครียด และพัฒนาจิตใจ ประสบการณ์ด้านการผจญภัย ความท้าทาย การบุกเบิกสิ่งใหม่ และพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย และประสบการณ์ด้านความสนุกสนาน การได้พบเห็นสิ่งใหม่ และหลีกเลี่ยงจากสภาพที่จำเจ) มีความแตกต่างกันในแต่ละแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับกับความพึงพอใจโดยรวมและความต้องการกลับมาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ พบว่า ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับทั้ง 4 กลุ่ม (ประกอบด้วย ประสบการณ์ด้านความเป็นอิสระ การผ่อนคลายความเครียด และพัฒนาจิตใจ ประสบการณ์ด้านการผจญภัย ความท้าทาย การบุกเบิกสิ่งใหม่ และพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย ประสบการณ์ด้านความสนุกสนาน การได้พบเห็นสิ่งใหม่ และหลีกเลี่ยงจากสภาพที่จำเจ และประสบการณ์ในการแสดงออกซึ่งความสามารถและความคิดสร้างสรรค์) มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจโดยรวมและความต้องการกลับมาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดการแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอนโดยภาพรวม

1. ควรเน้นการเผยแพร่ข้อมูล ความรู้และการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติแก่ผู้มาเยือนโดยให้ข้อมูลที่เป็นจริงสอดคล้องกับสภาพของพื้นที่ ทั้งในเรื่องทรัพยากร นันทนาการ กิจกรรมนันทนาการ การเดินทาง การบริการต่าง ๆ และการเตรียมความพร้อมก่อนการเดินทาง เนื่องจากข้อมูลจากผลการศึกษาเห็นได้ว่าผู้มาเยือนส่วนใหญ่ไม่เคยเดินทางมาเยือนแหล่งนันทนาการมาก่อน รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งนันทนาการจากการแนะนำของเพื่อนและจากสื่อประเภทต่าง ๆ รวมถึงมีพฤติกรรมในการสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งนันทนาการและพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลกับผู้ที่เคยไปท่องเที่ยวมาก่อนในระดับน้อย ซึ่งอาจทำให้ได้รับข้อมูลที่คลาดเคลื่อนไปจากข้อเท็จจริงในแหล่งนันทนาการ ดังนั้น การให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้มาเยือนจะช่วยให้ผู้มาเยือนมีความคาดหวังในสิ่งต่าง ๆ สอดคล้องกับความเป็นจริง ช่วยให้ผู้มาเยือนสามารถตัดสินใจในการเลือกแหล่งนันทนาการให้เหมาะสมตามความต้องการของตนเอง และสร้างประสบการณ์นันทนาการที่มีคุณภาพแก่ผู้มาเยือน

2. จากผลการศึกษาในส่วนกิจกรรมนันทนาการ พบว่า ผู้มาเยือนมีความคาดหวังและเลือกทำกิจกรรมนันทนาการ เช่น ชมทิวทัศน์ ถ่ายภาพ พักผ่อนในบรรยากาศที่สงบ เดินป่า/เดินศึกษาธรรมชาติ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้มีความสอดคล้องกับฐานทรัพยากรนันทนาการอยู่แล้ว แต่ควรมีการจัดการเพิ่มเติมในส่วนการส่งเสริมให้ผู้มาเยือนมีพฤติกรรมในการประกอบกิจกรรมที่ถูกต้อง เพื่อลดผลกระทบต่อทรัพยากรนันทนาการ โดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งมีความเปราะบางต่อการถูกทำลายและใช้ระยะเวลายาวนานในการฟื้นฟูเมื่อเกิดความเสียหาย เนื่องจากภายในแหล่งนันทนาการยังคงปรากฏร่องรอยความเสียหายต่อทรัพยากรนันทนาการที่เกิดจากการกระทำของผู้มาเยือน เช่น ร่องรอยหักเห็ดเหินงอก/เหินย้อย ร่องรอยขีดเขียนตามต้นไม้ ร่องรอยการทิ้งขยะ บริเวณพื้นที่ประกอบกิจกรรม เป็นต้น ตลอดจนควรมีความเข้มงวดในการบังคับใช้กฎระเบียบและบทลงโทษแก่ผู้มาเยือนที่กระทำพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

3. เมื่อพิจารณาจากจำนวนกิจกรรมนันทนาการเฉลี่ยที่ผู้มาเยือนประกอบในแหล่งนันทนาการ เห็นได้ว่าผู้มาเยือนมีการประกอบกิจกรรมนันทนาการที่ไม่หลากหลายมากนัก เมื่อเทียบกับกิจกรรมนันทนาการที่ผู้มาเยือนสามารถเลือกประกอบในแหล่งนันทนาการ จึงควรมีการพัฒนาและส่งเสริมกิจกรรมนันทนาการอื่น ๆ ให้มีความโดดเด่นและน่าสนใจ เพื่อสร้างทางเลือกที่หลากหลายให้แก่ผู้มาเยือน แต่ต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับฐานทรัพยากรนันทนาการแต่ละประเภทและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับทรัพยากรธรรมชาติด้วย

4. ควรเน้นการจัดการแหล่งนันทนาการให้คงสภาพธรรมชาติไว้ให้ได้มากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากผลการศึกษาในส่วนของการประเมินนันทนาการทั้งประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนาและประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับต่างมีความสอดคล้องกันว่าการได้รับอากาศที่บริสุทธิ์และการได้ใกล้ชิด สัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการเดินทางมาเยือนแหล่งนันทนาการและเป็นสิ่งที่ผู้มาเยือนได้รับจากการเดินทางมาเยือนเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ผู้จัดการแหล่งนันทนาการจึงควรให้ความสำคัญต่อการรักษาประสบการณ์นันทนาการเหล่านี้เอาไว้ ซึ่งดำเนินการได้โดยการรักษาสภาพธรรมชาติของแหล่งนันทนาการให้มากที่สุด ซึ่งสามารถใช้หลักการลดการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกที่ฟุ่มเฟือยที่ทำลายทัศนียภาพธรรมชาติ การตกแต่งภูมิทัศน์ด้วยพรรณไม้ดั้งเดิมที่มีในแหล่งนันทนาการ รวมถึงการปรับแต่งที่เน้นความกลมกลืนกับธรรมชาติและท้องถิ่น เป็นต้น

5. จากการศึกษาพบว่า ประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจโดยรวมและความต้องการกลับมาเยือน ดังนั้น นักจัดการจึงควรให้ความสำคัญกับการจัดการแหล่งนันทนาการให้สามารถสร้างประสบการณ์ที่ดีและมีคุณภาพให้แก่ผู้มาเยือน เพื่อให้ผู้มาเยือนมีความรู้สึกพึงพอใจและมีแนวโน้มกลับมาเยือนแหล่งนันทนาการอีกในอนาคต ซึ่งควรเน้นการจัดการใน 3 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว กล่าวคือ จัดการทรัพยากรนันทนาการให้รักษาคุณค่าและความโดดเด่น จัดการผู้มาเยือนให้เป็นผู้มาเยือนที่มีคุณภาพไม่ทำลายทรัพยากรในแหล่งนันทนาการ และจัดการพื้นที่ให้สอดคล้องกับสภาพของพื้นที่โดยไม่ทำลายเอกลักษณ์ความเป็นธรรมชาติของแหล่งนันทนาการ

6. ควรมีการประเมินผลกระทบในแหล่งนันทนาการอย่างสม่ำเสมอทั้งผลกระทบทางชีวภาพและผลกระทบทางจิตวิทยา เพื่อทราบถึงสถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งนันทนาการ ตลอดจนหาแนวทางในการป้องกันความเสื่อมโทรมของทรัพยากรในแหล่งนันทนาการ

7. ข้อเสนอแนะในการจัดการแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติที่เป็นพื้นที่ตัวแทนศึกษา

7.1 โป่งน้ำร้อนท่าปาย ภายในแหล่งนันทนาการแห่งนี้มีกิจกรรมนันทนาการสอดคล้องกับทรัพยากรนันทนาการของแหล่งเหมาะสมดีแล้ว แต่ควรเพิ่มเติมในส่วนของกิจกรรมการศึกษาธรรมชาติโดยเฉพาะองค์ความรู้เกี่ยวกับน้ำพุร้อนหรือโป่งน้ำร้อน เพื่อให้ความรู้และสร้างความเข้าใจแก่ผู้มาเยือนถึงคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและน้ำพุร้อน เนื่องจากภายในแหล่งนันทนาการไม่พบเห็น โปรแกรมสื่อความหมายที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับบ่อน้ำร้อนเลย ส่วนการจัดการพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้มาเยือนภายในแหล่งนันทนาการ เช่น การนำไข่ไปต้มในบริเวณที่ห้ามต้มไข่ซึ่งมีป้ายห้ามไว้อย่างชัดเจน การทิ้งขยะบริเวณโดยรอบบ่อน้ำร้อน เป็นต้น ทางเจ้าหน้าที่ควรเข้มงวดให้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมและทำให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรนันทนาการ

7.2 ถ้ำน้ำลอด ภายในแหล่งนันทนาการแห่งนี้ควรเพิ่มเติมในส่วนการพัฒนาบุคลากรนำเที่ยวให้มีศักยภาพมากขึ้น โดยควรมีการจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับ ความเป็นมาของถ้ำน้ำลอด คุณค่า ความสำคัญของถ้ำน้ำลอด จุดเด่นของถ้ำ เป็นต้น แก่ผู้นำเที่ยว เพื่อให้ผู้นำเที่ยวนำข้อมูลดังกล่าวไปถ่ายทอดแก่ผู้มาเยือนได้ถูกต้องและมีความน่าสนใจ รวมถึงการจัดอบรมภาษาอังกฤษเบื้องต้นแก่

ผู้นำเที่ยว เนื่องจากผู้มาเยือนถ้าน้ำลอคมีชาวต่างชาติในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกับชาวไทยและผู้มาเที่ยวบางคนสื่อสารกับผู้มาเยือนชาวต่างชาติไม่ได้ ซึ่งการให้บริการนำเที่ยวที่มีความน่าสนใจผ่านวิธีการสื่อความหมายที่ดีของผู้มาเที่ยวด้วยการสอดแทรกข้อมูลที่ถูกต้องและน่าสนใจ ช่วยสร้างประสบการณ์นันทนาการที่น่าประทับใจให้แก่ผู้มาเยือน

7.3 น้ำตกผาเสื่อ เนื่องจากน้ำตกผาเสื่อเป็นแหล่งนันทนาการที่ไม่สามารถประกอบกิจกรรมเกี่ยวกับการเล่นน้ำตกได้ อันเนื่องมาจากปัจจัยจากสภาพของแหล่งนันทนาการที่ลักษณะน้ำตกเป็นหน้าผาหินที่มีน้ำไหลลงมาและเต็มไปด้วยโขดหินใหญ่มากมาย แม้ว่าภายในแหล่งนันทนาการมีการสร้างเส้นทางศึกษาธรรมชาติโดยรอบน้ำตก แต่ไม่ได้รับความสนใจจากผู้มาเยือนมากนัก เนื่องจากไม่ได้มีการจัดทำแผ่นป้ายสื่อความหมายที่ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว มีเพียงป้ายที่บอกความเป็นมาของน้ำตกผาเสื่อเท่านั้น จึงควรมีการพัฒนากิจกรรมศึกษาธรรมชาติให้แก่ผู้มาเยือนโดยจัดทำโปรแกรมสื่อความหมายที่มีข้อมูลเกี่ยวกับฐานทรัพยากรของน้ำตกผาเสื่อ

7.4 ทุ่งบัวตองคอยแม่อุคอ แหล่งนันทนาการแห่งนี้มีกิจกรรมนันทนาการสอดคล้องกับทรัพยากรนันทนาการของแหล่งเหมาะสมดีแล้ว เนื่องจากข้อจำกัดของแหล่งนันทนาการที่ไม่เอื้อให้มีกิจกรรมนันทนาการอื่นอยู่แล้ว แต่ควรเพิ่มเติมการจัดการในส่วนของจุดจอดรถหรือลานจอดรถ เนื่องจากในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวสถานที่แห่งนี้มีผู้มาเยือนเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ซึ่งผู้มาเยือนต้องจอดรถตามไหล่ทางแล้วเดินไปยังบริเวณที่ประกอบกิจกรรม ซึ่งอาจนำไปสู่ความไม่ปลอดภัยแก่ผู้มาเยือน ประกอบกับในช่วงเวลาดังกล่าวจะพบเห็นรถหลายคันจอดต่อกันเป็นแถวที่ยาวมาก เมื่อมองลงมาจากรถจะเห็นรถจอดเรียงรายยาวเป็นทิวแถว ซึ่งขัดกับสภาพธรรมชาติที่สวยงามของทุ่งบัวตอง

7.5 ถ้ำปลา เมื่อพิจารณาจากสภาพทั่วไปของถ้ำปลาและกิจกรรมนันทนาการของผู้มาเยือนโดยรวมมีความเหมาะสมดีแล้ว แต่ควรมีการจัดการในเรื่องของการไหลเวียนของผู้มาเยือนเนื่องจากบริเวณที่เป็นจุดประกอบกิจกรรมหลักของพื้นที่ภายในอันได้แก่ ถ้ำปลา และศาลเจ้าพ่อถ้ำปลาซึ่งมีผู้มากราบไหว้ เพื่อความเป็นสิริมงคลตั้งอยู่ใกล้กันค่อนข้างมาก จากปัจจัยดังกล่าวทำให้เกิดความแออัดและความขัดแย้งระหว่างการประกอบกิจกรรมของผู้มาเยือน และอาจเพิ่มเติมในส่วนของการให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับฐานทรัพยากรในถ้ำปลาเพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

1. การเก็บข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ทำการเก็บข้อมูลในช่วงระยะเวลาที่จำกัด โดยทำการเก็บข้อมูลช่วงระหว่างเดือนพฤศจิกายน ถึง เดือนมีนาคม ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวจัดอยู่ในช่วงฤดูการท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ทั้งนี้จึงควรมีการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในช่วงเวลาอื่นร่วมด้วย เพื่อให้ได้โครงสร้างข้อมูลที่ครอบคลุมการท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอนตลอดทั้งปี ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสามารถนำไปพิจารณาประเมินรูปแบบการท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอนต่อไป
2. ควรขยายการเก็บแบบสอบถามในกลุ่มผู้มาเยือนที่เป็นชาวต่างชาติเพิ่มเติมให้มากขึ้น เนื่องจากแม่ฮ่องสอนมีผู้มาเยือนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลมีความหลากหลายและได้ข้อมูลที่ครอบคลุมผู้มาเยือนทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งนี้สามารถนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างรูปแบบนันทนาการและประสบการณ์นันทนาการของผู้มาเยือนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ
3. ควรขยายการศึกษาไปในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติอื่น ๆ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เนื่องจากในการศึกษาครั้งนี้พื้นที่ศึกษาที่เป็นตัวแทนในการเก็บข้อมูลยังไม่ครอบคลุมประเภทแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน จึงควรมีการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในแหล่งนันทนาการประเภทอื่น ๆ ร่วมด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมกับฐานทรัพยากรนันทนาการทางธรรมชาติของจังหวัดแม่ฮ่องสอนและสามารถนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอนอย่างกว้างขวาง
4. ควรศึกษาประเด็นอื่น ๆ เช่น ศึกษาเปรียบเทียบประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับกับประเภทกิจกรรมนันทนาการ ศึกษาเปรียบเทียบประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับกับช่วงชั้นโอกาสทางนันทนาการ (ROS) ของแหล่งนันทนาการ ศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสบการณ์นันทนาการ เป็นต้น

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กมล สังข์เฉย. 2548. การรับรู้ผลกระทบของนักท่องเที่ยวต่อผลกระทบสิ่งแวดล้อมในแหล่ง
นันทนาการทางธรรมชาติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

กรมศิลปากร. 2542. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัด
แม่ฮ่องสอน. โรงพิมพ์คุรุสภา, กรุงเทพฯ.

กฤษกร วงศ์กรวุฒิ. 2547. แม่ฮ่องสอน. สำนักพิมพ์สารคดี, กรุงเทพฯ.

กองการวางแผนโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2529. แม่ฮ่องสอน : การสำรวจ
ศักยภาพเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดแม่ฮ่องสอน. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ.

กัลยา วานิชย์บัญชา. 2548. การวิเคราะห์สถิติขั้นสูงด้วย SPSS for Windows. พิมพ์ครั้งที่ 4.
บริษัทธรรมสารจำกัด, กรุงเทพฯ.

_____. 2550. การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล. พิมพ์ครั้งที่ 10. บริษัทธรรม
สารจำกัด, กรุงเทพฯ.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2544. การแบ่งประเภทแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติทางบก/ธรรมชาติ
ทางทะเล/วัฒนธรรม/มนุษย์สร้างขึ้น, น. 1-46. ใน เอกสารประกอบการประชุมเชิง
ปฏิบัติการ เพื่อหาแนวทางพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งชาติ ปี 2544. ม.ป.ท.

_____. 2549. สถิตินักท่องเที่ยว. ข้อมูลวิชาการ:สถิตินักท่องเที่ยว. แหล่งที่มา :
http://www2.tat.or.th/stat/web/static_index.php, 9 พฤษภาคม 2550.

เกษม จันทร์แก้ว. 2540. วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม. โครงการสหวิทยาการ บัณฑิตศึกษา
สาขาวิทยาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

คณิต เขียววิชัย. 2535. **หลักนันทนาการ**. มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.

ดร.ชนิ เอ็มพันธุ์. 2546. การจัดการการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ, น. 1-50. ใน สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช, ผู้รวบรวม. **เอกสารประกอบการฝึกอบรมหลักการจัดการอุทยานแห่งชาติ สำหรับหัวหน้าอุทยานแห่งชาติ วันที่ 25-30 สิงหาคม 2546**. กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช, กรุงเทพฯ.

_____. 2547. **เอกสารประกอบการสอนวิชา 308424 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)

_____. 2548. **เอกสารประกอบการสอนวิชา 308511 หลักนันทนาการและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ**. ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)

น.ภรรณ ฐานะกาญจน์. 2546. **เอกสารประกอบการสอนวิชา 308312 พฤติกรรมนันทนาการ**. ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)

_____. 2548ก. **เอกสารประกอบการสอนวิชา 308512 มนุษยมิติในการจัดการพื้นที่อนุรักษ์**. ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)

_____. 2548ข. **เอกสารประกอบการสอนวิชา 308522 ผลกระทบนันทนาการ**. ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)

_____, วันชัย อรุณประภารัตน์, นันทชัย พงศ์พัฒนานุรักษ์, รติกร น่วมภักดี และ ชีระพงษ์ ชุมแสงศรี. 2549ก. **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ (เล่มที่ 1) โครงการระบบสนับสนุนการวางแผนการจัดการแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน ระยะที่ 1**. คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

นภวรรณ ฐานะกาญจน์, วันชัย อรุณประภารัตน์, วิจักขณ์ นิมนโณม และ ชีระพงษ์ ชุมแสงศรี.
2549ข. รายงานความก้าวหน้าฉบับที่ 1 โครงการระบบสนับสนุนการวางแผนการจัดการ
แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน ระยะที่ 2. คณะวนศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

_____, สุรเชษฐ์ เศรษฐมาส, ดร.รชนี เอ็มพันธ์, นัฏฐ พิษกรรม, เล็ก เดิมตะกุด, สมเกียรติ
สิงหรวุฒิ และ สิริพงษ์ ราชศิริ. 2541. คู่มือการพัฒนาและออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวก
สะดวกในแหล่งท่องเที่ยวแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

นิภารัตน์ สายประเสริฐ. 2547. การรับรู้สภาพแวดล้อมทางกายภาพและประสบการณ์นันทนาการ
ของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

บรรเทิง เกิดปรำงค์ และ เจษฎา เจียรณชัย. 2544. นันทนาการ. สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ,
กรุงเทพฯ.

ปาริชาติ เรื่องพิเศษ. 2537. แม่ฮ่องสอน. สำนักพิมพ์สารคดี, กรุงเทพฯ.

พีระพงศ์ บุญศิริ. 2542. นันทนาการและการจัดการ. โอ. เอส. พรินติ้งเฮ้าส์, กรุงเทพฯ.

รชพร จันทร์สว่าง. 2545. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับนันทนาการและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ,
น. 1-50. ใน รชพร จันทร์สว่าง, ผู้รวบรวม. เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการ
นันทนาการและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หน่วยที่ 1-7. สาขาวิชาวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, นนทบุรี.

ส่วนศึกษาและวิจัยอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. 2549. สถิติ
นักท่องเที่ยวย้อนหลัง 10 ปี. สถิตินักท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติ. แหล่งที่มา:
http://www.dnp.go.th/NPRD/develop/Stat_Tourist.php, 15 มกราคม 2550.

สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน. 2550. แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน. ข้อมูลท่องเที่ยว.
แหล่งที่มา: <http://www.maehongson.go.th/index2.php>, 10 มกราคม 2550.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2548. สมุดสถิติรายปีประเทศไทย พ.ศ. 2548. ม.ป.ท.

สุรเชษฐ์ เศรษฐมาต และ ศิริลักษณ์ ปิ่นเกสร. 2535. นันทนาการกับการป่าไม้ชุมชน, น. 627-707.
ใน คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชาการป่าไม้ชุมชน, ผู้รวบรวม. เอกสารการสอนชุด
วิชาการป่าไม้ชุมชน หน่วยที่ 8-15. สาขาวิชาการส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

_____, ดร.ชนิ เอ็มพันธุ์, วิจักขณ์ นิมนิ และ วิชาญ เอียดทอง. 2538. โครงการการศึกษา
การท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ : กรณีภาคใต้. ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

แสงจันทร์ วายทุกข์. 2548. การรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อความแออัดในแหล่งนันทนาการทาง
ธรรมชาติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

_____. 2548. การรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อความแออัดในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. อ้างถึง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2543. ข้อมูลท่องเที่ยว. สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ. แหล่งที่มา:
<http://www.tat.or.th/thai/tourinfo/place/place.htm>, 1 มีนาคม 2545.

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. 2541. จิตวิทยาสังคม ทฤษฎีและปฏิบัติการ. สุวีริยาสาส์น, กรุงเทพฯ.

ศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน. 2549. การเดินทางสู่จังหวัดแม่ฮ่องสอน.
ท่องเที่ยวภายในจังหวัด. แหล่งที่มา: <http://www.travelmaehongson.org/index-th.html>,
25 มีนาคม 2549.

_____. 2550. รายงานสถิตินักท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)

อุษารดี ภู่มาลี. 2547. ความเป็นมาและพัฒนาการของแนวคิดช่วงชั้นโอกาสันทนาการ, น. 142-170. ใน เอกสารสัมมนาทางวิชาการระดับปริญญาโทสาขาอุทยานและนันทนาการ, ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

_____. 2548. การวิเคราะห์ความหลากหลายทางนันทนาการในแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Borrie, W.T., and R. Birzell. 2001. Approaches to measuring quality of the wilderness experience, pp. 29-38. In W. A. Freimund and D.N. Cole, eds. **Visitor Use Density and Wilderness Experience : Proceedings RMRS-P-20**. U.S. Department of Agriculture–Forest Service, Rocky Mountain Research Station, Ogden, Utah, USA.

Brown, P. J. 1983. Defining the recreation experience, pp. 3-12. In D. R. Rowe and L. G. Chestnut, eds. **Managing Air Quality and Scenic Resources at National Parks and Wilderness Areas**. Westview Press, Boulder, Colorado.

_____. 1988. Quality in Recreation Experience, pp.412-421. In A.E. Watson, ed. **Outdoor Recreation Benchmark 1988 : Proceedings of the National Outdoor Recreation Forum, Tampa, Florida, January 13-14**. U.S. Dept. of Agriculture, Forest Service, Southeastern Forest Experiment Station, Asheville, North Carolina, USA.

Butler, G.D. 1976. **Introduction to Community Recreation**. 5th ed. McGraw - Hill Book Co., New York.

Clark, R.M. and G.H. Stankey. 1979. **The Recreation Opportunity Spectrum: A Framework for Planning Management and Research**. Gen. Tech. Rep. PNW-98. Northwest Forest Experiment Station, Forest Service, USDA, Portland, Oregon, USA.

Clawson, M. and J.L. Knetsch. 1966. **Economic of Outdoor Recreation**. Johns Hopkins press, Baltimore, Maryland, USA.

Driver, B.L. 1983. **Master List of Items for Recreation Experience Preference Scales and Domains**. USDA Forest Service, Rocky Mountain Forest and Range Experiment Station, Fort Collins, Colorado, USA. (unpublished document)

Hammit, W. E. and D. N. Cole. 1998. **Wildland Recreation Ecology and Management**. 2nd ed. John Wiley and Sons, Inc., USA.

Kuss, F.R., A.R. Graefe and J.J. Vaske. 1990. **Visitor Impact Management : A Review of Research**. National parks and Conservation Association, Washington.

National Park Service. 1997. **VERP : The Visitor Experience and Resource Protection (VERP) Framework – A Handbook for Planners and Managers**. Denver Service Center, Colorado.

Phumalee, U. 2005. **Analysis of Recreation Diversity in Nature – based Recreation Area**. M.S. Thesis, Kasetsart University. (in Thai) *Cited* B. Hackett. 1971. **Landscape Planning and Introduction to theory and practice**. Oriol Press, New Castle, UK.

_____. **Analysis of Recreation Diversity in Nature – based Recreation Area**. M.S. Thesis, Kasetsart University. (in Thai) *Cited* C.R. Jensen. 1973. **Outdoor recreation in America, Trends, Problems, and opportunities**. 2nd ed. Burgess Publishing Company, Minneapolis, Minnesota.

Seeley, I.H. 1973. **Outdoor Recreation and The Urban Environment**. Macmillan Press Ltd., New York. *Cited* H.D. Meyer and C.K. Brightbill. 1959. **Community Recreation - A Guide to Its Organization**. Prentice - Hall, New Jersey.

Seppo, E. 1988. **The Social Psychology of Leisure and Recreation**. University of Iowa, USA.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

--	--	--	--

หมายเลขแบบสอบถาม

แบบสอบถามผู้มาเยือน

เรื่อง

การวิเคราะห์รูปแบบนันทนาการและประสบการณ์นันทนาการของผู้มาเยือน
แหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

โดย

นางสาวกาญจนา จันทบุผา
นิสิตปริญญาโทสาขาอุทยานและนันทนาการ
คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คำชี้แจง

การเก็บข้อมูลครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบนันทนาการและประสบการณ์นันทนาการของผู้มาเยือนแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของผู้มาเยือน รูปแบบนันทนาการของผู้มาเยือน ประสบการณ์นันทนาการที่ผู้มาเยือนพึงปรารถนา ประสบการณ์นันทนาการที่ผู้มาเยือนได้รับ รวมถึงความพึงพอใจโดยรวม ความต้องการกลับมาเยือน และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการทำวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทสาขาอุทยานและนันทนาการ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้ศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถาม จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

สถานที่เก็บข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทาง ประสบการณ์ในการเยือนพื้นที่ และการประกอบกิจกรรมนันทนาการของ
ผู้มาเยือน

1. ท่านเคยมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้มาก่อนหรือไม่

☐ ไม่เคย	☐ เคย ประมาณ ครั้ง
---------------------------------	---
2. ประเภทกลุ่มการเดินทางในครั้งนี้

☐ เดินทางมาคนเดียว	☐ กลุ่มเพื่อน
☐ กลุ่มครอบครัว	☐ กลุ่มเพื่อนและครอบครัว
☐ บริษัทนำเที่ยว	☐ อื่น ๆ โปรดระบุ
3. จำนวนสมาชิกที่ร่วมกลุ่มเดินทางครั้งนี้ (รวมท่านด้วย) คน
4. ยานพาหนะที่ท่านใช้ในการเดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ในครั้งนี้

☐ จักรยาน	☐ จักรยานยนต์
☐ รถยนต์ส่วนตัว	☐ รถโดยสารประจำทาง
☐ รถของบริษัทนำเที่ยว	☐ รถเช่า/รถจ้างเหมา
☐ อื่น ๆ โปรดระบุ	
5. ท่านได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้จากที่แหล่งใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ ได้รับข้อมูลจากเพื่อน	☐ ได้รับข้อมูลจากญาติและคนในครอบครัว
☐ ได้รับข้อมูลจากโทรทัศน์	☐ ได้รับข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ นิตยสารและวารสาร
☐ ได้รับข้อมูลจากวิทยุ	☐ ได้รับข้อมูลจากหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว
☐ ได้รับข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต	☐ อื่น ๆ โปรดระบุ
6. ก่อนการเดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ในครั้งนี้ ท่านได้ปฏิบัติกิจกรรมใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 กิจกรรมและโปรดเลือกข้อที่กระทำจริงเท่านั้น)

☐ ค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้จากแหล่งข่าวสารต่าง ๆ
☐ วางแผนโปรแกรมการท่องเที่ยวและคำนวณค่าใช้จ่ายล่วงหน้า
☐ ติดต่อสอบถามและ/หรือขออนุญาตผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวก่อนการเดินทาง
☐ ติดต่อสอบถามและ/หรือจองที่พักล่วงหน้าก่อนออกเดินทาง
☐ พุดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลกับผู้ที่เคยไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้มาก่อน
☐ สะสางภาระงานในความรับผิดชอบให้เสร็จสิ้น
☐ จัดเตรียมสัมภาระและอุปกรณ์ที่จำเป็นในการเดินทาง
☐ ตรวจสอบเช็คสภาพยานพาหนะก่อนออกเดินทาง
☐ ศึกษาสภาพเส้นทางก่อนออกเดินทาง
☐ อื่น ๆ โปรดระบุ

7. ในการเดินทางครั้งนี้ท่านพักค้างแรมในแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้หรือไม่
- ไม่พักค้าง โดยใช้เวลาในแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ประมาณ ชั่วโมง/นาที
- พักค้าง จำนวน คืน
8. ในการมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ในครั้งนี้ ท่านคาดหวังที่จะประกอบกิจกรรมใดบ้าง และมีกิจกรรมใดบ้างที่ท่านได้ประกอบจริง (โปรดเลือกข้อที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน โดย ✓ ในคอลัมน์ที่ตรงกับกิจกรรมที่เลือก)

กิจกรรม	คาดหวัง	ประกอบจริง
ชมทิวทัศน์/ทัศนียภาพ		
ถ่ายภาพ/บันทึกวิดีโอ		
เดินป่า/เดินศึกษาธรรมชาติ		
พักผ่อนในบรรยากาศที่สงบ		
ดูนก		
ดูผีเสื้อ		
ศึกษาพรรณไม้		
ส่องสัตว์/ศึกษาชีวิตสัตว์ป่า		
กางเต็นท์พักแรม/ตั้งแคมป์		
ปิกนิก/ประกอบอาหาร		
ชมพระอาทิตย์ขึ้น/ตก		
ปั่นจักรยาน		
เล่นน้ำตก		
แช่น้ำร้อน		
เที่ยวถ้ำ/ชมหินงอกหินย้อย		
ศึกษาธรรมชาติพื้นฐาน		
ปีนเขา/ไต่เขา		
ส่องแก่ง/ส่องแพ/ส่องเรือ		
ว่ายน้ำ		
โฮมสเตย์/ศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่น		
อื่น ๆ โปรดระบุ		

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์นันทนาการของผู้มาเยือน

9. ประสบการณ์หรือปัจจัยต่อไปนี้มีมีความสำคัญต่อการตัดสินใจมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ของท่านมากน้อยเพียงใด (โปรดตอบทุกข้อ)

ประสบการณ์	ระดับความสำคัญต่อการตัดสินใจมาเยือน					
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ไม่สำคัญ
1. การได้ใกล้ชิด สัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ						
2. การทำกิจกรรม/ใช้เวลาร่วมกับคนใกล้ชิด						
3. การพบปะ ผูกมิตรกับผู้อื่น/ผู้คนแปลกหน้า						
4. การผจญภัย เสี่ยงภัยและท้าทาย						
5. การพัฒนาทักษะในการประกอบกิจกรรมและฝึกฝนการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ						
6. การได้ใช้พลังกำลังและสมรรถภาพร่างกาย						
7. การเรียนรู้และศึกษาธรรมชาติ พรรณไม้ และสัตว์ป่า						
8. การมีโอกาสไปเยือนสถานที่ที่ใฝ่ฝัน/ประทับใจ						
9. การเรียนรู้และศึกษาประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น						
10. การหลีกเลี่ยงจากสภาพแวดล้อมที่จำเจน่าเบื่อหน่ายในชีวิตประจำวันชั่วคราว						
11. การผ่อนคลายจากความเครียด วิตกกังวล						
12. การพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบเงียบ/สันโดษ						
13. การได้บุกเบิก/สำรวจสถานที่ใหม่ ๆ						
14. การใช้เวลาเป็นส่วนตัว						
15. การเป็นอิสระ/ปราศจากการควบคุม						
16. การแสดงออกถึงความชอบส่วนบุคคล และ/หรือ สะท้อนค่านิยมของตนเอง						
17. ได้รับอากาศบริสุทธิ์						
18. ความสำเร็จและความภูมิใจจากการได้กระทำสิ่งที่ต้องการ						
19. การมีโอกาสแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่น						
20. การได้ฟื้นฟูสุขภาพกายและสุขภาพจิตจากความกดดันต่างๆ						

ประสบการณ์	ระดับความสำคัญต่อการตัดสินใจมาเยือน					
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ไม่สำคัญ
21. การได้แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์						
22. พบเห็น/สัมผัสความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของทรัพยากร						
23. หลีกหนีจากภาระหน้าที่ในชีวิตประจำวัน						
24. พบเห็นสิ่งแปลกใหม่						
25. ความสนุกสนาน/เพลิดเพลิน						
26. ทำกิจกรรมที่หลากหลาย						
27. การได้เป็นผู้นำหรือสอนผู้อื่นในการประกอบกิจกรรม						
28. การพึ่งพาตนเอง/ทดสอบความสามารถของตนเอง						
29. อื่น ๆ โปรดระบุ.....						

10. ในการมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ในครั้งนี้ ท่านได้รับประสบการณ์นันทนาการมากน้อยเพียงใดจากการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ (โปรดตอบทุกข้อ)

ประสบการณ์	ระดับการได้รับประสบการณ์จากการเข้าร่วมกิจกรรม					
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ไม่ได้รับ
1. การได้ใกล้ชิด สัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ						
2. การทำกิจกรรม/ใช้เวลาร่วมกับคนใกล้ชิด						
3. การพบปะ ผูกมิตรกับผู้อื่น/ผู้คนแปลกหน้า						
4. การผจญภัย เสี่ยงภัยและท้าทาย						
5. การพัฒนาทักษะในการประกอบกิจกรรมและฝึกฝนการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ						
6. การได้ใช้พลังกำลังและสมรรถภาพร่างกาย						
7. การเรียนรู้และศึกษาธรรมชาติ พรรณไม้ และสัตว์ป่า						
8. การมีโอกาสไปเยือนสถานที่ที่ใฝ่ฝัน/ประทับใจ						
9. การเรียนรู้และศึกษาประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น						

ประสบการณ์	ระดับการได้รับประสบการณ์จากการเข้าร่วมกิจกรรม					
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ไม่ได้รับ
10. การหลีกเลี่ยงจากสภาพแวดล้อมที่จำเจน่าเบื่อหน่ายในชีวิตประจำวันชั่วคราว						
11. การผ่อนคลายจากความเครียด วิตกกังวล						
12. การพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบเงียบ/สันโดษ						
13. การได้บุกเบิก/สำรวจสถานที่ใหม่ ๆ						
14. การใช้เวลาเป็นส่วนตัว						
15. การเป็นอิสระ/ปราศจากการควบคุม						
16. การแสดงออกถึงความชอบส่วนบุคคล และ/หรือ สะท้อนค่านิยมของตนเอง						
17. ได้รับอากาศบริสุทธิ์						
18. ความสำเร็จและความภูมิใจจากการได้กระทำสิ่งที่ต้องการ						
19. การมีโอกาสแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่น						
20. การได้ฟื้นฟูสุขภาพกายและสุขภาพจิตจากความกดดันต่างๆ						
21. การได้แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์						
22. พบเห็น/สัมผัสความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของทรัพยากร						
23. หลีกเลี่ยงจากภาระหน้าที่ในชีวิตประจำวัน						
24. พบเห็นสิ่งแปลกใหม่						
25. ความสนุกสนาน/เพลิดเพลิน						
26. ทำกิจกรรมที่หลากหลาย						
27. การได้เป็นผู้นำหรือสอนผู้อื่นในการประกอบกิจกรรม						
28. การพึ่งพาตนเอง/ทดสอบความสามารถของตนเอง						
29. อื่น ๆ โปรดระบุ						

11. ท่านมีความรู้สึกแออัดหรือไม่กับจำนวนนักท่องเที่ยวที่พบเห็นภายในแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้

ไม่แออัด

แออัด (โปรดระบุระดับความแออัด โดย X ตรงกับตัวเลขที่ตรงกับความรู้สึกของท่าน)

12. ขณะที่ท่านประกอบกิจกรรมภายในแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ ท่านพบเห็นนักท่องเที่ยวอื่นกระทำพฤติกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว เช่น เดินออกนอกเส้นทางที่กำหนด ทิ้งขยะและสิ่งของเหลือใช้นอกภาชนะที่จัดไว้รองรับ ขับถ่ายของเสียนอกห้องสุขา ชีดเขียนต้นไม้/โศดหิน/ผนังถ้ำ หักเค็ดพรรณไม้ หักเค็ดหินงอกหินย้อยภายในถ้ำ ฯลฯ

ไม่พบเห็น

พบเห็น (โปรดระบุความรุนแรงของพฤติกรรม โดย **X** ตรงกับตัวเลขที่ตรงกับความรู้สึกของท่าน)

13. ท่านรู้สึกอย่างไรกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวอื่นส่วนใหญ่ที่ท่านพบเห็นในขณะนี้

มีพฤติกรรมไม่ขัดแย้ง หรือ ไม่เป็นอุปสรรคต่อการประกอบกิจกรรมของข้าพเจ้า

มีพฤติกรรมขัดแย้ง หรือ เป็นอุปสรรคต่อการประกอบกิจกรรมของข้าพเจ้า

(โปรดระบุระดับความขัดแย้ง โดย **X** ตรงกับตัวเลขที่ตรงกับความรู้สึกของท่าน)

14. โดยรวม ท่านพึงพอใจต่อการมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ในครั้งนี้อย่างไร

ไม่พอใจ

พอใจ (โปรดระบุระดับความพอใจ โดย **X** ตรงกับตัวเลขที่ตรงกับความรู้สึกของท่าน)

15. หากมีโอกาส ท่านต้องการกลับมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้อีกหรือไม่

ไม่ต้องการ

ต้องการ (โปรดระบุระดับต้องการกลับมาเยือน โดย **X** ตรงกับตัวเลขที่ตรงกับความรู้สึกของท่าน)

ตอนที่ 3 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

16. เพศ ชาย หญิง
17. อายุ ปี
18. ระดับการศึกษาสูงสุด
☐ ประถมศึกษา	☐ มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า
☐ มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	☐ อนุปริญญาหรือเทียบเท่า
☐ ปริญญาตรี	☐ สูงกว่าปริญญาตรี
19. อาชีพ
-		
--	--
☐ รับราชการ	☐ พนักงานรัฐวิสาหกิจ
☐ พนักงานบริษัทเอกชน	☐ นักธุรกิจ/กิจการส่วนตัว
☐ เกษตรกร	☐ รับจ้าง
☐ นักเรียน/นิสิต/นักศึกษา	☐ อื่น ๆ โปรดระบุ.....
20. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน..... บาท
21. ปัจจุบันพักอาศัยในจังหวัด.....

ขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงที่กรุณาสละเวลาตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

ภาคผนวก ข

การทดสอบความน่าเชื่อถือ (reliability) ของแบบสอบถาม

ตารางผนวกที่ ข1 การทดสอบความน่าเชื่อถือ (reliability) ของประสบการณ์นันทนาการที่พึงปรารถนา

ประสบการณ์นันทนาการ	Correlated Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
1. การได้ใกล้ชิด สัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ	0.4344	0.9099
2. การทำกิจกรรม/ใช้เวลาร่วมกับคนใกล้ชิด	0.3025	0.9119
3. การพบปะ ผูกมิตรกับผู้อื่น/ผู้คนแปลกหน้า	0.5227	0.9084
4. การผจญภัย เสี่ยงภัยและท้าทาย	0.6241	0.9064
5. การพัฒนาทักษะในการประกอบกิจกรรมและฝึกฝนการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ	0.5897	0.9072
6. การได้ใช้พลังกำลังและสมรรถภาพร่างกาย	0.3704	0.9121
7. การเรียนรู้และศึกษาธรรมชาติ พรรณไม้ และสัตว์ป่า	0.5044	0.9096
8. การมีโอกาสดูไปเยือนสถานที่ที่ใฝ่ฝัน/ประทับใจ	0.3661	0.9108
9. การเรียนรู้และศึกษาประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น	0.4836	0.9093
10. การหลีกเลี่ยงจากสภาพแวดล้อมที่จำน่าเบื่อหน่ายในชีวิตประจำวัน ชั่วคราว	0.3577	0.9109
11. การผ่อนคลายจากความเครียด วิตกกังวล	0.5096	0.9089
12. การพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบเงียบ/สันโดษ	0.4927	0.9090
13. การได้บุกเบิก/สำรวจสถานที่ใหม่ ๆ	0.3042	0.9131
14. การใช้เวลาเป็นส่วนตัว	0.4828	0.9091
15. การเป็นอิสระ/ปราศจากการควบคุม	0.5172	0.9087
16. การแสดงออกถึงความชอบส่วนบุคคล และ/หรือ สะท้อนค่านิยมของ ตนเอง	0.5123	0.9086
17. ได้รับอากาศบริสุทธิ์	0.4741	0.9096
18. ความสำเร็จและความภูมิใจจากการได้กระทำการที่ต้องการ	0.5484	0.9079
19. การมีโอกาแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่น	0.3712	0.9108
20. การได้ฟื้นฟูสุขภาพกายและสุขภาพจิตจากความกดดันต่างๆ	0.5205	0.9086
21. การได้แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์	0.6907	0.9059
22. พบเห็น/สัมผัสความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของทรัพยากร	0.5727	0.9082
23. หลีกหนีจากภาระหน้าที่ในชีวิตประจำวัน	0.4968	0.9090
24. พบเห็นสิ่งแปลกใหม่	0.6275	0.9067
25. ความสนุกสนาน/เพลิดเพลิน	0.6283	0.9075
26. ทำกิจกรรมที่หลากหลาย	0.5033	0.9088

ตารางผนวกที่ ข1 (ต่อ)

ประสพการณ์นั้นทนการ	Correlated Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
27. การได้เป็นผู้นำหรือสอนผู้อื่นในการประกอบกิจกรรม	0.6099	0.9067
28. การพึ่งพาตนเอง/ทดสอบความสามารถของตนเอง	0.7362	0.9038

หมายเหตุ N of item = 28; N of case= 50; Alpha = 0.9118

ตารางผนวกที่ ข2 ผลการทดสอบความน่าเชื่อถือ (reliability) ของประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับ

ประสบการณ์นันทนาการ	Correlated Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
1. การได้ใกล้ชิด สัมผัสและอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ	0.5719	0.8956
2. การทำกิจกรรม/ใช้เวลาร่วมกับคนใกล้ชิด	0.2297	0.9006
3. การพบปะ ผูกมิตรกับผู้อื่น/ผู้คนแปลกหน้า	0.4298	0.8976
4. การผจญภัย เสี่ยงภัยและท้าทาย	0.5846	0.8941
5. การพัฒนาทักษะในการประกอบกิจกรรมและฝึกฝนการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ	0.5189	0.8958
6. การได้ใช้พลังกำลังและสมรรถภาพร่างกาย	0.3309	0.9011
7. การเรียนรู้และศึกษาธรรมชาติ พรรณไม้ และสัตว์ป่า	0.4881	0.8968
8. การมีโอกาสดูไปเยือนสถานที่ที่ใฝ่ฝัน/ประทับใจ	0.4111	0.8977
9. การเรียนรู้และศึกษาประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น	0.4417	0.8972
10. การหลีกเลี่ยงจากสภาพแวดล้อมที่จำเจน่าเบื่อหน่ายในชีวิตประจำวัน ชั่วคราว	0.5177	0.8960
11. การผ่อนคลายจากความเครียด วิตกกังวล	0.5272	0.8959
12. การพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบเงียบ/สันโดษ	0.4588	0.8968
13. การได้บุกเบิก/สำรวจสถานที่ใหม่ ๆ	0.3682	0.8992
14. การใช้เวลาเป็นส่วนตัว	0.4212	0.8975
15. การเป็นอิสระ/ปราศจากการควบคุม	0.4605	0.8969
16. การแสดงออกถึงความชอบส่วนบุคคล และ/หรือ สะท้อนค่านิยมของ ตนเอง	0.5955	0.8941
17. ได้รับอากาศบริสุทธิ์	0.3209	0.8991
18. ความสำเร็จและความภูมิใจจากการได้กระทำสิ่งที่ต้องการ	0.4261	0.8974
19. การมีโอกาแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่น	0.3517	0.8988
20. การได้ฟื้นฟูสุขภาพกายและสุขภาพจิตจากความกดดันต่างๆ	0.5022	0.8963
21. การได้แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์	0.6864	0.8926
22. พบเห็น/สัมผัสความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของทรัพยากร	0.5820	0.8953
23. หลีกหนีจากภาระหน้าที่ในชีวิตประจำวัน	0.3850	0.8982
24. พบเห็นสิ่งแปลกใหม่	0.4652	0.8968
25. ความสนุกสนาน/เพลิดเพลิน	0.4392	0.8974
26. ทำกิจกรรมที่หลากหลาย	0.4995	0.8961

ตารางผนวกที่ ข2 (ต่อ)

ประสพการณ์นั้นทนการ	Correlated Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
27. การได้เป็นผู้นำหรือสอนผู้อื่นในการประกอบกิจกรรม	0.6520	0.8925
28. การพึ่งพาตนเอง/ทดสอบความสามารถของตนเอง	0.6490	0.8924

หมายเหตุ N of item = 28; N of case = 50; Alpha = 0.9000

ประวัติการศึกษา และการทำงาน

ชื่อ –นามสกุล	นางสาวกาญจนา จันทบุผา
วัน เดือน ปี ที่เกิด	17 พฤษภาคม 2526
สถานที่เกิด	จังหวัดเชียงใหม่
ประวัติการศึกษา	วท.บ. (วนศาสตร์) เกียรตินิยมอันดับสอง สาขาอุทยานและนันทนาการ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	ผู้ช่วยนักวิจัย โครงการระบบสนับสนุนการวางแผนการ จัดการแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน ระยะที่ 2
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผลงานดีเด่นและรางวัลทางวิชาการ	-
ทุนการศึกษาที่ได้รับ	ได้รับทุนสนับสนุนการทำวิจัยจากโครงการระบบ สนับสนุนการวางแผนการจัดการแหล่งนันทนาการทาง ธรรมชาติอย่างยั่งยืน ระยะที่ 2 สำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย (สกว.)